

Hyvä rakennustapa määrittelylähteineen –
erityisesti rakennusalan sisäisten
laatuvaatimusten soveltamisesta hyvän
rakennustavan kuvaajana

Juho Oikarinen
Lapin yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Ympäristöoikeus
Pro gradu -tutkielma
2017

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Hyvä rakennustapa määrittelylähteinen – erityisesti rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten soveltamisesta hyvän rakennustavan kuvaajana

Tekijä: Juho Oikarinen

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Maisterintutkielma, Ympäristöoikeus

Työn laji: Tutkielma X Laudaturtyö __Lisensiaatintyö __Kirjallinen työ__

Sivumäärä: XVIII + 92

Vuosi: 2017

Tiivistelmä:

Tutkielman tarkoituksena on tiedon tuottaminen hyvästä rakennustavasta sekä sen määrittelylähteiden muodostumisesta ja sovellettavuudesta tutkimalla erityisesti rakennusalan eri toimijoiden laatimien rakentamisen laatuvaatimusten sitovuutta ja käyttökelpoisuutta ympäristöoikeuden oikeuslähteopin ja muiden oikeuslähteiden avulla. Tutkielmassa käytetään lainoppia hyvän rakennustavan ja sen määrittelylähteiden selvittämisessä ja systematisoinnissa sekä päätösemperiaa rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten lainkäytössä tapahtuvan soveltamisen selvittämisessä.

Maankäyttö- ja rakennuslain (5.2.1999/132) 17 luvun 117 §:n mukaisesti rakentamisessa tulee muutoinkin noudattaa hyvää rakennustapaa. Hyvän rakennustavan vaatimuksessa on kyse avoimesta ja joustavasta hyvä tapa -normista, jolla on kodifioitu rakennusalan vakiintuneista käytännöistä ja vakiintuneesti noudatetuista suosituksista muodostuva norminannon ulkopuolinen aineisto lainsäädäntöön. Lainsäädännön jättäessä hyvän rakennustavan vaatimuksen ja sen määrittelylähteet osittain avoimeksi, on hyvän rakennustavan sisällön muodostumista jouduttu konkretisoimaan lainvalmisteluaineistojen, oikeuskäytännön ja oikeustieteen avulla. Vaatimuksen avoimuudesta huolimatta hyvällä rakennustavalla voidaan katsoa olevan varsin vakiintunut ja alan eri toimijoiden hyvin hallitsema normatiivinen sisältö.

Rakennusalan sisäisillä laatuvaatimuksilla on tärkeän oikeuslähteen asema soft law -aineistona hyvän rakennustavan tulkinnassa. Laatuvaatimusten voidaan katsoa omaavan erityisesti tiettyjen laatuvaatimusten osalta lainvalmisteluaineistoista, oikeuskäytännöstä ja MRL:n tavoitesäännöksistä saatavan tuen perusteella osittain heikosti velvoittavan aseman ratkaisuharkinnassa, niiden sallitun oikeuslähteen, tulkintalähteen ja reaalisen argumentin roolin ohella. Laatuvaatimusten asema perustuu myös lainsäädännön normatiivisiin reitteihin, laatuvaatimusten sisällölliseen hyväksyttävyyteen ja tosiasialliseen tehokkuuteen sekä soveltamiskäytäntöjen yhtenäisyyden ja päätösten ennustettavuuden vaatimuksien antamaan tukeen. Myös sääntelyalueen teknisyydestä johtuva faktojen huomattava merkitys tulkinnallisena argumenttina tukee niiden soveltamista hyvän rakennustavan määrittelijänä.

Avainsanat: hyvä rakennustapa, rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset, soft law -oikeus, oikeuslähteoppi, maankäyttö- ja rakennuslaki, rakentamisen laatu

Suostun tutkielman luovuttamiseen Rovaniemen hovioikeuden käyttöön X

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi X

SISÄLLYS

LÄHTEET	VI
LYHENTEET	XVIII
1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta, tutkimuskysymykset ja tavoite.....	1
1.1.1 Hyvän rakennustavan vaatimuksen avoimuus ja norminannon ulkopuoliset määrittelylähteet	1
1.1.2 Epätietoisuus rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten sitovuudesta ja asemasta ympäristöoikeuden oikeuslähdeopissa	2
1.1.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	4
1.2 Tutkimuksen metodi.....	5
1.2.1 Lainopillinen eli oikeusdogmaattinen tutkimusote	5
1.2.2 Päätösemperia oikeuskäytännön analyysin muodossa.....	6
1.3 Tutkimustehtävän rajaus ja tutkimuksen rakenne	8
2 HYVÄN RAKENNUSTAVAN VAATIMUS	11
2.1 Yleisesti hyvästä rakennustavasta	11
2.2 Hyvä ja kunnollinen työntulos sekä rakennustarvikkeilta edellytettävä laatu.....	12
2.3 Hyvä tapa -normin avoimuus	13
3 YMPÄRISTÖOIKEUDEN OIKEUSLÄHDEOPIN, YLEISTEN OPIEN SEKÄ TULKINTA- JA ARGUMENTAATIO-OPIEN MERKITYS HYVÄN RAKENNUSTAVAN MÄÄRITTELYLÄHTEIDEN VELVOITTAVUUTEEN	16
3.1 Oikeuslähdeoppien mukaiset oikeuslähdejaottelut sekä ympäristöoikeuden yleiset opit	16
3.1.1 Oikeuslähdeopista yleisesti	16
3.1.2 Oikeuslähdeoppien vaikutus soft law -aineiston velvoittavuuteen	18
3.1.2.1 Perinteinen oikeuslähdeoppi	18
3.1.2.2 Tolosen oikeuslähdeoppimalli.....	20
3.1.2.3 Siltalan institutionaalisen oikeuslähdeopin malli	22
3.1.2.4 Kontekstuaalinen tilanneherkkä oikeusajattelu	24
3.1.3 Ympäristöoikeuden yleiset opit.....	26
3.1.3.1 Yleisten oppien sisältö ja oikeudenalakohtainen eroavuus	26
3.1.3.2 Hyvän rakennustavan määrittelyyn vaikuttavat ympäristöoikeudelliset käsitteet ja periaatteet	27
3.1.3.3 Hyvän elinympäristön käsite ja kestävä kehityksen periaate	28
3.1.3.4 Ympäristöperusoikeussäännöksen mukainen osallistumismahdollisuuksien turvaaminen	31
3.2 Ympäristöoikeuden erityispiirteet soft law -aineiston oikeuslähdeopillista asemaa paikannettaessa	32
3.2.1 Rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset soft law -aineistona.....	32

3.2.2 Soft law -aineisto ympäristöoikeudellisessa oikeuslähdeopissa.....	33
3.2.2.1 Joustavien normien ja soft law -aineistojen käytön vaikutukset soft law -aineistojen oikeudellisen vaikutuksellisuuden merkittävyyteen	33
3.2.2.2 Soft law -aineiston hyväksyttävyyys ja tosiasiallinen tehokkuus	35
3.2.2.3 Normatiivisten reittien vaikutus lähteiden velvoittavuuteen ja reittien perustuslainmukaisuus	37
3.2.2.4 Voiko soft law -aineistolla olla muodollista oikeusnormiluonnetta sen mahdollisen velvoittavuuden perusteella?	38
3.2.2.5 Soft law -aineiston tunnistaminen argumentaatiolähteeksi	39
3.3 Tulkinta- ja argumentaatio-oppien merkitys ympäristöoikeudellisten joustavien normien täsmentymisessä	41
3.3.1 Sanamuodon mukainen tulkinta – hyvien tapojen välisestä analogiasta saatava tuki hyvän rakennustavan määrittelylähteiden muodostumiseen	41
3.3.2 Tavoitteellinen tulkinta	43
3.3.3 Systemaattinen tulkinta	45
3.3.4 Faktojen merkitys tulkinnallisena argumenttina	46
4 NORMINANNON MUKAISEN HYVÄN RAKENNUSTAVAN SISÄLTÖ.....	48
4.1 Hyvä rakennustapa maankäyttö- ja rakennuslain mukaan	48
4.2 Hyvän rakennustavan vastaisuus virheen kriteerinä.....	49
4.2.1 Kuluttajansuojalaki	49
4.2.2 Asuntokauppalaki.....	50
4.3 Hyvä rakennustapa rakennustyön laatuvaatimuksena ja vahingonkorvausvelvollisuuden perusteena asunto-osakeyhtiölaissa.....	54
4.4 Suomen rakentamismääräyskokoelma ja muut viranomaislähteet	54
5 NORMINANNON ULKOPUOLISET MÄÄRITTELYLÄHTEET	59
5.1 Rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset hyvän rakennustavan täsmentäjinä.....	59
5.2 Rakennustietosäätöön RT-kortisto	60
5.3 Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry:n RIL-julkaisut.....	64
5.4 Muiden rakennusalan toimijoiden julkaisut	66
5.5 Rakennusalan opetus- ja opaskirjallisuus.....	66
5.6 Soveltaminen ja ristiriitatilanteet.....	67
5.7 Sopimukseen perustuvan hyvän rakennustavan määrittely	68
6 RAKENNUSALAN SISÄISTEN LAATUVAATIMUSTEN SOVELTAMISHERKKYYS OIKEUSKÄYTÄNNÖSSÄ.....	71
6.1 Soveltamiskäytäntöjen vaikutuksesta yleisesti.....	71
6.2 Ratkaisujen perusteluiden kattavuuden vaikutukset.....	73
6.3 Korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö.....	74
6.4 Hovioikeuksien ratkaisukäytäntö	75
6.5 Oikeuskäytäntö käräjäoikeuksissa.....	80

7 JOHTOPÄÄTÖKSET	82
7.1 Hyvän rakennustapa -normin ja sen määrittelylähteiden muodostuminen erityisesti lainopin perusteella.....	82
7.2 Norminannon ulkopuolisten määrittelylähteiden asema ympäristöoikeuden oikeuslähdeopissa	84
7.3 Rakennusalan sisäisille laatuvaatimuksille muista oikeuslähteistä johdettavissa oleva asema muiden oikeuslähteiden oikeuslähdeopillisen aseman sekä tulkinta- ja argumentaatio-oppien perusteella.....	86
7.4 Kokonaiskäsitys rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten sitovuudesta	91

LÄHTEET

Kirjallisuus:

Aarnio, Aulis: Justifiointi ja selittäminen. Lakimies 1/1974, s. 305–339. Suomalainen lakimiesyhdistys, Helsinki 1974. (Aarnio 1974)

Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo–Helsinki–Juva 1989. (Aarnio 1989)

Aarnio, Aulis: Tulkinnan taito – ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta. WSOY, Helsinki 2003. (Aarnio 2006)

Ekroos, Ari, Kumpula, Anne, Kuusiniemi, Kari & Vihervuori, Pekka: Ympäristöoikeuden pääpiirteet. WSOYpro Oy, Helsinki 2010 (Ekroos ym. 2010)

Ekroos, Ari & Majamaa, Vesa: Maankäyttö- ja rakennuslaki. Edita, Helsinki 2015. (Ekroos & Majamaa 2015)

Ervasti, Kaijus: Empiirinen oikeustutkimus. Teoksessa Empiirinen tutkimus oikeustieteessä, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 64, toim. Heidi Lindfors, s. 9–16. Helsinki 2004. (Ervasti 2004)

Halila, Heikki & Hemmo, Mika: Sopimustyytit. Talentum Media Oy, Helsinki 2008. (Halila & Hemmo 2008)

Hallberg, Pekka, Haapanala, Auvo, Koljonen, Ritva, Ranta, Hannu & Reinikainen, Jukka: Maankäyttö- ja rakennuslaki. Talentum Pro, Helsinki 2015. (Hallberg ym. 2015)

Hoffrén, Mia & Vahtera, Veikko: Myyjän, isännöitsijän ja asunto-osakeyhtiön vastuu asunto-osakkeiden kaupan yhteydessä annetun isännöitsijäntodistuksen tiedoista. Teoksessa Defensor Legis N:o 5/2013, Suomen Asianajajaliiton oikeudellinen aikakauskirja, Suomen Asianajajaliitto, Helsinki 2013, s. 747–763. (Hoffrén & Vahtera 2013)

Hovila, Ilari: Maankäyttöstrategiat kunnan maapolitiikan oikeudellisessa ohjauksessa. Edilex 2013/13, julkaistu Edilexissä 06.04.2013. Edita Publishing Oy, Helsinki 2013. (Hovila 2013)

Hurskainen, Aimo: Hallintopäätöksen perustelemisesta. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 63. Joensuun yliopisto, Joensuu 2003. (Hurskainen 2003)

Husa, Jaakko, Mutanen, Anu & Pohjolainen, Teuvo: Kirjoitetaan juridiikkaa. Talentum, Helsinki 2008. (Husa ym. 2008)

Hydén, Håkan: Ram eller lag? Om ramlagstiftning och samhällsorganisation. Liber, Stockholm 1984. (Hydén 1984)

Jokela, Antti: Vesioikeuden ja yleisen alioikeuden asiallisesta toimivallasta. Oikeudellinen tutkimus toimivallan jakautumisesta vesioikeuden ja yleisen alioikeuden välillä. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 162, Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1983. (Jokela 1983)

Jyränki, Antero: Valta ja vapaus, valtiosääntöoikeuden yleisiä kysymyksiä. Talentum, Helsinki 2003. (Jyränki 2003)

Jääskeläinen, Lauri & Syrjänen Olavi: Maankäyttö- ja rakennuslaki selityksineen, käytännön käsikirja. Rakennustieto Oy, Helsinki 2010. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010)

Kangas, Urpo: Osituksen ja perinnönjaon perääntyminen muusta syystä kuin perittävän tai pesän velkojen maksamista varten. Teoksessa Defensor Legis N:o 3/2013, Suomen Asianajajaliiton oikeudellinen aikakauskirja, Suomen Asianajajaliitto, Helsinki 2013, s. 291–311. (Kangas 2013)

Karhu, Juha: Perusoikeudet ja oikeuslähdeoppi. Lakimies 5/2003, s. 789–807. Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki 2003. (Karhu 2003)

Kasso, Matti: Kiinteistönvälitys ja arviointi. Talentum, Helsinki 2014. (Kasso 2014)

Keinänen, Anssi & Väätäinen, Ulla: Empiirinen oikeustutkimus – Mitä ja milloin? Referee-artikkeli, Edilex 2015/7. Julkaistu Edilexissä 3.3.2015. Teoksessa Oikeustieteellinen opinnäytetyö – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta, toim. Tarmo Miettinen, Helsinki 2015. (Keinänen & Väätäinen 2015)

Keskitalo, Petri: Käytetyn asunnon kauppa. Edita Publishing Oy, Helsinki 2007. (Keskitalo 2007)

Klementjeff, Pia: 50 kysymystä YSEstä. Rakennustieto Oy, Helsinki 2012. (Klementjeff 2012)

Kokko, Kai & Suvantola, Leila: Luonnon monimuotoisuus, tuomioistuimet ja legitimoiva kommunikaatio. Teoksessa Luonnonvarojen hallinnan legitimizeetti, toim. Pertti Rannikko & Tapio Määttä, Vastapaino, Tampere 2010, s. 183–215. (Kokko & Suvantola 2010)

Kokko, Kai & Mähönen, Jukka: Yritysten ympäristövastuu. Teoksessa Ympäristöjuridiikka 1/2015, Suomen ympäristöoikeustieteen seuran aikakauslehti nro. 119, Suomen Ympäristöoikeustieteen Seura ry., Helsinki 2015, s. 35–73. (Kokko & Mähönen 2015)

Kokko, Kai: Ympäristöoikeuden tutkimusmetodeista Suomessa. Teoksessa Ympäristöjuridiikka 1/2016, s. 29–42. Suomen Ympäristöoikeustieteen Seura ry, Helsinki 2016. (Kokko 2016)

Kolehmainen, Antti: Tutkimusongelma ja metodi lainopillisessa työssä. Referee-artikkeli, Edilex 2015/29. Julkaistu Edilexissä 30.6.2015. Teoksessa Oikeustieteellinen opinnäytetyö – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta, toim. Tarmo Miettinen, Helsinki 2015. (Kolehmainen 2015)

Koskinen, Tiina: Kosteus- ja homevauriot asuntokaupan sopimusoikeudellisena ongelmana. Talentum, Helsinki 2004. (Koskinen 2004)

Kultalahti, Jukka: Empiirinen metodi oikeustutkimuksessa. Teoksessa Esko Riepuhan juhlaKirja 1941 – 2/2 – 2001, Finnpublisher Oy, Tampere 2001, s. 135–172. (Kultalahti 2001)

Kultalahti, Jukka: Empiirinen metodi oikeudellisen tulkinnan apuvälineenä. Teoksessa *Empiirisen oikeustutkimuksen kokemukset, haasteet ja tulevaisuus*, Itä-Suomen yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja 26, toim. Anssi Keinänen, Mia Kilpeläinen ja Ulla Väättäinen, Itä-Suomen yliopisto, Joensuu 2010, s. 15–43. (Kultalahti 2010)

Kumpula, Anne, Määttä, Tapio, Similä, Jukka & Suvantola, Leila: Näkökulmia monitieteiseen ympäristöoikeuteen. Turun yliopisto, Turku 2014. (Kumpula ym. 2014)

Kuusiniemi, Kari: Ympäristönsuojelu ja immissioajattelu. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 1992. (Kuusiniemi 1992)

Kuusiniemi, Kari, Ekroos, Ari, Kumpula, Anne & Vihervuori, Pekka: Ympäristöoikeus. Sanoma Pro Oy, Helsinki 2013. (Kuusiniemi ym. 2013)

Laine, Juha: Rakennusvirheistä. Rakennustieto Oy, Helsinki 1993. (Laine 1993)

Lappi-Seppälä, Tapio: Rikosoikeustutkimus, kriminaalipoliittinen orientaatio – ja metodi. Teoksessa *Minun metodini*, toim. Juha Häyhä, WSOY, Helsinki 1997, s. 189–218. (Lappi-Seppälä 1997)

Liuksiala, Aaro & Stoor, Pia: Rakennussopimukset. Rakennustieto Oy, Helsinki 2014. (Liuksiala & Stoor 2014)

Länsineva, Pekka: Valtakunnallisen rantojen suojeleohjelman normatiivisesta merkityksestä. Teoksessa *Oikeustiede–Jurisprudentia XXVIII:1995*, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen vuosikirja, Jyväskylä 1995, s. 237–301. (Länsineva 1995)

Lötjönen, Salla: Lääketieteellinen tutkimus ihmisillä. Oikeudellisia ja eettisiä näkökohtia ruumiilliseen koskemattomuuteen puuttumisesta lääketieteellisessä tutkimuksessa. Helsinki 2004. (Lötjönen 2004).

Majamaa, Vesa: Ympäristöoikeus valinkauhassa. Teoksessa *Defensor Legis 9–10/1985*, Suomen Asianajajaliitto, Helsinki 1985, s. 371–381. (Majamaa 1985)

Makkonen, Kaarle: Oikeudellisen ratkaisutoiminnan ongelmia. Rakenneanalyttinen tutkimus. Lainopillisen ylioppilastiedekunnan kustannustoimikunta, Vammala 1981. (Makkonen 1981)

Määttä, Tapio: Ympäristöoikeudellisen tutkimuksen uudet suuntaukset ja menetelmät. Teoksessa Oikeustieteellinen opinnäytetyö, Joensuun yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja, toim. Tarmo Miettinen, Joensuun yliopisto, Joensuu 2004, s. 113–166. (Määttä 2004a)

Määttä, Tapio: Ympäristöoikeuden monitieteisyyden haaste: oikeustieteen kolmannen tehtävän hahmottelua. Teoksessa Lakimies, Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen aikakauskirja 6/2004, s. 1097–1107. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2004. (Määttä 2004b)

Määttä, Tapio: Joustavien normien kiinteytys-, täsmentämis- ja konkretisointimekanismit ympäristöoikeudessa. Teoksessa Kaavoitus, rakentaminen, varallisuus – juhla-julkaisu Vesa Majamaa, toim. Tapani Lohi, Helsinki 2005, s. 265–299. (Määttä 2005a)

Määttä, Tapio: Soft law kansallisen oikeuden oikeuslähteenä. Tutkimus oikeudellisen ratkaisun normipremissin muodostamisen perusteista ympäristöoikeudessa. Teoksessa Oikeustiede-Jurisprudentia XXXVIII 2005, Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen vuosikirja, toim. Leena Hallila, Helsinki 2005, ss. 337–460. (Määttä 2005b)

Määttä, Tapio: Näkökulmia sääntelytarkkuuteen, Lainsäädäntölähtöisestä analyysistä elävään oikeuteen. Teoksessa Sääntelytarkkuuden ongelmia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 251, toim. Jyrki Tala, Helsinki 2010, s. 51–76. (Määttä 2010)

Määttä, Tapio: Lainsäätäjän kunnioittamisasenne, tavoitteellinen lainlaskenta ja lakien tavoitesäännökset vallitsevassa tuomarinideologiassa. Teoksessa Lainvalmistelu, tutkimus, yhteiskunta. Jyrki Talan juhla-kirja, Turun yliopisto, Turku 2011, s. 207–226. (Määttä 2011)

Määttä Tapio: Sääntelytarkkuus oikeudellisena näkökulmana maankäyttö- ja rakennuslain sääntelymallin arviointiin ja kehittämiseen. Teoksessa Katsauksia maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuteen, s. 18–31. Ympäristöministeriön raportteja 4/2012, Helsinki 2012. Julkaisu on saatavana vain internetistä: www.ymparisto.fi/julkaisut. (Määttä 2012)

Määttä, Tapio & Soininen, Niko: Ympäristöoikeudellisen ratkaisun teorian rakennusosat ja ominaispiirteet. Teoksessa *Lakimies, Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen aikakauskirja 7–8/2016*, Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2016, s. 1028–1053. (Määttä & Soininen 2016)

Nuotio, Kimmo: Oikeuslähteet ja yleiset opit. *Lakimies 7–8/2004*, Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki 2004, s. 1267–1291. (Nuotio 2004)

Nyholm, Elina: Jälkivalvonta ympäristösuojelulaissa, tutkimus ympäristönsuojelulain jälkivalvontasäännösten soveltamisalojen rajautumisesta. Suomen Yliopistopaino Oy, Turku 2015. (Nyholm 2015)

Nyholm, Elina: Oikeuskäytännön hyödyntäminen ympäristöoikeudellisessa tutkimuksessa. Teoksessa *Ympäristöjuridiikka 1/2016*, Suomen Ympäristöoikeustieteen Seura ry, Helsinki 2016, s. 69–85. (Nyholm 2016)

Oksanen, Laine & Kaskiario: Urakkasopimukset, Rakennusurakan yleiset sopimusehdot YSE 1998. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 2010. (Oksanen ym. 2010)

Palokangas, Risto & Tarukannel, Veijo & Nuuja, Ismo: Uusi ympäristönsuojelun hallinto ja lainsäädäntö. *Ympäristö-Tieto Ky*, Jyväskylä 1993. (Palokangas ym. 1993)

Palo, Marianne & Linnainmaa, Leena: Asuntokaupan virheet ja vastuut oikeuskäytännössä. Kiinteistöalan Kustannus Oy, Helsinki 2002. (Palo & Linnainmaa 2002)

Peczenik, Alexander: Principles of Law. The Search for Legal Theory. Teoksessa *Rechtstheorie 1971*, vol. 2, s. 17–35. (Peczenik 1971)

Pirinen, Juhani: Hyvän rakentamistavan mukainen pientalojen kosteuden hallinta eri vuosikymmeninä. Lisensiaatintutkimus. Tampereen Teknillinen korkeakoulu, rakennustekniikan osasto, talonrakennustekniikka, Tampere 1999. (Pirinen 1999)

Pohjolainen, Teuvo: Soft law in public law – hard regulation? *JFT 134 (1998)*, Juridiska Föreningen i Finland r.f, Helsinki 1998, s. 437–461. (Pohjolainen 1998)

Pölönen, Ismo: Ympäristönäkökohtien ja paikallisten toimijoiden asema kaivoslain mukaisessa lupaharkinnassa. Teoksessa *Lakimies* 3/2013, Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen aikakauskirja, Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2013, s. 414–435. (Pölönen 2013)

Pöyhönen, Juha: Uusi varallisuusosoikeus. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 2000. (Pöyhönen 2000)

Rakennusteollisuus RT ry: Uuden asunnon laatu -rakennustekniikka. Suomen Rakennusmedia Oy, Helsinki 2013. (Rakennusteollisuus RT ry 2013)

Rehbinder, Eckard: Self-regulation by Industry. Teoksessa *European Environmental Law, A Comparative Perspective*, toim. Gerd Winter, Dartmouth 1996, s. 239–267. (Rehbinder 1996)

RIL 107-2012, Rakennusten veden ja kosteudeneristysohjeet. Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry, Helsinki 2012. (RIL 107-2012)

Rosas, Allan: ”Soft law” ihmisoikeuksien lähteenä. Teoksessa *Oikeus, demokratia ja informaatio*, toim. Allan Rosas, s. 66–75. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 1993. (Rosas 1993)

Rudanko, Matti: Vastuusta grynderirakentamisessa. Econlaw-Kustannusyhtiö Ky, Helsinki 1982. (Rudanko 1982)

Rudanko, Matti: Rakennuttajan myötävaikutushäiriöistä rakennusurakassa. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja N:o 183. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1989. (Rudanko 1989)

RunkoRYL 2010, Rakennustöiden yleiset laatuvaatimukset, Talonrakennuksen runkotyöt. Rakennustieto Oy, Helsinki 2010. (RunkoRYL 2010)

Salila, Jari: Biotekniikan ympäristövaikutusten oikeudellinen sääntely. Teoksessa *Ympäristöoikeudellisia tutkielmia I*, s. 163–295. Suomen Ympäristöoikeustieteen Seuran julkaisuja. Suomen ympäristöoikeustieteen seura ry, Helsinki 1999. (Salila 1999)

Senden, Linda: Soft Law in European Community Law. Hart Publishing, Oxford and Portland Oregon 2004. (Senden 2004)

Siltala, Raimo: Oikeustieteen tieteenteoria. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 234. Suomalainen lakimiesyhdistys, Helsinki 2003. (Siltala 2003)

SisäRYL 2013, Rakennustöiden yleiset laatuvaatimukset, Talonrakennuksen sisätyöt. Rakennustieto Oy, Helsinki 2013. (SisäRYL 2013)

Sjöblom, Petri: KVL:n ratkaisut menestyvät tuomioistuimissa hyvin. Teoksessa Kuluttajansuoja 1996:5, Kuluttaja-asiamiehen ja kuluttajavalituslautakunnan julkaisu. (Sjöblom 1996)

Soininen, Niko: Yhteensovittamisajattelun rakenteistuminen vesioikeuden metatavoitteeksi. Teoksessa Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja 2014, toim. Tapio Määttä, Itä-Suomen yliopisto, Joensuu 2014, s. 125–187. (Soininen 2014)

Soininen, Niko: Vesioikeudellinen perusteluvollisuus, Tutkimus vesilain intressivertailuperustelujen oikeudellisista edellytyksistä. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 330. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2016. (Soininen 2016)

Syrjänen, Olavi: Harkintavalta kaavoituksessa ja rakentamisessa. Rakennustieto Oy, Helsinki 1999. (Syrjänen 1999)

Syrjänen, Olavi: Oikeudenalakohtaiset oikeusperiaatteet kaava- ja rakentamispäätösten argumentoinnin vahvistajana. Teoksessa Lakimies 5/2001, Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2001, s. 830–859. (Syrjänen 2001)

Tala, Jyrki: Lakien vaikutukset, Lakiuudistusten tavoitteet ja niiden toteutuminen lainsäädäntöteoreettisessa tarkastelussa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 177, Helsinki 2001. (Tala 2001)

Tarukannel Veijo: Terveydenhoidollinen sijoituslupa. Tampereen yliopisto, Tampere 1990. (Tarukannel 1990)

Timonen, Pekka: Johdatus lainopin metodiin ja lainopilliseen kirjoittamiseen. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, Helsinki 1998. (Timonen 1998)

Tolonen, Hannu: Yleisten oppien rakenteesta ja merkityksestä. Teoksessa Juhlajulkaisu Allan Huttunen 1928 – 5/11 – 1988, s. 177–194. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, toim. Ari Saarnilehto, Turku 1988. (Tolonen 1988)

Tolonen, Hannu: Oikeuslähdeoppi. WSOY, Helsinki 2003. (Tolonen 2003)

Tolvanen, Matti: Valoa idästä – Itä-Suomi oikeudellisten käytäntöjen kehittäjänä. Teoksessa Juhlakirja Teuvo Pohjolainen 1945 – 14/10 – 2005, Joensuun yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja N:o 15, Joensuun yliopisto, Joensuu 2005, s. 321–333. (Tolvanen 2005)

Tuori, Kaarlo: Kriittinen oikeuspositivismi. WSLT, Helsinki 2000. (Tuori 2000)

Tuori, Kaarlo: Yleiset opit: Mitä ne ovat, mitä niillä tehdään ja miten niitä kehitetään? Teoksessa III Oikeustieteen tutkija- ja jatkokoulutuspäivät 6.–8.6.2002, Savonlinna. Joensuun yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja, toim. Tarmo Miettinen ja Tapio Määttä. Joensuun yliopisto, Joensuu 2002. (Määttä 2002)

Tuori, Kaarlo: Oikeudenalajaotus – strategista valtapeliä ja normatiivista argumentaatiota. Teoksessa Lakimies 7–8/2004, Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki 2004, s. 1196–1224. (Tuori 2004)

Tuori, Kaarlo: Oikeuden traditiot. Teoksessa Niin & näin 2/2005, filosofinen aikakauslehti, Eurooppalaisen filosofian seura ry, Helsinki 2005, s. 77–85. (Tuori 2005)

Tuori, Kaarlo: Oikeuden ratio ja voluntas. WSOY, Helsinki 2007. (Tuori 2007)

Tuori, Kaarlo & Kotkas, Toomas: Sosiaalioikeus. Talentum Pro, Helsinki 2016. (Tuori & Kotkas 2016)

Vihervuori, Pekka: Maa-ainesten ottaminen ja suojele. Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki 1989. (Vihervuori 1989)

Vihervuori, Pekka: Standardit ja normit ympäristöoikeudessa. Teoksessa Korkein hallinto-oikeus 80 vuotta. Vammala 1998, s. 220–242. (Vihervuori 1998)

Viljanen, Mika: Ihmisen identiteetti ja tuottamusarviointi. Lakimies 3/2005, Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 2005, s. 426–451. (Viljanen 2005)

Virolainen, Jyrki & Martikainen, Petri: Tuomion perusteleminen. Talentum, Helsinki 2010. (Virolainen & Martikainen 2010)

Wilhelmsson, Thomas: Social Civilrätt. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 1987. (Wilhelmsson 1987)

YSE 1998, Rakennusurakan yleiset sopimusehdot. Rakennustieto, RT 16-10660. Rakennustieto Oy, Helsinki 1998. (YSE 1998)

Elektroniset lähteet:

Edilex: Hyvän kiinteistövälitystavan uudet ohjeet julkaistu, toim. Jukka Savolainen, julkaistu 5.10.2016. Saatavilla osoitteesta <[https://www-edilex-fi.ezproxy.ulapland.fi/uutiset/49756?](https://www-edilex-fi.ezproxy.ulapland.fi/uutiset/49756?allWords=hyv%C3%A4+v%C3%A4litystapa&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=661641)

<<https://www-edilex-fi.ezproxy.ulapland.fi/uutiset/49756?allWords=hyv%C3%A4+v%C3%A4litystapa&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=661641>>. 24.3.2017. (Edilex 2016)

FISE, Rakennus-, LVI- ja kiinteistöalan henkilöpätevyudet FISE Oy:n www-sivut: Ajankohtaista. Rakennusvirhepankki julkistettu. Saatavilla osoitteesta <http://www.fise.fi/default/www/suomi/ajankohtaista/rakennusvirhepankki_julkistettu/>. 19.11.2015. (FISEn www-sivut 2015)

FISE, Rakennus-, LVI- ja kiinteistöalan henkilöpätevyudet FISE Oy:n www-sivut: Rakennusvirhepankki, Virhekortisto. Saatavilla osoitteesta <<http://fise.fi/rakennusvirhepankki/virhekortisto/>>. 15.7.2017. (FISEn www-sivut 2017)

Keskuskaupakamari: Tavarantarkastusohjesääntö 2015. Saatavilla osoitteesta <<http://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2012/03/ohjesaanto-2015.pdf>> 28.3.2017. (Tavarantarkastusohjesääntö 2015)

Kiinteistövälitysalan Keskusliitto ry., KVKL: Ohje hyvästä välitystavasta 5.10.2016. Saatavilla osoitteesta <<http://www.kvkl.fi/hyva-valitystapa.html>>. 24.3.2016. (KVKL 2016)

Kiinteistövälitysalan Keskusliitto ry:n (KVKL) www-sivut: Usein kysyttyä. Saatavilla osoitteesta <<http://www.kvkl.fi/usein-kysyttya-1.html>>. 24.3.2017 (KVKL 2017)

Rakennustieto: Suunnittelun ja rakentamisen ammattilaisille, RT. Saatavilla osoitteesta <http://www.rakennustieto.fi/channels/public/www/rane/attachments/5duD2RhBP/5ecz373vb/Files/CurrentFile/RT_esite_06_net.pdf>. 14.10.2015. (Rakennustieto 2015)

Ympäristöministeriön www-sivut: Suomen rakentamismääräyskokoelma. Saatavilla osoitteesta <http://www.ym.fi/fi-fi/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Rakentamismaarayskokoelma>. 14.10.2015. (Ympäristöministeriön www-sivut 2015)

Ympäristöministeriö: Ympäristöministeriön ohje rakentamista koskevista suunnitelmista ja selvityksistä, YM3/601/2015. Saatavilla osoitteesta <http://www.ym.fi/fi-fi/FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Rakentamismaarayskokoelma>. 14.10.2015. (Ympäristöministeriö 2015)

Virallislähteet:

HE 360/1992, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 14/1994, Hallituksen esitys Eduskunnalle asuntokauppaa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 173/1997 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle kirjanpitolain ja osakeyhtiölain 11 ja 12 luvun ja osuuskuntalain 79 c §:n muuttamisesta.

HE 101/1998, Hallituksen esitys Eduskunnalle rakennuslainsäädännön uudistamiseksi.

HE 61/2000 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kiinteistönvälitysliikkeistä ja vuokrahuoneiston välitysliikkeistä sekä laiksi rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta.

HE 44/2002 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 24/2009, Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi asunto-osakeyhtiölainsäädännöksi.

Oikeustapaukset:

Etelä-Pohjanmaan KO 11.5.2015 T 4821

HelHO 29.11.2002 T 3747

HelHO 29.08.2003 T 2522

HelHO 28.8.2012 T 2202

HelHO 22.11.2012 T 3177

HelHO 15.10.2013 T 2724

HelHO 31.8.2015 T 1207

HelHO 11.10.2016 T 1496

Itä-Uudenmaan KO 3.6.2011 T 11/2951

I-SHO 09.12.2014 T 888

I-SHO 5.1.2017 T 2, ei lainvoimainen

KKO 1984 II 187

KKO:1993:52

KouHO 10.03.2006 T 356

Länsi-Uudenmaan KO 16.3.2016 T 16/3064

Oulun KO 18.2.2011 T 11/2894

Orimattilan KO 09.02.2005 T 05/139

Pirkanmaan KO 31.12.2015 T 15/42844

Porin KO 07.07.2000 T 2901

RHO 08.06.2001 T 330

RHO 6.6.2012 T 470

RHO 2.12.2015 T 568

THO 5.12.2001 T 3026

THO 19.08.2014 T 880

THO 11.11.2016 T 1122, ei lainvoimainen

Vaasan HO 4.2.2016 T 58

Varsinais-Suomen KO 26.03.2013 T 13/9923

Välimiesoikeuden ratkaisu:

Välitystuomio n:o 40/1981 H. Asunto Oy Maauninkuja / Rakennus-Ruola Oy; s. 96, välimiehinä AA Erkki-Juhani Taipale pj, AA Matti Toppola ja VT Lauri Pyrhönen. Kyseinen ratkaisulyhennelmä löydettävissä teoksesta Laine 1993, s. 96.

Kuluttajariitalautakunnan ratkaisut:

Kuluttavalituslautakunnan ratkaisu, Asuntokauppaosasto, Täysistunto, 25.03.1998 Dnro 97/81/1044.

Kuluttajavalituslautakunnan ratkaisu, Asuntokauppaosasto, II jaosto, 03.08.2004 Dnro 03/81/454a ja Dnro 03/81/454b.

Kuluttajariitalautakunnan ratkaisu, 28.07.2008, Dnro 4151/81/06.

LYHENTEET

HE	Hallituksen esitys
HO	Hovioikeus
KKO	Korkein oikeus
KO	Käräjäoikeus
KVKL	Kiinteistönvälitysalan Keskusliitto ry
MRL	Maankäyttö- ja rakennuslaki (5.2.1999/132)
RIL	Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry:n normeja, standardeja ja ohjeita rakennustekniikan aloilta sisältävät RIL-julkaisut
RYL	Rakennustöiden yleiset laatuvaatimukset -käsikirjat
vp	Valtiopäivät
YSE 1998	Rakennusurakan yleiset sopimusehdot YSE 1998

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta, tutkimuskysymykset ja tavoite

1.1.1 Hyvän rakennustavan vaatimuksen avoimuus ja norminannon ulkopuoliset määrittelylähteet

Tutkielmani kohdistuu Maankäyttö- ja rakennuslaissa (5.2.1999/132) säädetyn hyvän rakennustavan vaatimuksen eli keskeisimmän rakentamisen laadukkuutta edellyttävän laintasoisen normin ja sen määrittelylähteiden selvittämiseen. Hyvän rakennustavan vaatimuksessa on kyse tulkinnallisesti avoimen ilmauksen sisältävästä joustavasta normista¹. Kyseisen normin oikeanlaisella tulkinnalla ja onnistuneella täytäntöönpanolla on huomattavaa merkitystä laadukkaan uudis- ja korjausrakentamisen toteutumiseksi sekä rakennuskannan kehittymiseksi. Tämän vuoksi rakentamisen laatuvaatimuksen taustalla olevan normipohjan sekä määrittelylähteiden soveltamisen tulee olla rakennusalan eri osapuolille sekä oikeudenkäytölle selkeää ja johdonmukaista. Tutkimuksen taustalla onkin havainto siitä, että sovellettavien määrittelylähteiden ennakoitavuuden vaatimuksen ei ole katsottu täyttyvän lainsäätäjän edellyttämällä tavalla. Tähän viittaa muun ohella se, että työntuloksen laatua sääntelevää² hyvän rakennustavan vaatimusta on pidetty oikeuskirjallisuudessa sisällöltään selkiytymättömänä ja epämääräisenä³. Olettamuksena on kuitenkin, että kyseiseen käsitykseen vaikuttaa suuresti oikeustieteellisen tutkimuksen puute hyvän rakennustavan erilaisten määrittelyaineistojen asemasta hyvän rakennustavan oikeudellisena ohjausvälineenä.

Maankäyttö- ja rakennuslain 17 luvun 117 §:n 5 momenttia, ja siten hyvää rakennustapaa koskevan hallituksen esityksen HE 101/1998 mukaisesti hyvällä rakennustavalla viitataan sitovan norminannon ulkopuoliseen hyvää rakentamista täsmentävään tietopohjaan ja käytäntöön⁴. Hallituksen esityksessä ei ole kuitenkaan lähdetty avaamaan konkreettisesti hyvää rakennustapaa täsmentävän tietopohjan ja käytännön muodostumista, ja täten suoraa ja nimenomaista normatiivista tukea hyvän rakennustavan määrittelylähteenä ei anneta esimerkiksi yhdellekään rakennusalan sisäiselle laatuvaatimukselle, joilla tarkoitan

¹ Määttä 2005a, s. 265.

² Laine 1993, s. 93.

³ Esim. Rudanko 1989, s. 118; Jääskeläinen teoksessa Jääskeläinen & Syrjänen 2010, s. 554.

⁴ HE 101/1998, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 17.

rakennusalan sisäisten, yksityisten toimijoiden laatimia rakentamisen laatua koskevia ohjeita, suosituksia ja standardeja. Hyvän rakennustavan selkiytymättömyyden ja jatkuvan sisällöllisen muuttumisen ajatuksesta⁵ johtuen lainsäätäjät on ilmeisesti katsonut parhaaksi olla määrittelemättä hyvän rakennustavan konkreettista sisältöä lain esitöiden tasolla kovinkaan konkreettisesti. Vaikka edellä mainitun mukaisesti hyvä rakennustapa näyttää olevan lainsäädännön tasolla normatiivisesti avoin hyvä tapa -normi, on lainopillisen ja oikeudellisten ratkaisuelinten päätöksiin kohdistetun tutkimuksen avulla mahdollista osoittaa, että myös hyvällä rakennustavalla on vakiintunut ja alan eri toimijoiden hyväksymä normatiivinen sisältö⁶. Normin sisällön vakiintumiseen ja hyväksyttävyyteen viittaa esimerkiksi Jääskeläisen toteamus siitä, että hyvää rakennustapaa sovelletaan erityisesti rakennus- ja urakkasopimuksien muodostamisessa ja tulkinnassa vaatimuksen laintasoisesta epämääräisyydestä huolimatta⁷.

1.1.2 Epätietoisuus rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten sitovuudesta ja asemasta ympäristöoikeuden oikeuslähdeopissa

Koska hyvän rakennustavan vaatimuksen täytyminen on esimerkiksi kuluttajansuojalain (20.1.1978/38) ja asuntokauppalain (23.9.1994/843) mukaisessa virhearvioinnissa tärkeää, on epäselvää, tulisiko hyvän rakennustavan määrittelylähteiden soveltamisesta ja systematisoinnista olla olemassa enemmän normitasoista ohjeistusta. Kyseinen ongelma on ilmeisesti havaittu kuluttajansuojalain valmistelutyössä, kun hallituksen esitykseen HE 360/1992 on otettu nimenomainen maininta rakentamisen yleisten laatuvaatimusten (Rakennustietosäätiö RTS:n RYL -käsikirjat) keskeisestä merkityksestä hyvän rakennustavan sisällön arvioinnissa⁸. Maankäyttö- ja rakennuslain hyvää rakennustapaa koskevan yleissäännöksen toimimattomuutta ja liiallista avoimuutta on mahdollisesti haluttu korjata kuluttajansuojalain virhesäännöksen lainvalmisteluaineiston avulla. Myös asuntokauppalain valmistelutyössä ja hallituksen esityksessä on päädytty samansuuntaiseen lopputulokseen suuntaamalla lainsäätäjän tarkoittamaa hyvän rakennustavan sisällön määrittämistä rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten soveltamiseen⁹. Hyvän rakennustavan määrittelylähteiden systematisoinniksi onkin selvitettävä kysymys siitä, tulisiko esimerkiksi kuluttajansuojalain valmistelutöissä rakentamisen yleisiin

⁵ Rudanko 1989, s. 118.

⁶ Määttä 2005b, s. 378–379.

⁷ Jääskeläinen teoksessa Jääskeläinen & Syrjänen 2010, s. 554.

⁸ HE 360/1992, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 9.

⁹ HE 14/1994, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 4.

laatuvaatimukseen (RYL) tehdyn nimenomaisen viittauksen katsoa antavan tietyille rakennusalan sisäisille laatuvaatimuksille jopa heikosti velvoittavan oikeuslähteen aseman lainvalmisteluaineistojen oikeuslähdeopillisen statuksen perusteella.

Hyvän rakennustavan konkreettiseen sisältöön ei useimmissa tilanteissa ole saatavissa vastausta suoraan laeista tai esimerkiksi Suomen rakentamismääräyskokoelman määräyksistä tai ohjeista. Hyvän rakennustavan soveltaminen edellyttää siis myös muun kuin oikeudellisen tiedon hankintaa ja sen analysointia¹⁰, kuinka merkityksellinen rooli monitieteisellä, erityisesti luonnontieteellisellä ja teknisellä tiedolla on hyvän rakennustavan sisällön arvioinnissa¹¹. Normipohjaa täydentävien ja vaillo muodollista velvoittavuutta olevien, mutta oikeudellisessa päätöksenteossa hyödynnettävien kirjallisten soft law -oikeuslähteiden¹² asema ympäristöoikeuden oikeuslähdeopissa on Määtän toteaman mukaisesti erityinen. Onkin epäselvää, onko laissa avoimeksi jätettyä hyvää rakennustapaa määrittelevillä rakennusalan sisäisillä laatuvaatimuksilla myös erityisen oikeuslähteen asema ympäristöoikeudellisessa oikeuslähdeopissa, esimerkiksi hyväksyttävyytensä tai soveltamiskäytännössä vakiintuneen tehokkuutensa perusteella, ja millä tavalla mahdollinen erityisasema vaikuttaa lähteiden velvoittavuuteen. Vastauksien saaminen edellä mainittuihin kysymyksiin edesauttaisi osaltaan hyvää rakennustapaa koskettavan soveltamiskäytännön yhtenäistymistä ja parantaisi päätösten ennustettavuutta.¹³

Hyvää rakennustapaa kuvaavien rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten käytännön tuomioistuinsoveltamisesta ei ole juurikaan löydettävissä aiempaa tutkimusta. Hyvää rakennustapaa koskeva oikeuskirjallisuus ja oikeuskirjallisuudessa esitetty oikeuskäytäntö kohdistuvat pääosin hyvän rakennustavan vaatimuksen yleiseen määrittelyyn, eikä niinkään hyvän rakennustavan määrittelylähteiden merkittävyyden arviointiin tai niiden soveltamiskäytännön tutkimiseen. Näenkin hyvän rakennustavan sisällön määrittäjiin kohdistuvan tutkimuksen tarpeelliseksi erityisesti oikeuskäytännön analyysin osalta, koska päätösempiirisen tutkimusmenetelmän avulla on mahdollista tuottaa tietoa rakennusalan eri toimijoiden laatimien rakentamisen yleisten laatuvaatimusten merkittävyydestä ja soveltamisherkkyydestä oikeuskäytännössä.

¹⁰ Kuusiniemi teoksessa Kuusiniemi ym. 2013, s. 61.

¹¹ Määttä 2005a, s. 274.

¹² Ks. lisää soft law -oikeuden määritelmästä ja rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten lukeutumisesta soft law -oikeuslähteisiin tutkielman alaluvusta 3.2.1.

¹³ Määttä 2005a, s. 274–275; Määttä 2005b, s. 344.

Lisätutkimuksen avulla voidaan selkeyttää käsitystä siitä, mihin vaatimukset hyvän rakennustavan mukaisesta rakentamisesta kannattaa muodostuneen oikeuskäytännön nojalla perustaa, eli mitkä lähteet ovat tuomioistuimien lainkäytössä toimineet hyvän rakennustavan määrittelylähteinä. Tällöin voidaan havaita joidenkin norminannon ulkopuolisten lähteiden merkityksen hyvän rakennustavan määrittelijöinä olevan toisia lähteitä suurempi. Kun oikeuskäytännössä järjestelmällisesti painoarvoa saanut määrittelylähde pystytään yksilöimään, lähteeseen vetoamalla asianosaisten on kohtuullisen vaivatonta näyttää toteen hyvän rakennustavan mukainen rakentamisessa edellytetty laatutaso. Tämä parantaa myös asianosaisten rakentamisen laatuun liittyvää riskienhallintaa.

Edellä mainitut tutkimuksen taustasyyt ovat ajankohtaisia, koska rakentamisen laatu on jatkuvasti useiden niin rakennusalan sisäisten kuin ulkopuolisten selvitysten ja kehittämistoimenpiteiden kohteena. Jotta rakentamisen laatuun voidaan tehokkaasti vaikuttaa myös oikeudellisen viitekehyksen ulkopuolisilla kehittämistoimenpiteillä, tulee laadukkaan rakentamisen taustalla olevan normipohjan sekä määrittelyaineistojen soveltamisen olla rakennusalan eri osapuolille ja lainkäytölle selkeää ja johdonmukaista.

1.1.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on siis tuottaa tietoa hyvästä rakennustavasta sekä sen määrittelylähteiden muodostumisesta ja sovellettavuudesta tutkimalla erityisesti rakennusalan eri toimijoiden laatimien rakentamisen laatuvaatimusten sitovuutta ja käyttökelpoisuutta ympäristöoikeuden oikeuslähdeopin ja eri oikeuslähteiden avulla. Kattavan tutkimuksen avulla voidaan tuottaa tietoa myös lainkäyttöä varten, jotta kynnys hyvän rakennustavan konkreettisten määrittelylähteiden soveltamiseen lainkäytössä asettuisi lainsäätäjän edellyttämälle tasolle. Tieto vallitsevasta oikeustilasta on tärkeää sen estämiseksi, ettei päätöksentekijä perustaisi hyvää rakennustapaa koskettavaan ratkaisuun velvoittavien normien yleisluontoisuuden vuoksi esimerkiksi rakennusalalla vakiintumattomiin ja siten kyseenalaisiin määrittelylähteisiin tai vain omaan tietoonsa ja arvostuksiinsa¹⁴. Tarkoituksena on siis vähentää hyvää rakennustapaa koskettavien päätösten sattumanvaraisuutta sekä poistaa hyvän rakennustavan käsitteeseen liittyvää epätietoisuutta. Tutkimuksen avulla onkin tarkoitus saada vastaus kysymykseen, voidaanko

¹⁴ Määttä 2005b, s. 386.

hyvällä rakennustavalla katsoa olevan riittävän yksilöity sisältö oikeudellisten ratkaisujen perustaksi.

Jotta tutkimuksen tavoitteessa esitettyyn pääkysymykseen olisi mahdollista vastata, jakautuu pääkysymys osakysymyksiin seuraavaksi esitettävällä tavalla: Mistä hyvä rakennustapa -normi muodostuu ja mitkä ovat sen määrittelylähteitä? Minkälainen normiannon ulkopuolisten määrittelylähteiden asema on ympäristöoikeuden oikeuslähdeopissa sekä minkälainen asema niille on johdettavissa muista oikeuslähteistä ja muiden oikeuslähteiden oikeuslähdeopillisen aseman sekä tulkinta- ja argumentaatio-oppien perusteella? Onko ympäristöoikeuden yleisistä opeista saatavissa tulkintatukea hyvän rakennustavan määrittelylähteiden muodostumiseen? Mitkä rakennusalan sisäiset määrittelylähteet ovat oikeuskäytännössä katsottu hyvää rakennustapaa kuvaaviksi, minkälaista sitovuutta lähteille on tuomioistuimien ratkaisuisa annettu, ja onko rakennusalan sisäisiä laatuvaatimuksia sovellettu oikeuskäytännössä hyvän rakennustavan kuvaajina lainsäätäjän tahdon mukaisesti? Lisäksi analogiavertailussa selvitetään, minkälainen rooli yksityisten tahojen tuottamilla suosituksilla on muiden hyvä tapa -normien määrittelylähteinä, joihin hyvällä rakennustavalla voidaan katsoa olevan yhteneväisyyttä. Vertailukohdaksi on otettu hyvä välitystapa.

1.2 Tutkimuksen metodi

1.2.1 Lainopillinen eli oikeusdogmaattinen tutkimusote

Tutkimusmenetelmänä käytän lainoppia eli voimassa olevan oikeuden selvittämistä ja systematisointia hyvän rakennustavan ja sen määrittelylähteiden selvittämisessä ja systematisoinnissa¹⁵. Selventäminen pitää sisällään sekä säännösten tulkintaa koskevien suosituksien antamista, että ehdotuksia lainsäädännön muuttamiseksi. Selventämistehtävään liittyy myös oikeudellisten määritelmien täsmentämistä.¹⁶ Systematisoinnissa voidaan katsoa olevan kyse lainsäätäjän systematisointityön jatkamisesta, jossa oikeusnormien keskinäiset suhteet pyritään määrittelemään jonkin kriteerin avulla¹⁷. Lainoppi voidaan jakaa käytännölliseen ja teoreettiseen lainoppiin käytännöllisen eli tulkinnallisen lainopin ollessa pääosin tulkintajuridiikkaa ja teoreettisen lainopin keskittyessä oikeudenalan yleisten oppien

¹⁵ Määttä 2004a, s. 119; Ervasti 2004, s. 10; Kokko 2016, s. 31–32.

¹⁶ Kokko 2016, s. 31–32; Aarnio 1989, s. 57.

¹⁷ Kolehmainen 2015, s. 17–18.

kuten käsitteiden ja periaatteiden tutkimiseen ja kehittämiseen¹⁸. Tutkielmani painottuu käytännöllisen lainopin alaan, mutta siinä on piirteitä paljon myös teoreettisesta lainopista.

Lainopin avulla on siis mahdollista tuottaa tietoa siitä, kuinka maankäyttö- ja rakennuslaissa asetettua hyvän rakennustavan vaatimusta ja sen määrittelylähteitä tulisi tulkita ja systematisoida konkreettisesti ratkaisutilanteessa. Ympäristöoikeudellisten säännösten tulkinta ja systematisointi edellyttävät kuitenkin usein myös muiden ympäristötieteiden soveltamista. Määttän mukaan ympäristöoikeudellisen lainopin monitieteisyys johtaa siihen, että lain säännöksen muuttumattomuudesta huolimatta esimerkiksi tekninen kehitys voidaan ottaa huomioon ympäristöoikeudellista lainsäädäntöä sovellettaessa.¹⁹ Tutkielmassa pyritäänkin ottamaan huomioon ympäristöoikeudellisen lainopin monitieteisyyden vaikutuksen voimassa olevan oikeuden sisältöön ja systematisointiin erityisesti soft law -aineiston aseman kannalta.

1.2.2 Päätösemperia oikeuskäytännön analyysin muodossa

Lainoppia tukevana tutkimusmenetelmänä käytän päätösemperiaa hyvän rakennustavan määrittelylähteiden ja erityisesti rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten lainkäytössä tapahtuvan soveltamisen selvittämiseksi. Kysymys on siis ennen kaikkea empiirisen menetelmän käytöstä hyvän rakennustavan tulkintaa avustavan oikeuslähdetiedon hankkimisessa²⁰. Päätösempiirinen analyysi kohdistuu erityisesti käräjäoikeuksien, hovioikeuksien ja korkeimman oikeuden ratkaisuihin sekä kuluttajariitalautakunnan antamiin ratkaisusuosituksiin.

Keinäsen ja Väätäisen mukaan empiirisellä tiedolla tarkoitetaan havaintotodellisuudesta järjestelmällisesti tuotettua tietoa, jonka hyväksikäytössä erityisen tärkeää on systemaattisuus²¹. Kultalahti pitääkin empiiristä metodologiaa oikeustutkimuksen suuntauksena, jossa tietoisesti ja systemaattisesti pyritään mahdollisimman täsmällisen kokemukseräisen tiedon hankkimiseen ja hyödyntämiseen²². Tuomioistuinratkaisujen käyttäminen tutkielman empiirisenä aineistona ei kuitenkaan merkitse Kumpulän ym. mukaan suoraan tutkimuksen menetelmän olevan empiirinen. Myös lainopillisessa tutkimuksessa empiiristä aineistoa

¹⁸ Määttä 2004a, s. 119.

¹⁹ Määttä 2004b, s. 1097–1098.

²⁰ Kultalahti 2010, s. 16.

²¹ Keinänen & Väätäinen 2015, s. 2.

²² Kultalahti 2001, s. 135 alav. 1.

voidaan käyttää oikeuslähdeopillisessa tulkinnassa argumentaatioaineistona tuomioistuimien ratkaisujen toimiessa sekä empiirisinä aineistoina että oikeuslähteinä.²³ Nyholmin mukaan tutkimuksen voidaan kuitenkin katsoa olevan ainakin jossain määrin empiiristä esimerkiksi silloin, kun siinä hyödynnetään laajasti julkaisematonta oikeuskäytäntöä ja muiden kuin ylimpien tuomioistuimien oikeuskäytäntöä, eli oikeuslähdeopillisesti statuksetonta ratkaisuaaineistoa²⁴.

Ympäristöoikeudellisen tutkimuksen erityispiirteeksi voidaankin Kumpulan ym. mukaan katsoa empiirisen tutkimuksen kohdistuminen julkaisemattoman oikeuskäytännön niin sanottuihin rutiiniratkaisuihin eli tyyppitapauksiin, jotka usein kertovat oikeudellisen sääntelyn vaikutuksista ennakkopäätöksiin ratkaistuja kiperiä oikeusongelmia koskevia ratkaisuja paremmin²⁵. Vaikka tutkielmassani hyödynnetään pääosin julkaisematonta oikeuskäytäntöä niin sanottujen rutiiniratkaisujen muodossa, toimii oikeuskäytäntö erityisesti argumentaatioaineiston roolissa oikeuslähteenä sekä empiirisenä aineistona.

Ervasti toteaa empiirisen tiedon olevan hyödyllistä muun muassa oikeuden systematisoinnissa ja periaatteiden rakentamisessa sekä myös oikeuslähteiden tulkinnassa, koska tulkintaan vaikuttaa lähteiden syntyhetken ja tulkintahetken reaalin maailma²⁶. Tuomioistuinempiria tuottaakin tietoa säännösten käytännön soveltamisesta ja auttaa oikeudellisen tulkintarakenteen kehittämisessä²⁷. Määttä mukaan lainsäädännön soveltamiskäytännöistä empiirisen tutkimuksen avulla saatava tieto toimii perustana lain tulkintaa koskevien suositusten antamisessa. Soveltamiskäytäntöjen lainmukaisuudesta ja epäkohdista saatavan tiedon avulla lainsäätäjälle voidaan tuottaa myös sääntelyn kehittämisehdotuksia, esimerkiksi säädöksen täsmentämisen tarpeesta.²⁸

Hyvän rakennustavan vaatimukseen kohdistuvan empiirisen tutkimusotteen taustalla on Nyholmin ympäristönsuojelulain jälkivalvontaa koskeneessa väitöskirjassa esittämä toteamus siitä, että lainsäädännössä joustavasti ilmaistuille normeille on löydettävissä usein kohtuullisen yksilöity merkityssisältö, jonka vuoksi oikeuskäytännön analyysi on usein

²³ Kumpula ym. 2014, s. 141.

²⁴ Nyholm 2016, s. 70–71.

²⁵ Kumpula ym. 2014, s. 140–141.

²⁶ Ervasti 2004, s. 13–14.

²⁷ Nyholm 2016, s. 70–71.

²⁸ Määttä 2004b, s. 1099. Ks. kuitenkin Nyholm 2016, s. 71, jonka mukaan soveltamiskäytäntöä tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon ratkaisun taustalla vaikuttavat erityisolosuhteet ja tosiasiat. Esimerkiksi prosessioikeudelliset säännöt asianosaisten vaatimuksissa pidättäytymisen muodossa voivat rajoittaa yksittäisestä ratkaisusta saatavaa kuvaa voimassa olevan oikeuden sisällöstä.

hyvin merkityksellistä²⁹. Eri ratkaisuorganien ratkaisuja järjestelmällisesti tutkimalla voidaan tuottaa empiiristä tietoa hyvän rakennustavan sisällöstä ja määrittelylähteistä, jota voidaan käyttää perustana annettaessa suosituksia hyvän rakennustavan vaatimuksen tulkinnasta ja määrittelylähteiden systematisoinnista. Mikäli empiirisessä tutkimuksessa havaitaan hyvää rakennustapaa ja erityisesti sen määrittelylähteitä koskettavan soveltamiskäytännön johtavan lainsäätäjän tarkoittamasta poikkeavaan lopputulokseen, voidaan tutkimuksen avulla esittää myös kehittämissuhteita hyvän rakennustavan säännöksen tehokkaammaksi toteutumiseksi.

1.3 Tutkimustehtävän rajaus ja tutkimuksen rakenne

Rajaan tutkielmani kohdistumaan hyvän rakennustavan määrittelylähteiden selvittämiseen sekä laintasoisesti ja oikeustieteessä esitettyjen hyvän rakennustavan kuvauksien tarkasteluun. Tutkielmassa ei siis pyritä selvittämään hyvän rakennustavan teknistä sisältöä sen muodostuessa pääosin laajasta rakennusteknisiä vaatimuksia sisältävästä aineistosta.

Rajaan julkaisemattomiin tuomioistuinratkaisuihin kohdistuvan oikeustapa-analyysin kohdistumaan kaikkien käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien ratkaisuihin, joissa hyvään rakennustapaan ja rakennusalan sisäisiin laatuvaatimuksiin hyvän rakennustavan määrittelijöinä on viitattu tuomioistuinten ratkaisujen perusteluissa. Täten analyysi kohdistuu hyvää rakennustapaa kuvaavien rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten merkittävyyden ja sitovuuden tarkasteluun. Jotta tuomioistuinten ratkaisukäytännössä rakennusalan sisäisille laatuvaatimuksille annettu sitovuudesta voitaisiin saada riittävä kuva lähteiden merkityksen arvioimiseksi, kohdistetaan oikeustapa-analyysi mahdollisimman tuoreeseen ratkaisukäytäntöön. Tämä sen vuoksi, että nykyaikaisten tuomioistuinratkaisujen perustelut ovat yleensä vanhemman ajan ratkaisujen perusteluja kattavampia, ja siten rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten sitovuutta mahdollisesti kattavammin punnitsevia. Tutkimus rajataan ratkaisuihin, jotka on annettu vuosina 2012–2016, ja jotka ovat löydettävissä hovi- ja käräjäoikeuksien sähköisistä ratkaisutietokannoista hakusanoilla hyvä* rakennusta*. Koska useissa tuomioistuimissa hakusanalla hakeminen ei ollut teknisesti mahdollista oikeuden ratkaisutietokannasta, on Helsingin hovioikeudelta ja Oulun käräjäoikeudelta pyydetty sähköisestä ratkaisutietokannasta kaikki kyseisenä aikavälillä annetut ratkaisut asiaryhmistä kiinteistön virhe tai muu sopimusrikkomus

²⁹ Nyholm 2015, s. 36.

(asiaryhmä 0401) ja urakkasopimuksen suoritusrikkomus (asiaryhmä 0930). Ratkaisujen hakemiseen liittyneistä teknisistä rajoitteista johtuen ratkaisuja saatiin lopulta kaikilta viideltä hovioikeudelta ja kahdeksalta käräjäoikeudelta.

Korkeimman oikeuden ratkaisujen analyysi rajoittuu pääosin kiinteistön virheitä tai muita sopimusrikkomuksia (asiaryhmä 0401) sekä urakkasopimusten suoritusrikkomuksia (asiaryhmä 0930) koskeviin asiaryhmiin kuuluvien vuoden 2000 ja maaliskuun 2017 välisenä aikana annettujen korkeimman oikeuden tutkimien tapausten kokonaisvaltaiseen analysointiin. Tällöin voidaan saada tietoa siitä, onko hyvää rakennustapaa koskettavaa korkeimman oikeuden oikeuskäytäntöä syntynyt kyseisen aineiston perusteella tällä vuosituhanella, ja mitkä määrittelylähteet ovat mahdollisesti toimineet hyvän rakennustavan määrittelijöinä. Lisäksi analysoidaan kahta oikeuskirjallisuudessa esiintynyttä ja aiemmin annettua korkeimman oikeuden hyvää rakennustapaa koskettavaa ratkaisua.

Lisäksi läpi tutkielman tullaan esittämään ratkaisulyhennelmiä hyvää rakennustapaa oikeuskirjallisuudessa kuvaavien tuomioistuimien, välimiesoikeuden ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisuista hyvän rakennustavan määrittelylähteiden muodostumisen näkökulmasta. Oikeustapausanalyysi on siis rajattu pääosin yleisten tuomioistuimen ratkaisuihin, koska olettamuksena on, ettei hyvän rakennustavan vaatimukseen liittyviä tapauksia käsitellä juurikaan hallintolainkäytön puolella vaatimuksen rikkomisen aiheuttaessa usein yleisten tuomioistuinten piirissä ratkaistavan korvauskanteen.

Tutkielman toisessa luvussa käsitellään hyvän rakennustavan vaatimuksen yleistä määrittelyä sekä vaatimuksen tapanormiluonteisuutta. Soft law -aineiston, muiden hyvää rakennustapaa käsittelevien oikeuslähteiden sekä myös itse rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten oikeuslähdeopillista asemaa pyritään paikantamaan tutkielman kolmannessa luvussa oikeuslähdejaotteluiden, ympäristöoikeuden yleisten oppien sekä tulkinta- ja argumentaatio-oppien avulla. Neljännessä luvussa systematisoidaan hyvää rakennustapaa määritteleviä säädöksiä, asetuksia, määräyksiä ja ohjeita, sekä tarkastellaan niistä mahdollisesti saatavaa tulkintatukea rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten soveltamiselle. Velvoittavia normeja täydentäviä rakennusalan sisäisiä laatuvaatimuksia ja muuta norminannon ulkopuolista hyvän rakennustavan määrittelyaineistoa tarkastellaan tutkielman viidennessä luvussa. Kuudennessa luvussa korkeimman oikeuden, hovioikeuksien ja käräjäoikeuksien ratkaisujen perusteella pyritään analysoimaan

rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten soveltamiskäytäntöä, ja täten luomaan kuva oikeuskäytännöstä johdettavissa olevasta laatuvaatimusten merkittävydestä ja sitovuudesta. Seitsemännessä luvussa esitetään tutkielman johtopäätökset.

2 HYVÄN RAKENNUSTAVAN VAATIMUS

2.1 Yleisesti hyvästä rakennustavasta

Maankäyttö- ja rakennuslain kommentaariteoksessa kirjoittaja Jääskeläisen mukaan ”Hyvällä rakennustavalla ymmärretään usein kunakin ajankohtana vallalla olevaa yleistä tietämystä ja käsitystä siitä, millainen rakentaminen sitovien sopimusten ja normien lisäksi täyttää rakentamiseen kohdistuvat odotukset.”³⁰ Myös Rudanko viittaa hyvän rakennustavan sidonnaisuuteen kulloiseenkin aikaan sekä rakennusalan toimijoiden tuottaman kirjallisuuden rooliin hyvän rakennustavan määrittelijänä mainitsemalla hyvän rakennustavan edustavan joustavaa ja muun muassa rakennustekniikan kehittyessä muuttuvaa rakentamisen vaatimustasoa, jonka sisällön määrittämisessä erityistä merkitystä saavat yleisesti hyväksytyt rakennustekniset ohjeistot ja normikokoelmat. Rudangon mukaan hyvän rakennustavan sisältö ei ole kuitenkaan esitettävissä yleisten sääntöjen avulla eikä kaikissa tapauksissa edes yksityiskohtienkaan osalta.³¹ Ekroos katsookin hyvään rakennustapaan vetoamisen edellyttävän huolellista argumentaatiota hyvän rakennustavan sisällöstä ja taustatietoa kyseisessä yksittäistapauksessa käytetyistä rakentamisen ratkaisuista³².

Jääskeläinen ja Syrjänen tiivistävät hyvän rakennustavan määritelmän kohdistuvan yleisesti hyväksyttäviin rakentamisen työmenetelmiin ja rakennustarvikkeisiin sekä edellyttävän rakennustyön ammattitaidosta ja huolellista suorittamista³³. Grynderirakentamisessa esiintyviä vastuita koskevassa tutkimuksessaan Rudanko on todennut tuomioistuinten viitanneen ratkaisuisaan hyvän rakennustavan ilmenemiseen muun muassa suunnitelmien toimivuutena sekä sellaisten rakennusratkaisujen kieltämisenä, joiden vuoksi rakennuksen käyttökelpoisuus pysyvästi alentuisi³⁴. Lisäksi Rudanko on avannut rakennuttajan myötävaikutushäiriöitä koskevassa väitöskirjassaan hyvän rakennustavan vaatimusta asettamalla sen mittapuuksi urakoitsijan suoritusten virheellisyyden arvioimiselle³⁵. Jääskeläinen toteaaakin hyvän rakennustavan olevan rakennusalalla vanhastaan käytetyn. Hyvää rakennustapaa sovelletaan erityisesti rakennus- ja urakkasopimuksien

³⁰ Jääskeläinen teoksessa Jääskeläinen & Syrjänen 2010, s. 554.

³¹ Rudanko 1989, s. 118.

³² Ekroos teoksessa Kuusiniemi ym. 2013, s. 885.

³³ Jääskeläinen & Syrjänen 2010, s. 18; Syrjänen teoksessa Jääskeläinen & Syrjänen 2010, s. 136.

³⁴ Rudanko 1982, s. 76.

³⁵ Rudanko 1989, s. 118.

muodostamisessa ja tulkinnassa siitä huolimatta, että hyvän rakennustavan vaatimusta on Jääskeläisen mukaan pidetty epämääräisenä.³⁶

2.2 Hyvä ja kunnollinen työntulos sekä rakennustarvikkeilta edellytettävä laatu

Laine on rakennusvirheitä koskevassa teoksessaan pohtinut sitä, tarkoitetaanko hyvällä rakennustavalla asianmukaista ja huolellista menettelyä hyvän työtuloksen syntymiseksi vai hyvää ja kunnollista työtulosta. Täten pohdittavana on ollut se, kohdistuuko vaatimus hyvästä rakennustavasta itse työsuoritukseen vai sen lopputulokseen.³⁷ Oikeuskäytännöstä ja Rakentamisen yleisistä laatuvaatimuksista (RYL-käsikirjat) Laineelle muodostuneen hyvän rakennustavan kuvauksen johdosta hän on päätenyt johtopäätelmään, jonka mukaisesti hyvä rakennustapa tulee ymmärtää vaatimukseksi hyvästä ja kunnollisesta työtuloksesta. Kunnollinen työntulos syntyy muun muassa rakenneratkaisujen, rakennustarvikkeiden, työtapojen ja työn laadun yhteisvaikutuksesta.³⁸

Hyvä ja kunnollinen työntulos tarkoittaa Laineen esittämää esimerkkiä mukailien sitä, että jos esimerkiksi rakennuksen perustustöissä on käytetty tapaukseen hyvin soveltuvaa perustamistapaa, mutta itse perustustyöt on suoritettu huolimattomasti, ei tällaisessa tapauksessa ole aihetta todeta työtavan olleen hyvän rakennustavan mukainen ja itse työsuorituksen olleen huolimattomasti tehdyn. Toteamuksen tulisikin tällöin yksinkertaisesti olla se, että työntulos on hyvän rakennustavan vastainen.³⁹ Myös Turun hovioikeus on ratkaisussaan 19.08.2014 T 880⁴⁰ antanut vahvistusta Laineen edellä esitetulle tulkinnalle hyvästä rakennustavasta oikeuden päätyessä samaan tulkintaan hyvän rakennustavan vaatimuksen kohdistumisesta työn lopputulokseen. Ratkaisussaan hovioikeus on vahvistanut Varsinais-Suomen kärjäoikeuden 26.03.2013 antaman ratkaisun T 13/9923, jonka perusteluissa kärjäoikeus on viitannut edellä mainittuun Laineen rakennusvirheitä koskevaan teokseen.

Laine on esittänyt myös tulkintasuosituksen koskien kysymystä siitä, pidetäänkö rakennustarvikkeen soveltumattomuutta käyttötarkoitukseensa rakennusvirheenä. Hyvän rakennustavan vaatimuksen voidaan katsoa sisältävän vaatimuksen rakennustarvikkeiden

³⁶ Jääskeläinen teoksessa Jääskeläinen & Syrjänen 2010, s. 554.

³⁷ Laine 1993, s. 87.

³⁸ Laine 1993, s. 93.

³⁹ Laine 1993, s. 93.

⁴⁰ Ks. oikeuden ratkaisulyhennelmä s. 14.

kelvollisuudesta ja soveltumisesta käyttötarkoitukseensa. Kyseinen käsitys on kuitenkin ollut kiistanalainen esimerkiksi vanhemmassa oikeuskäytännössä.⁴¹ Laineen mukaan lähtökohtana tavanomaisessa rakennuttamisessa voidaan kuitenkin pitää sitä, että ne vauriot, jotka ovat aiheutuneet urakoitsijan valitsemien rakennustarvikkeiden tavanomaista huonommasta laadusta, katsottaisiin rakennusvirheeksi⁴². Esimerkiksi seuraavassa välimiesoikeuden ratkaistavana olleessa tapauksessa oli kysymys rakennustarvikkeen tavanomaista huonommasta laadusta materiaalin oltua soveltumaton käyttötarkoitukseen, jota rakennuksen rakentamisaikana oli kuitenkin pidetty yleisesti oikeana. Ratkaisussa viitataan myös Rakennustietosäätiön julkaisemaan RT-kortistoon hyvän rakennustavan kuvaajana.

Välitystuomiossa n:o 40/1981 H (välimiehinä AA Erkki-Juhani Taipale pj, AA Matti Toppola ja VT Lauri Pyrhönen) on pidetty RT-kortistossa rakentamisaikana esitettyä rakennustapaa styroxin käyttämisestä vesikatteen alusmateriaalina hyvän rakennustavan mukaisena ja rakentamisaikana yleisesti käytössä olleena rakentamiskäytännönä. Siksi välimiesoikeus katsoi, ettei rakennusliikkeellä ollut rakentamisaikaisen tietämyksen ja kokemuksen perusteella aihetta epäillä styroxin kelvollisuutta vesikatteen alusmateriaaliksi. Välimiesoikeuden mielestä rakennusliike oli silti vastuussa valitsemiensa suunnitelmien ja materiaalien toimivuudesta, vaikka kyseinen styroxin käyttö alusmateriaalina olikin muun muassa RT-kortistossa esitetty rakentamistapa. Hyvän rakennustavan noudattaminen rakentamisessa ei siis poistanut virheen olemassaoloa kattorakenteiden ollessa vaurioituneet styroxin kutistumisen vuoksi.⁴³

2.3 Hyvä tapa -normin avoimuus

Hyvä rakennustapa kuuluu lainsäädännössä esiintyviin hyvä tapa -normeihin, joiden ominaispiirteisiin kuuluu säännösten muodollinen avoimuus ja joiden alakohtaisen sisällön edellytetään yleensä määrittävän velvoittavien normien ulkopuolisten lähteiden ja määrittelytekijöiden perusteella. Vaikka hyvä tapa -normit ovat varsin avoimia säännöksiä, on hyvällä tavalla kuitenkin yleensä varsin vakiintunut ja alan eri toimijoiden hyvin hallitsema normatiivinen sisältö.⁴⁴ Näin asian on katsottu olevan myös hyvän rakennustavan osalta. Turun hovioikeus onkin 19.08.2014 antamassaan ratkaisussa T 880 ottanut kantaa hyvän rakennustapa -säännöksen avoimuuteen ja sen alakohtaiseen sisältöön toteamalla hyvän rakennustavan vaatimuksen riittävän yksilöidyksi kanteen vaatimukseksi, koska

⁴¹ Laine 1993, s. 94.

⁴² Laine 1993, s. 99.

⁴³ Ratkaisulyhennelmä löydettävissä teoksesta Laine 1993, s. 96.

⁴⁴ Määttä 2005b, s. 378–379.

esimerkiksi rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset antavat riittävän kuvan hyvän rakennustavan konkreettisesta sisällöstä.

Turun hovioikeus on 19.08.2014 antamassaan tuomiossa T 880 vahvistanut Varsinais-Suomen kärjäoikeuden 26.03.2013 antaman tuomion T 13/9923 kaikilta osin. Tapauksessa kantaja oli vaatinut rakennusurakoitsijaa korjaamaan maaperän painumisena ilmenneen rakennusvirheen hyvän rakennustavan mukaisesti. Vastaaja oli perusteluissaan vedonnut siihen, että vaatimus korjausten suorittamisesta hyvän rakennustavan mukaisesti olisi riittämättömästi yksilöity vaatimuksen jättäessä korjaustavan sisällöllisen määrittelyn asiallisesti täysin avoimeksi. Kärjäoikeus totesi hyvän rakennustavan tarkoittavan joko huolellista ja asiantuntevaa menettelyä hyvän ja kunnollisen työtuloksen aikaansaamiseksi tai vaihtoehtoisesti hyvältä ja kunnolliselta työntulokselta vaadittavaa laatua. Kärjäoikeus on todennut kuitenkin, että hyvällä rakennustavalla voidaan tarkoittaa myös molempia edellä mainittuja vaatimuksia yhdessä. Konkreettisemmän sisällön avaamiseksi kärjäoikeus on nimennyt hyvän rakennustavan lähteiksi julkisoikeudellisten normien ohella rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset mainitsemalla erityisesti Rakennustöiden yleisten laatuvaatimusten (RYL-järjestelmä) ja RT-ohjekortiston ohjeet.⁴⁵ Kärjäoikeus katsoikin kantajan vaatimuksen hyvän rakennustavan mukaisesta korjausvelvollisuudesta olevan perusteiltaan voimassa olevan oikeuden mukainen ja riittävästi yksilöity, vaikka kantaja oli jättänyt vastaajan ratkaistavaksi sen, kuinka hyvän rakennustavan mukainen lopputulos saavutetaan.⁴⁶

Määttän mukaan hyvä tapa -normeissa, kuten hyvässä rakennustavassa ja kirjanpitolavassa, on kyse kodifioivista normeista, joilla on kodifioitu oikeuskäytännössä tai alan eri toimijoiden vakiintuneissa käytännöissä muodostunut normisto lainsäädäntöön. Hyvän rakennustavan vaatimuksen ja sen määrittelylähteiden sisällön jatkuvasti muuttuessa hyvä rakennustapa -normissa on kyse myös ennen kaikkea ”täsmentävien oikeuslähteiden kautta konkretisoituvasta joustavasta normista”. Tällaiset lain säätämisyvaiheessa ainakin jollakin tasolla sisällöllisesti täsmentyneet tai täsmentävien määrittelylähteiden perusteella konkretisoituvat normit eroavatkin Määttän mukaan aidosti avoimista tulevan soveltamiskäytännön perusteella täsmentyvistä joustavista normeista.⁴⁷

Kuusiniemen mukaan ympäristöoikeuden monitieteisyydestä johtuen ympäristöoikeudellisten joustavien normien, kuten hyvän rakennustavan vaatimuksen täsmentymisessä merkittävä rooli onkin myös muun kuin oikeudellisen tiedon hankinnalla ja sen merkityksen analysoinnilla⁴⁸. Tällä tarkoitetaan monitieteisten aineistojen hankintaa ja analyysia, joka ympäristöoikeudessa koostuu usein juuri luonnontieteellisistä ja teknisistä

⁴⁵ KäO on viitannut seuraavaan oikeuskirjallisuuteen: Laine 1993, s. 100–110; Halila-Hemmo 2008, s. 78.

⁴⁶ THO 19.08.2014 T 880; Varsinais-Suomen KO 26.03.2013 T 13/9923.

⁴⁷ Määttä 2005a, s. 268–271 ja 287.

⁴⁸ Kuusiniemi teoksessa Kuusiniemi ym. 2013, s. 61.

aineistoista. Muodollisesti velvoittamattomien soft law -aineistojen roolin keskeisyys joustavien normien sisällön määrittäjinä voidaankin Määtän mukaan katsoa yhdeksi ympäristöoikeuden oikeuslähdeopin erityispiirteeksi.⁴⁹

Hyvän rakennustavan kaltaisten lainsäädäntöön kirjattujen hyvä tapa -normien vaikuttavuus perustuu siihen, että niiden rikkomista paheksutaan normiin liittyvässä sosiaalisessa ympäristössä, mutta itse normiin ei liity mitään konkreettista sanktiota, ellei asiasta ole lainsäädännössä erikseen säädetty⁵⁰. Vaikka hyvän rakennustavan noudattamista ei ole nimenomaisesti sanktioitu maankäyttö- ja rakennuslaissa, on vaatimuksen noudattaminen sanktioitu muun muassa kuluttajansuojalain ja asuntokauppalain virhesäännöksiä muodossa.

⁴⁹ Määttä 2005a, s. 274.

⁵⁰ Lötjönen 2014, s. 30.

3 YMPÄRISTÖOIKEUDEN OIKEUSLÄHDEOPIN, YLEISTEN OPPIEN SEKÄ TULKINTA- JA ARGUMENTAATIOOPPIEN MERKITYS HYVÄN RAKENNUSTAVAN MÄÄRITTELYLÄHTEIDEN VELVOITTAVUUTEEN

3.1 Oikeuslähdeoppien mukaiset oikeuslähdejaottelut sekä ympäristöoikeuden yleiset opit

3.1.1 Oikeuslähdeopista yleisesti

Hermeneuttista kehää koskevan käsityksen mukaisesti lainsoveltajalla tulee olla tietoa tapauksen faktapremisseistä eli ratkaisuun vaikuttavista tosiseikoista ja selvityksistä, jotta lainsoveltajalla on mahdollisuus löytää ja täsmentää tapaukseen soveltuvia säännöksiä eli normipremissejä. Kehäajattelun mukaisesti olennaisten tosiseikkojen tunnistaminen edellyttää kuitenkin jonkin tasoista ennakkokäsitystä tapaukseen soveltuvista normipremisseistä. Normipremissien muotoilemiseen tarvitaankin Kumpulan ym. mukaan oikeuslähdeoppia lainkäytössä käytettävien perusteiden luettelointiin sekä tulkinta- ja argumentaatio-oppeja oikeuslähteiden⁵¹ käytösääntöjen havaitsemiseksi.⁵²

Karhun mukaan oikeuslähdeoppi on ”perusteltu käsitys siitä, mitkä aineistot muodostavat oikeudellisia perusteita”⁵³. Tolonen on esittänyt oikeuslähdeopin avulla ratkaistavaksi peruskysymykseksi ratkaistavana olevan asian kannalta oikean yläpremissin eli oikeusnormin löytämisen⁵⁴. Yleisesti vallitsevan ajattelutavan mukaisesti eri oikeudenaloilla ei katsota olevan omaa oikeuslähdeoppiaan, eli eri oikeudenaloja soveltava oikeudellinen ratkaisutoiminta ja juridinen harkinta perustuvat ainakin jossakin määrin yhteiseen oikeuslähdeoppiin⁵⁵. Myös toisenlaisia näkemyksiä on esitetty. Soft law oikeuden asemaa

⁵¹ Ks. Aarnio 2006, s. 287, jonka mukaan oikeuslähteiksi voidaan ymmärtää lähtökohtaisesti kaikki sellaiset perustelut eli argumentit, jotka auttavat ratkaisun tai oikeustieteellisen kannanoton löytämisessä tai oikeuttamisessa. Tällöin myös rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset tulee usein lukea oikeuslähteiksi.

⁵² Kumpula ym. 2014, s. 93–94.

⁵³ Karhu 2003, s. 791. Ks. myös Aarnio 2006, s. 283, joka toteaa oikeuslähdeopissa olevan kysymys rajan vetämisestä oikeudellisen ja ei-oikeudellisen välille sekä Lötjönen 2004, s. 11, joka toteaa kyseessä olevan säännöstön, jonka avulla on mahdollista erottaa toisistaan relevantit ja ei-relevantit tosiseikat. Myös Tuori toteaa oikeuslähdeopin tehtävän olevan ennen kaikkea eri oikeuslähteiden tyypittelyn, Tuori 2000, s. 174.

⁵⁴ Tolonen 2003, s. 2–3. Ks. myös oikeuslähdeopin jakamisesta deskriptiiviseen ja normatiiviseen oikeuslähdeoppiin, Tuori 2000, s. 174.

⁵⁵ Määttä 2005b, s. 341. Ks. myös Lötjönen 2004, s. 43, jonka mukaan oikeustieteen yhtenäisyyden ja selkeyden vuoksi oikeuslähdeopin sisällöllisiä eroja ei tulisi hyväksyä eri oikeudenalojen välillä, sekä Jyränki 2003, s. 8 ja Tuori 2000, s. 177–178, jossa Jyränki ja Tuori ovat katsoneet oikeuslähdeopin kuuluvan koko

koskevassa tutkimuksessaan Määttä toteaa oikeuslähteiden käytön olevan hieman erilaista eri oikeudenalojen sekä myös yksittäisen oikeudenalan sääntelyalueiden välillä. Eroavaisuuksia esiintyy esimerkiksi oikeuslähteiden keskinäisessä painoarvossa, sallittujen oikeuslähteiden joukossa ja oikeuslähteiden käyttösäännöissä.⁵⁶ Yhdyn Aarnion kantaan, jonka mukaan eroavaisuuksista johtuen oikeuslähdeoppi tulisi ymmärtää yhtenäisen oikeuslähdeopin sijasta enemmänkin ongelma-, oikeusala- tai tilannekohtaiseksi oikeuslähdeopiksi⁵⁷. Hänen mukaansa myöskään mikään yksittäinen oikeuslähdeoppi ei muodosta ainoaa oikeaa tapaa juridisen ja ei-juridisen aineiston erottamiselle⁵⁸.

Jotta mahdollisia ympäristöoikeudellisen oikeuslähdeopin oikeudenalakohtaisia erityispiirteitä voitaisiin pohtia, tulee Määttän mukaan ensiksi tutustua yleistä oikeuslähdeoppia koskevaan oikeusteoreettinen keskusteluun⁵⁹. Erilaisten oikeuslähdeoppikäsitteiden vuoksi seuraavaksi tarkastellaan erilaisten oikeuslähdeoppien mukaisia oikeuslähdejaotteluita, joista saatava oikeuslähdeopillinen yhtenäiskuva on ainakin huomattavilta osin voimassa kaikilla eri oikeudenaloilla, myös ympäristöoikeuden alalla. Tarkastelussa keskitytään siihen, minkälainen asema lain esitöille, oikeuskäytännölle, oikeustieteelle ja soft law -aineistolle annetaan kussakin oikeuslähdeopin suuntauksessa. Keskityn kyseisten oikeuslähteiden asemaan sen vuoksi, että tällöin voimme saada tietoa lain esitöissä, oikeuskäytännössä ja oikeustieteessä tehtyjen hyvää rakennustapaa koskettavien soft law -aineistojen velvoittavuusarviointien merkittävydestä ja sovellettavuudesta ratkaisuharkinnassa.

oikeusjärjestelmää koskeviin metanormeihin. Lötjösen mukaan metanormien tulee olla yhteisiä kaikille oikeudenaloille, Lötjönen 2004, s. 43.

⁵⁶ Määttä 2005b, s. 341. Ks. myös Aarnio 2006, s. 289, jossa Aarnio toteaa, että jo 1980-luvulta lähtien ollaan saatu havaintoja oikeuslähdeoppien oikeudenalojen välisistä sekä myös oikeudenalojen sisäisistä eroavaisuuksista, sekä Kolehmainen 2015, s. 8–9, jonka mukaan oikeuslähteille annettava painoarvo vaihtelee oikeudenalakohtaisesti sekä myös oikeudenalojen sisäisesti erilaisissa tulkintatilanteissa tulkintaongelmien eroavaisuuksien vuoksi.

⁵⁷ Aarnio 2006, s. 289.

⁵⁸ Aarnio 2006, s. 283 ja 289. Ks. Lötjönen 2004, s. 42, jonka mukaan kotimaisen oikeuslähdeopin kehittämisessä onkin havaittavissa ainakin kahta erilaista suuntausta moraaliperusteisen argumentoinnin saadessa merkitystä Karhun ja Tolosen oikeuslähdeoppia koskevassa ajattelussa, kun taas Siltalan ja Aarnion mallissa halutaan lähtökohtana pitää positivistista ja oikeusrealistista lähestymistapaa.

⁵⁹ Määttä 2005b, s. 342.

3.1.2 Oikeuslähdeoppien vaikutus soft law -aineiston velvoittavuuteen

3.1.2.1 Perinteinen oikeuslähdeoppi

Staattisessa, Kolehmainen ”aarniolaiseksi” kutsumassa oikeuslähdeopissa oikeuslähteiden velvoittavuus on ennalta vakioitu tai vakioitavissa muun muassa oikeuslähteiden syntytavan perusteella⁶⁰. Aarnio jakaa oikeuslähteet lain soveltamisen kannalta vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin, sallittuihin ja kiellettyihin oikeuslähteisiin⁶¹. Aarnion perinteisen oikeuslähdeopin mukaisen oikeuslähdejaottelun vaikutukset eri oikeuslähteiden velvoittavuuteen näkyvät siinä, millaisia vaikutuksia kyseisten oikeuslähteiden sivuuttamisella on tuomarin tekemän oikeudellisen ratkaisun pätevyYTEEN. Vahvasti velvoittavien oikeuslähteiden noudattamatta jättäminen aiheuttaa ratkaisun pätemättömyyden ja tuomarin virkavirheen, oikeuslähde on siis pakottava. Heikosti velvoittavista oikeuslähteistä poikkeaminen voidaan tehdä perustellusta syystä, mutta siitä huolimatta tuomio voi valituksen johdosta muuttua muutoksenhaussa. Hyvässä päätöksessä ja sen perusteluissa hyödynnetään siis myös heikosti velvoittavia oikeuslähteitä. Sallittujen oikeuslähteiden käyttö perustuu vapaaehtoisuudelle.⁶² Lötjönen toteaa niiden vain vahvistavan oikeudellisen ratkaisun perustelujen kattavuutta perusteluiden saadessa tukea jo ennestään muilta oikeuslähteiltä⁶³.

Aarnio toteaa lainvalmisteluaineistojen omaavan vahvan tosiasiallisen painoarvon lain tulkinnassa erityisesti aineistojen ollessa seikkaperäisiä ja suhteellisen tuoreita. Erityisesti tulkinnanvaraisten säädösten osalta lain tarkoitus ja pyrkimys tulee selvitetäväksi. Tällöin lainvalmisteluaineiston käyttämättä jättämisestä seuraa ratkaisijalle perusteluvelvollisuus.⁶⁴ Oikeuskäytännön osalta Aarnio pitää kaikkien oikeusasteiden päätöksiä oikeuslähteinä niiden omatessa merkitystä myöhemmän tulkinnan perustana. Hän kuitenkin painottaa

⁶⁰ Kolehmainen 2015, s. 8–9.

⁶¹ Aarnio 1989, s. 220–221; Aarnio 2006, s. 292–293. Vahvasti velvoittavina oikeuslähteinä Aarnio pitää lakia ja tapaoikeutta, heikosti velvoittavina oikeuslähteinä lainsäätäjän tarkoitusta ja tuomioistuinratkaisuja, sallittuina oikeuslähteinä käytännöllisiä argumentteja taloudellisten, historiallisten ja yhteiskunnallisten argumenttien muodossa, eettisiä ja moraalisia perusteita, yleisiä oikeusperiaatteita, oikeustieteessä vallitsevaa mielipidettä, vertailevia argumentteja sekä muita lähteitä kiellettyjen oikeuslähteiden koostuessa lain ja hyvän tavan vastaisista sekä avoimen puoluepoliittisista argumenteista.

⁶² Aarnio 1989, s. 220–221; Aarnio 2006, s. 293; Lötjönen 2004, s. 33–34.

⁶³ Lötjönen 2004, s. 33–34.

⁶⁴ Aarnio 1989, s. 225–228.

erityisesti korkeamman oikeuden ja hovioikeuksien ratkaisujen ohjaavaa merkitystä niiden toimiessa useissa asioissa viimeisenä muutoksenhakuinstanssina.⁶⁵

Aarnion mukaan tulkitsija voi hakea oikeustieteestä tukea tulkintaehdotuksensa objektiivisuudelle lainopin vallitsevan mielipiteen toimiessa tulkinnan valvontamekanismina⁶⁶. Soft law -aineisto paikantuu tai rinnastuu Aarnion mallissa mielestäni ainakin osittain käytännöllisten eli reaalisten argumenttien ryhmään, joilla Aarnio viittaa oikeudellisen päättelyn käytännöllisiin syihin perustuviin tulkintaperusteisiin. Käytännöllisillä syillä Aarnio tarkoittaa ratkaisun tavoiteltuja seurauksia. Rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten käyttö tulkintaperusteena voi siis perustua esimerkiksi siihen, että ratkaisun tavoittellessa optimaalista tulkintaa hyvän rakennustavan vaatimuksesta, tulee rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset sovellettavaksi tulkintaperusteeksi niiden soveltamisen johtaessa parhaiten ratkaisun tavoiteltuihin seurauksiin. Aarnion mukaan reaaliset argumentit omaavat tärkeän roolin oikeudellisessa perustelussa muiden oikeuslähteiden luodessa kuitenkin perustan niiden käytölle.⁶⁷

Muodollisen perustan puuttumisesta huolimatta soft law -aineisto voi siis saada perinteisen oikeuslähdeopin mukaisesti oikeuskirjallisuuden tavoin sallittuna oikeuslähteenä merkitystä ratkaisutoiminnassa. Perinteisen oikeuslähdeopin ehkä tärkein vaikutus soft law oikeuden asemaan syntyy Kumpulän ym. mukaan kuitenkin siitä, että soft law -lähteen vakiintunut käyttö viranomais- ja tuomioistuinratkaisuissa päätösten perusteena tai lähteisiin viittaaminen lainvalmistelutöissä voi tehdä tällaisesta aineistosta heikosti velvoittavaa. Perinteisen oikeuslähdejaottelun mukaisesti soft law -oikeuslähde voi siis olla sallittu oikeuslähde, jolloin se saadaan ottaa huomioon ratkaisutoiminnassa. Mikäli soft law -aineisto katsotaan kuitenkin oikeuskäytännöstä tai lainvalmisteluaineistoista sille annetun tuen vuoksi heikosti velvoittavaksi, se pitää ottaa Kumpulän ym. mukaan huomioon ratkaisutoiminnassa.⁶⁸ Rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten sallittuus tai heikosti velvoittavuus tulee siis arvioida oikeudellista ratkaisuharkintaa suoritettaessa, koska heikosti

⁶⁵ Aarnio 1989, s. 230–235, jossa Aarnio myös toteaa ennakkopäätöksiä antavan tietoa sitovaksi koetusta tuomariniideologiasta. Ennakkopäätöksillä Aarnio tarkoittaa laajassa mielessä kaikkia sellaisia tuomioistuinratkaisuja, joiden sisältämä normi saa vaikutusta myöhemmissä ratkaisuissa.

⁶⁶ Aarnio 1989, s. 238–239, jossa Aarnio katsoo lainopin perusteluiden tuottavan oikeudelliseen harkintaan varteenotettavaa aineistoa.

⁶⁷ Aarnio 1989, s. 240–241.

⁶⁸ Kumpula ym. 2014, s. 98–99.

velvoittavaa lähdettä tulisi hyödyntää ratkaisuharkinnassa päätöksen muutoksenhaussa tapahtuvan mahdollisen kumoutumisen uhalla⁶⁹.

Kumpula ym. toteavat perinteisen jaottelun merkityksen kuitenkin suhteellistuneen esimerkiksi ympäristölakien joustavuuden ja lainkäyttäjälle jätetyn harkinnanvaran vuoksi, mutta antavat jaottelulle kuitenkin roolia sen pedagogisen luonteensa vuoksi⁷⁰. Aarnion oikeuslähdejaottelun rajoittuneisuuteen ja pelkistettävyyteen perustuneesta kritiikistä huolimatta kyseisellä jaottelulla on kuitenkin huomattava rooli vallitsevassa tuomariniideologiassa⁷¹. Määttä ja Soininen pitävät jaottelun keskeisenä antina sen eri oikeuslähteille antamia erilaisia tehtäviä oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa⁷². Oikeuslähteet voidaan jakaa tällöin normilähteisiin ja tulkintalähteisiin oikeuslähteiden ollessa joko tulkinnan kohteita tai tulkinnan apuvälineitä. Vahvasti velvoittavat oikeuslähteet voivat toimia oikeudellisen ratkaisun perustana niiden ilmaistessa tapaukseen sovellettavia normeja ja normien tulkinnallisen täsmentämisen välineitä. Heikommin velvoittavia oikeuslähteitä, kuten lain esitöitä, oikeuskäytäntöä ja soft law -aineistoja, voidaan käyttää ainoastaan normilähteiden tulkinnallisen täsmentämisen apuvälineinä.⁷³

3.1.2.2 Tolosen oikeuslähdeoppimalli

Dynaamisessa oikeuslähdeopissa tapaus- ja tilannekohtainen arviointi määrittelee eri oikeuslähteiden painoarvon, ja oikeussääntöjen lisäksi myös muun tyyppiset ratkaisuperusteet voivat saada enemmän merkitystä⁷⁴. Tolosen mukaan oikeudellisen

⁶⁹ Aarnio 1989, s. 220–221; Aarnio 2006, s. 293; Lötjönen 2004, s. 33–34.

⁷⁰ Kumpula ym. 2014, s. 96. Vrt. Kolehmainen 2015, s. 9–10, jossa Kolehmainen pitää staattisen oikeuslähdeopin asemaa hyvin vahvana erityisesti siviilioikeuden alalla sen oikeudelliselle ratkaisutoiminnalle tarjoaman ennakoitavamman pohjan ansioista.

⁷¹ Määttä & Soininen 2016, s. 1030. Tuomariniideologian voimme ymmärtää Aarnion tavoin tuomioistuimien ja muiden lakia soveltavien viranomaisten kollektiivisesti hyväksymäksi oikeuslähdeopiksi sekä oikeudellisen päättelyn- ja argumentoinnin malleiksi, Aarnio 2003, s. 919.

⁷² Määttä & Soininen 2016, s. 1031. Ks. kuitenkin kyseisessä lähteessä esitetystä kritiikistä, jonka mukaan Aarnion oikeuslähdejaottelun mukainen ryhmittely ei niinkään sovellu oikeuslähteiden hierarkiseen ryhmittelyyn niiden horisontaalisissa suhteissa yksittäisen oikeuslähdekategorian sisällä.

⁷³ Määttä & Soininen 2016, s. 1030–1034, jonka mukaan oikeuslähteiden jakaminen normilähteisiin ja tulkintalähteisiin ei kuitenkaan kerro koko totuutta lähteiden vaikutuksesta ratkaisuharkinnassa. Normilähteiden suurempi velvoittavuus vertikaalisessa hierarkiassa tulkintalähteisiin verrattuna voi toisinaan hämärtä esimerkiksi tilanteissa, joissa normilähteen ilmaiseman normin tulkinnanvaraisuus nostaa tulkintalähteen tosiasiallisesti ratkaisevampaan asemaan ratkaisuharkinnassa. Heikosti velvoittavien ja sallittujen oikeuslähteiden oikeudellis-normatiivinen sisältö tulee usein muodollisesti velvoittavien normilähteiden tulkinnanvaraisten sanamuotojen konkretisoijiksi. Määttän ja Soinisen mukaan ympäristöoikeudellisen ratkaisun teorian kysymykset siirtyvätkin vertikaalisen normilähdehierarkian hämärtäessä oikeuslähteiden velvoittavuus- ja normilähdekysymyksistä tulkintalähteitä ja niiden käyttöä koskevien kysymysten tarkasteluun.

⁷⁴ Kolehmainen 2015, s. 8–9. Ks. myös Siltala 2003, s. 202, jossa todetaan, että dynaamisen oikeuslähdeopin mukaan ei ole mahdollista esittää lainsoveltajaa ennakkollisesti velvoittavaa oikeuslähteiden hierarkiaa, vaan

soveltajan ratkaisuharkintaa eivät ohjaa ainoastaan normit, vaan oikeuden ollessa osa yhteiskunnallista järjestystä tulee lainsoveltajan ottaa huomioon myös ratkaistavana olevaan tapaukseen liittyvät reaaliset olosuhteet⁷⁵. Tolonen on pyrkinyt kehittämään Aarnion luokittelua jakamalla oikeuslähteet niiden sitovuuden perusteella formaalisiin, sisällöllisiin ja reaalisiin oikeuslähteisiin⁷⁶. Tolosen malli koostuukin kolmesta sisäkkäisestä kehästä, jossa sisimmäinen kehä sisältää formaaliset oikeuslähteet kuten lain, keskimmäisen kehän sisältäessä materiaaliset oikeuslähteet⁷⁷ kuten lain esityöt, tuomioistuinratkaisut ja maantavan sekä ulomman kehän sisältäessä reaaliset oikeuslähteet. Mallissa oikeuslähteiden velvoittavuus pienenee ja oikeudellinen harkinta lisääntyy siirryttäessä sisimmältä kehältä ulospäin.⁷⁸

Tolosen mukaan lain esityöt sisältävät varteenotettavia näkökohtia lakien oikeasta tulkinnasta sekä toimivat osittain myös reaalisina oikeuslähteinä antaessaan tietoa yhteiskunnallisista oloista ja yhteiskuntapoliittisista tavoitteista⁷⁹. Tolonen katsoo oikeuskäytännöllä ja ylimpien tuomioistuimien ennakkoratkaisuilla olevan merkityksellinen oikeuslähteen asema normien sisältöjen tulkitsijoina ja normatiivisten merkitysten antajana joustaville normeille⁸⁰. Soft law -aineistot näyttävät ainakin osittain rinnastuvan Tolosen mallissa reaalisiin oikeuslähteisiin, jotka vaikuttavat merkittävästi tuomarin ratkaisuharkintaan yhteiskunnalliset tavoitteet ja intressit sekä reaaliset seuraamukset huomioonottavina oikeuslähteinä⁸¹. Tolosen esittämän mallin mukaan niiden velvoittavuus on kuitenkin formaalisia ja sisällöllisiä oikeuslähteitä heikompaa. Joustavien normien tulkintasuosituksia koskevia oikeustieteen lauseita Tolonen kutsuu normiartikulaatioiksi, koska niiden tehtävänä on tulkintasuositusten lisäksi oikeuslähteiden systematisointi. Hän

kyse on ”tilannekohtaisesti muuttuvista eli systeemisesti ”kelluvista” ratkaisuperusteista”. Erityisesti eurooppaoikeudellisilla normistolla ja oikeuskäytännöllä on ollut dynaamisuutta edistävää vaikutusta oikeuslähteoppiimme eurooppaoikeudellisten tuomioistuimien ratkaisujen sisältäessä yleisiä oikeusohjeita, joiden todellinen oikeuslähtearvo ei ole pääteltävissä ainoastaan staattisen oikeuslähteopin avulla, Siltala 2003, s. 201–203 ja Timonen 1998, s. 23–24.

⁷⁵ Tolonen 2003, s. 29–52. Ks. myös Lötjönen 2004, s. 38, jonka mukaan Tolosen oikeuslähteoppi painottaa moraalisia ja yhteiskuntatodellisuuteen liittyviä tekijöitä.

⁷⁶ Tolonen 2003, s. 28.

⁷⁷ Ks. Tolonen 2003, s. 29–52, jonka mukaan materiaallinen eli sisällöllinen oikeuslähtekäsite painottaa oikeuden oikeaa sisältöä, jolloin oikeus on oikeusajatuksia tai -periaatteita, joihin sisältyy harkintaa niiden väljyyden ja harkinnanvaraisuuden vuoksi.

⁷⁸ Tolonen 2003, s. 66–68.

⁷⁹ Tolonen 2003, s. 115–119, jossa Tolonen tuo ilmi myös lain esitöiden merkittävyyden rajoittumiseen liittyviä seikkoja.

⁸⁰ Tolonen 2003, s. 131–132.

⁸¹ Tolonen 2003, s. 50–68.

näkee oikeustieteen roolin normeja luovana, muotoilevana ja systematisoivasti argumentoivana tekijänä.⁸²

Mielestäni Tolosen oikeuslähdeopin merkitys soft law -oikeuden aseman paikantamisessa tulee esiin ratkaisuharkintaan tavanomaisesti vaikuttavien reaalisten oikeuslähteiden korostuneella huomioimisella oikeuslähdeoppimallissa. Niiden ratkaisuharkinnassa saama merkitys on siis otettu huomioon jo mallissa oikeuslähdeopista eikä esimerkiksi ainoastaan tulkinta- ja argumentaatio-oppien muodossa.

3.1.2.3 Siltalan institutionaalisen oikeuslähdeopin malli

Siltalan mukaan Suomen vallitseva oikeuslähdeoppi rakentuu sekä staattisesta että dynaamisesta oikeuslähdeajattelusta lainsäädännön edustaessa ratkaisuperusteen muodollista syntytapaa korostavaa staattista oikeuslähdekäsitystä ja dynaamisen oikeuslähdekäsityksen määrittellessä esimerkiksi oikeuskäytännön, oikeustieteen ja reaalisten argumenttien merkitystä ratkaisuharkinnassa oikeuden aineellista sisältöä korostavana käsityksenä⁸³. Siltala toteaa, että voimassa oleva oikeus tulee suhteuttaa institutionaalisten lainsoveltajien eli tuomioistuinten ja viranomaisten yleiseen käsitykseen oikeuden tunnistamiskriteereistä ja tulkinta- ja ratkaisuperusteista⁸⁴. Näenkin Siltalan oikeuslähdeopin vahvuudeksi edellä mainitun voimassa olevan oikeuden suhteuttamisen oikeuskäytäntöön eli todelliseen ratkaisuharkintaan. Siltalan oikeuslähdeopin mallin mukaisesti myös hyvän rakennustavan määrittelylähteiden muodostumista on perusteltua tutkia erityisesti oikeuskäytännön näkökulmasta.

Siltala jakaa oikeuslähteet Aarnion ja Peczenikin kehittämää staattista oikeuslähdeoppia mukailien velvoittaviin, ohjeellisiin ja muihin mahdollisiin ratkaisuperusteluihin⁸⁵. Vahvasti velvoittavissa ja ohjeellisissa lähteissä on Siltalan mukaan kyse tuomarin ratkaisuharkintaa ohjaavista institutionaalisista oikeuslähteistä, kun taas mahdolliset muut lähteet koostuvat ei-institutionaalisista oikeuslähteistä, jotka saattavat vaikuttaa tuomarin harkintaan⁸⁶. Siltalan malli eroaa perinteisestä oikeuslähdeopista siinä, ettei systeemisiä yhteiskunnallisia arvoja ja tavoitteita kuvaavien dynaamisten oikeudellisten ratkaisuperusteiden painoarvoa

⁸² Tolonen 2003, s. 133–134.

⁸³ Siltala 2003, s. 203–204.

⁸⁴ Siltala 2003, s. 16–17.

⁸⁵ Ks. eri oikeuslähteiden sijoittumisesta jaottelussa, Siltala 2003, s. 897–898.

⁸⁶ Siltala 2003, s. 897–898.

oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa ole mahdollista etu- tai jälkikäteen vakioida perinteisen staattisen oikeuslähdeopin luokittelun avulla.⁸⁷

Ohjeellisten oikeuslähteiden joukkoon kuuluvien lainvalmisteluaineistojen asema tulkinta- ja ratkaisuperusteena perustuu Siltalan mukaan välillisesti demokratiaperiaatteeseen. Siltala toteaa lain esitöiden nauttiman yhteiskunnallisen institutionaalisen tuen olevan vahva muun muassa lain valmisteluun osallistuvien erilaisten toimielinten ja asiantuntijoiden tunnustetun aseman vuoksi.⁸⁸ Siltalan mukaan kaikki tuomioistuin- ja viranomaisratkaisut tarjoavat ohjeellisina oikeuslähteinä oikeudellisen yhdenvertaisuusperiaatteen nojalla vähintään heikkoa ennakkoratkaisuarvoa suhteessa myöhemmille ratkaisuille, koska täysin yksittäistapaukselliset ja ei-yleistettävissä olevat ratkaisut ovat todella harvinaisia⁸⁹. Vaikka kuluttajariitalautakunnan ratkaisut, joissa annetaan runsaasti suosituksia myös hyvää rakennustapaa koskevista riita-asioista, ovatkin suositusluonteisia, voi niillä siis olla edellä esitetyn mukaisesti merkitystä myöhemmässä oikeudellisessa ratkaisuharkinnassa ja oikeudenkäyttöä yhtenäistävänä tekijänä⁹⁰. Siltala katsoo olevan mahdollista, että kyseiset ratkaisusuositukset rinnastuisivat oikeuslähdeopillisesti vallitsevaan tuomioistuinikäytäntöön ja olevan siten osa voimassa olevaa oikeutta⁹¹.

Siltala ei katso lainopillisen kirjallisuuden omaavan mahdollisena muuna oikeuslähteenä itsenäistä ratkaisuarvoa, vaan siinä esitetyt tulkintakannanotot saavat niitä koskevien perustelujen vakuuttavuudellaan roolia oikeudellista tulkintaa ohjaavana lähteenä⁹². Soft law -aineiston voidaan katsoa paikantuvan Siltalan mallissa etenkin mahdollisiin muihin oikeuslähteisiin lukeutuvien oikeusekologisten tulkintaperusteiden sekä reaalisten argumenttien yhteyteen, jotka viittaavat niihin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin, joita on odotettavissa oikeudellisesta tulkinnasta. Oikeustieteen, oikeusekologisten

⁸⁷ Siltala 2003, s. 16–17. Ks. Siltalan mallin mukaisesta oikeuslähteiden ja niistä johdettavissa olevien ratkaisuperusteiden painoarvon määrittämisestä, Siltala 2003, s. 249 ja 296.

⁸⁸ Siltala 2003, s. 260.

⁸⁹ Siltala 2003, s. 268. Ks. myös Määttä 2005b, s. 428.

⁹⁰ Siltala 2003, s. 250, 269–270 ja 301, jonka mukaan annettujen ratkaisusuositusten sisältämät oikeusohjeet ovatkin usein yleistettävissä myös muihin tapauksiin. Yleistettävyyttä lisäävänä tekijänä on myös se, että ratkaisut toimivat tai niiden tavoitteena on usein toimia viranomais- ja kansalaiskäyttötymisen ohjailuinstrumentteina. Siltala onkin kutsunut muun muassa erilaisina institutionaalisisina lainsoveltajina toimivien viranomaislautakuntien kuten kuluttajariitalautakunnan ratkaisuja ja soveltamisohjeita ”muiksi oikeudenkäyttöä yhtenäistäviksi viranomaispäätöksiksi”.

⁹¹ Siltala 2003, s. 271–272, jonka mukaan kyseisten suositusten ratkaisuperusteiden ollessa tavanomaisesti noudatettuja sekä riittävässä määrin institutionaalista tukea ja yhteisöllistä hyväksyntää omaavia, muuttuisivat ne tällöin usein myös oikeudellista ratkaisuharkintaa ohjaaviksi. Ks. myös kyseisestä lähteestä lisää ratkaisusuositusten oikeuslähdeopilliseen asemaan liittyvistä ongelmista.

⁹² Siltala 2003, s. 277–278, jossa todetaan tulkintakannanoton merkittävyyteen vaikuttavan myös sen, onko esitetystä kannasta kyse lainoppineiden yksimielisestä vai riitaisesta kannasta.

tulkintaperusteiden ja reaalisten argumenttien institutionaalinen tuki yhteiskunnassa on määritelmällisesti heikohkoa, kyseiset lähteet tukeutuvat vain aineellisiin oikeuttamisperusteisiinsa ja niiden ratkaisuarvo on usein sidoksissa niiden taustalla vaikuttaviin yhteiskunnallisiin arvo- ja tavoiteperusteisiin. Kyseisten lähteiden oikeuttamisperusteena toimiikin Siltalan mukaan aineellinen yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus eli tulkinnan kohtuullisuus ja hyväksyttävyyys.⁹³

3.1.2.4 Kontekstuaalinen tilanneherkkä oikeusajattelu

Määttän mukaan eri soft law -lähteiden yleistävä luokittelu oikeudellisen velvoittavuuden ja niiden luomien oikeusvaikutusten perusteella on turhaa, koska soft law -aineiston oikeudellinen asema ja oikeusvaikutukset ovat riippuvaisia suuresti niiden soveltamistilanteesta⁹⁴. Karhun kontekstuaalisen tilanneherkän oikeusajattelun mallissa eri oikeuslähteitä ei ole lähdetty luokittelemaan niiden velvoittavuuden perusteella vaan huomio on kiinnitetty oikeuslähdeopin muodostamiseen perus- ja ihmisoikeuksien perustalle⁹⁵. Kontekstuaalisessa laintulkinnassa ratkaisujen ennakoitavuuden ja hyväksyttävyyden vaatimukset korostuvat⁹⁶.

Määttän mukaan kyseinen oikeusajattelun malli sopii erityisesti soft law -tyyppisen aineiston tunnistamiseen ja käytön ohjaamiseen⁹⁷. Mallissa normin muodollisten soveltumisedellytysten sijaan ratkaisuharkinnassa painotetaan ”ongelmakeskeistä soveltamistilanteen tunnistamista ja juridista tilannetajua”, jolloin soft law aineisto saa enemmän merkitystä juridisessa harkinnassa perinteiseen oikeuslähdeajattelun mukaiseen ajatteluun verrattuna⁹⁸. Mallissa tapaukseen soveltuvien normien etsintä ja määrittäminen tulee tehdä lähteiden asianmukaisuuden perusteella, joka tarkoittaa Karhun mukaan tilanneherkkyyden⁹⁹ hyväksikäyttämistä¹⁰⁰. Tämä myös johtaa päätöksenteon avoimuuteen ja kontrolloitavuuteen, koska päätösten pohjana käytetyt perusteet tulee tällöin mainittua

⁹³ Siltala 2003, s. 279–283 ja 307–308. Ks. myös Siltala 2003, s. 363, jonka mukaan reaaliset argumentit voivat toimia vain argumentaatiota kontrolloivana tulkintaperusteena, ei ensisijaisena päätöksentekokriteerinä.

⁹⁴ Määttä 2005b, s. 420–421. Ks. myös Vihervuori 1989, s. 196, jonka mukaan aineiston vaikutuksenomaisuus on ratkaistavissa, ja selviää siten pääosiltaan vasta kussakin harkintatilanteessa erikseen, sekä Lämsineva 1995, s. 290, jossa myös Lämsineva on päätenyt sitovuuden määrittelyhetken osalta samaan lopputulokseen ympäristöoikeudellisia ohjelmia koskevassa tutkimuksessaan.

⁹⁵ Karhu 2003, s. 793.

⁹⁶ Kumpula ym. 2014, s. 111.

⁹⁷ Määttä 2005b, s. 422.

⁹⁸ Pöyhönen 2000, s. 186, 199; Määttä 2005b, s. 422.

⁹⁹ Ks. Karhu 2003, s. 803, jonka mukaan tilanneherkkyyys ilmenee oikeudellisen ratkaisijan kyvykkyytenä tunnistaa ja havaita eri tilanteiden erityispiirteitä.

¹⁰⁰ Pöyhönen 2000, s. 199.

ratkaisun perusteluissa ja mahdollisen soft law -aineiston saama oikeudellinen painoarvo tulee myös perusteltua¹⁰¹.

Aarnion mukaan kuitenkin juuri Karhun tilanneherkän oikeuslähdeopin ydinongelmaksi muodostuu ratkaistavan tilanteen tunnistaminen oikeudellisesti asianmukaisella tavalla. Aarnion mukaan ratkaistava tilanne ei itsessään osoita, mikä on oikeudellisesti asianmukaista. Hänen mukaansa siis ainoastaan tapauksen tosiseikkojen avulla ei ole mahdollista toteuttaa tilanteen oikeudellista tunnistamista. Siihen tarvitaan oikeuslähdeoppia, jonka avulla voidaan jakaa tapaukseen soveltuvat lähteet oikeudellisiin ja ei-oikeudellisiin arvioimalla tilannetta oikeuslähdeopin systematiikan ja systeemirakenteen lävitse.¹⁰² Aarnio toteaa, että tilanneherkällä lainsoveltamisella ja tyyppitilanteita tarkastelevalla oikeustieteellä on Pohjoismaissa jo vuosisataiset perinteet modernin lainkäytön pyrittä ja pyrkiessä aina tilanteen herkästi tunnistavaan lainkäyttöön. Samoin hän toteaa reaalisten argumenttien merkityksen korostuneen myös jo argumentaatioteorian ja analyttisen oikeuslähdeopin seuraamusharkinnan tarkasteluissa.¹⁰³

Muun muassa edellä läpi käydystä Aarnion tilanneherkkää oikeuslähdeoppia kohtaan kohdistamasta kritiikistä voimme havaita, että edellä esitetyissä oikeuslähdeoppimalleissa on myös paljolti yhteneväisyyttä, ja niiden kaikkien perusteella soft law -aineistolla voidaan lähtökohtaisesti katsoa olevan ratkaisuharkintaan vaikuttava asema reaalisen argumenttina. Katson kuitenkin, että soft law -aineiston oikeuslähdeopillisessa paikantamisessa Karhun ja Tolosen oikeuslähdekäsitykset johtavat dynaamisuudellaan ja tilannekohtaisuudellaan soft law -aineiston velvoittavuuden perinteisiä jaotteluita hieman oikeasuuntaisempaan tosin epäselvempään paikantamiseen, mutta myös Aarnion ja Siltalan perinteisempi positivistinen käsitys tulee ottaa soft law -aineiston ja rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten sitovuuden paikantamisessa huomioon.

¹⁰¹ Määttä 2005b, s. 425.

¹⁰² Aarnio 2006, s. 328–329.

¹⁰³ Aarnio 2006, s. 331–333.

3.1.3 Ympäristöoikeuden yleiset opit

3.1.3.1 Yleisten oppien sisältö ja oikeudenalakohtainen eroavuus

Tuorin mukaan yleisten oppien avulla oikeudenalan normatiiviset ja käsitteelliset tekijät yhdistyvät, joka johtaa oikeusjärjestyksen systematisoitumiseen. Systematisoitumisen seurauksena lainkäytön ennustettavuus ja siten myös kansalaisten oikeusturva parantuvat.¹⁰⁴ Wilhelmsson katsoo yleisten oppien muodostuvan lähinnä käsitteistä ja periaatteista¹⁰⁵. Oikeudellisia käsitteitä tarvitaan kullekin oikeudenalalle¹⁰⁶ tyypillisten sääntelykohteiden ja oikeudellisten ilmiöiden systematisointiin ja hahmottamiseen. Yleisten oikeusperiaatteiden avulla on mahdollista saada apua epäselvien oikeusnormien tai lain aukkokohtien tulkintaan kyseisten periaatemekanismien avulla, jotka ottavat huomioon kunkin oikeudenalan sääntelyn taustalla vaikuttavat moraaliperiaatteet, eettiset arvot ja poliittiset tavoitteet.¹⁰⁷ Ympäristöoikeudessa yleisten oppien avulla voidaan huomioida Kumpulan ym. mukaan erityisesti lainsäädännön eettisten, ekologisten, taloudellisten ja poliittisten tavoitteiden merkitys. Lisäksi yhteiskunnallinen ympäristökeskustelu ja muut ympäristötieteet voidaan ottaa mukaan oikeudelliseen ajatteluun ympäristöoikeuden yleisten oppien avulla.¹⁰⁸

Koska yleiset opit vaikuttavat normien toimintaan ja niiden ratkaisuharkinnassa saamaan sisältöön, on myös ympäristöoikeuden yleisten oppien sisältöä ja vaikuttavuutta tärkeää tarkastella hyvän rakennustavan määrittelylähteiden soveltamisedellytysten selvittämiseksi¹⁰⁹. Hyvän rakennustavan vaatimusta tuomioistuimissa sovellettaessa tulee ottaa huomioon Tolosen näkemys siitä, että tuomioistuimet omaavat oikeutta luovaa valtaa

¹⁰⁴ Tuori 2000, s. 187 ja 191, jossa Tuori myös toteaa osuvasti, että yleisten oppien välityksellä lainsäädännön tarjoama ”raaka-aine” on mahdollista muuttaa oikeudellisessa ratkaisuharkinnassa sovellettavan aineiston muotoon.

¹⁰⁵ Wilhelmsson 1987, s. 20. Ks. myös Tolonen 1988, s. 177, jonka mukaan käsitteiden ja periaatteiden ohella yleisiin oppeihin voidaan katsoa kuuluvan ns. juridiset teoriat. Myös Tuori ja Kotkas katsovat yleisten oppien muodostuvan ennen kaikkea käsitteistä ja periaatteista, mutta toteavat Tolosen tavoin myös oikeudellisten teorioiden kuuluvan toisinaan yleisiin oppeihin luettaviksi. Juridisilla teorioilla tarkoitetaan ”oikeudenalan tyypillisten oikeudellisten ongelmien yleistettyjä ratkaisumalleja ja näiden perusteluja”, Tuori & Kotkas 2016, s. 1–2 ja Tuori 2007, s. 158–166. Jyränki on esittänyt yleisiin oppeihin kuuluviksi edellä mainittujen lisäksi myös oikeudellisia instituutioita, Jyränki 2003, s. 31. Lisäksi Kumpula ym. toteavat ympäristöoikeuden yleisiin oppien kuuluvan käsitteiden ja periaatteiden lisäksi myös ympäristöpolitiikan ohjauskeinojen luokittelut, Kumpula ym. 2014, s. 143.

¹⁰⁶ Ks. Jyränki 2003, s. 8, jonka mukaan oikeuslähdeopista poiketen oikeudenalojen yleiset opit voivat vaihdella oikeudenalakohtaisesti. Ks. myös Tuori & Kotkas 2016, s. 1–2, jossa todetaan oikeudenalojen poikkeavan toisistaan ennen kaikkea yleisten oppien osalta, sekä Lötjönen 2004, s. 43, jossa Lötjönen toteaa eri oikeudenalojen välillä olevan eroavaisuuksia tulkinnallisten painotusten ja oikeusperiaatteiden sisällön osalta, jotka aiheutuvat muun muassa eri oikeudenalojen erilaisista tulkintatraditioista ja säädöspohjista.

¹⁰⁷ Tuori & Kotkas 2016, s. 1–2.

¹⁰⁸ Kumpula ym. 2014, s. 144–145.

¹⁰⁹ Jyränki 2003, s. 8.

erityisesti oikeusperiaatteiden tulkinnan kohdalla, joiden osalta konkreettinen harkinta on tuomioistuimilla¹¹⁰. Oikeusjärjestyksen systematisointityö yleisten oppien avulla kuuluu siis erityisesti tuomioistuinten tehtävänkuvaan¹¹¹.

3.1.3.2 Hyvän rakennustavan määrittelyyn vaikuttavat ympäristöoikeudelliset käsitteet ja periaatteet

Oikeuskäsitteissä on kyse siitä, että oikeudellisessa kielenkäytössä tiettyyn oikeustermiin liitetään tietty käsitteellinen sisältö¹¹². Tuori jaottelee oikeuskäsitteiden tehtävät heuristisiin ja argumentatiivisiin oikeudellisissa ongelmanratkaisussa. Heuristisessa tehtävässä oikeuden ulkopuolisen yhteiskunnan ongelmat muotoillaan käsitteiden avulla oikeudellisiksi kysymyksiksi, jolloin voidaan hahmottaa ongelmaan soveltuvat normit. Argumentatiivisten tehtävien avulla oikeudellisesti määriteltyihin ongelmiin saadaan vastauksia käsitteiden osoittaessa ongelmaan soveltuvat normit.¹¹³ Myös oikeuskäsitteiden avulla on siis mahdollista saada tietoa hyvän rakennustavan tulkinnassa relevanteista oikeuslähteistä. Hyvään rakennustapaan liittyviä käsitteitä ovat muun muassa hyvän elinympäristön käsite ja parhaan käyttökelpoisen tekniikan käsite.

Nuotio toteaa oikeusperiaatteiden¹¹⁴ tehtävän kohdistuvan tärkeiden oikeudellisten arvojen toteuttamiseen oikeusjärjestyksessä, ja tällä tavoin vaikuttaminen lainsäädännön joustavuuteen eli oikeutettavuuteen¹¹⁵. Lainsäädäntöön ja oikeustieteeseen kohdistuvien tehtävien lisäksi Makkonen katsoo oikeusperiaatteiden omaavan myös laintulkinnallisen ratkaisufunktion juridisessa ratkaisutoiminnassa, ja tällaisessa yksittäistapauksessa

¹¹⁰ Tolonen 2003, s. 132.

¹¹¹ Ks. Tuori 2002, s. 1, jossa Tuori on kuitenkin todennut, että yleisten oppien tuomioistuinten käytännössä tapahtuvasta soveltamisesta huolimatta yleisten oppien tematisointi ja niiden vaikutuksen kirjoittaminen auki ratkaisuihin on harvinaista, ja sitä tapahtuukin ainoastaan vaikeimpien tapausten ratkaisujen yhteydessä. Tuori toteaaakin yleisten oppien vaikuttavan lakimiesten omaksumana ja ammatillisissa käytännöissä hyödynnettävänä hiljaisena ”tekijän tietona”, jota joudutaan avaamaan vain rutiinijutuista poikkeavissa tapauksissa. Ks. myös Kumpula ym. 2014, s. 143, joka tuo ilmi tuomioistuinten perusteluissa esiintyvän pidättyväisyyden yleisten oppien julkilausumiseen, joka aiheuttaa sen, että tällöin oikeustieteen tehtäväksi jää oikeustapauksiin liittyvän johdonmukaisuuden osoittaminen.

¹¹² Tuori 2007, s. 135–136.

¹¹³ Tuori 2007, s. 144.

¹¹⁴ Ks. Kumpula ym. 2014, s. 117, jonka mukaan oikeusperiaate voidaan katsoa oikeusjärjestyksen tunnustamaksi oikeusperiaatteeksi, jos kyseinen periaate saa institutionaalista tukea erilaisista oikeuslähteistä muun muassa soft law -aineistosta, oikeuskäytännöstä ja lain esitöistä saatavan tuen muodossa.

¹¹⁵ Nuotio 2004, s. 1270. Ks. myös Kuusiniemi teoksessa Ekroos ym. 2010, s. 19 ja Kuusiniemi 1992, s. 139, joiden mukaan oikeusperiaatteissa on kysymys optimointikäskyistä sekä oikeusjärjestyksen tunnustamista ja laaja-alaisesti useisiin oikeussääntöihin perustuvista pääosin oikeudenmukaisuusideaan perustuvista toimintamalleista.

oikeusperiaate toimii oikeusnormina¹¹⁶. Oikeusperiaate voi siis toimia itsenäisenä oikeusnormina¹¹⁷ eli ratkaisuperiaatteena, mutta myös tulkintaperiaatteen muodossa vaikuttaessaan argumenttina sääntöjen tulkintaan¹¹⁸.

Oikeusperiaatteiden roolia pidetään välttämättömänä joustavien normien sisällön määrittelyssä, normiristiriitojen ratkaisemisessa, lainsäädännön aukkojen täyttämässä sekä oikeuslähteiden systematisoinnissa¹¹⁹. Syrjäsen mukaan joustavia normeja koskevan harkinnan vaikeus lisää tarvetta rakentamista koskevien oikeusperiaatteiden kehittämiseen. Syrjäsen toteaa, että rakentamista koskevat oikeusperiaatteet voidaan muodostaa rakentamista koskevien sääntöjen päälle analysoimalla rakentamista koskevia keskeisimpiä tavoitteita maankäyttö- ja rakennuslain (5.2.1999/132) tavoitesäännöksiä avulla.¹²⁰ Seuraavaksi käsitellään hyvän rakennustavan tulkintaan ja sen määrittelylähteiden systematisointiin vaikuttavia hyvän elinympäristön käsitettä, kestävän kehityksen periaatetta ja ympäristöoikeudellista osallistumismahdollisuuksien turvaamisen vaatimusta.

3.1.3.3 Hyvän elinympäristön käsite ja kestävän kehityksen periaate

Maankäyttö- ja rakennuslain (5.2.1999/132) tavoitetta koskevan 1 luvun 1 §:n mukaan lain tavoitteena on rakentamisen järjestäminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys. Ekroos toteaa, ettei lain tavoitesäännöksiä ole kirjoitettu velvoittavan normin muotoon, mutta ne edellyttävät, että asetettuja tavoitteita pyritään edistämään lain muiden säännösten soveltamisessa¹²¹. Esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain 12 §:n

¹¹⁶ Makkonen 1981, s. 217.

¹¹⁷ Ks. Tuori 2017, s. 152 ja Kumpula ym. 2014, s. 93, joiden mukaan lakien säännökset eli normiformulaatiot ja tulkinnan avulla selvitetyn voimassa olevan oikeuden sisältö eli oikeusnormi tulee erottaa toisistaan. Ks. myös Kumpula ym. 2014, s. 109–110, jonka mukaan oikeusperiaatteissa voidaan katsoa olevan kyse oikeusnormeista, joka johtaa siihen, ettei oikeusperiaatteen sisältävän säännöksen kielellinen muotoilu määrittele säännöksen oikeusnormiluonteisuutta. Säännöksestä siis voidaan johtaa oikeusperiaate siitä huolimatta, että säännös ei kielellisesti viittaa mitenkään oikeusperiaatteeseen.

¹¹⁸ Kumpula ym. 2014, s. 117. Ks. lisäksi Tuori 2007, s. 155, jonka mukaan oikeusperiaatteet voivat toimia myös oikeuslähteiden roolissa antaessaan oikeuslähdetukea joko sääntöinä tai periaatteina esiintyvälle oikeusnormeille.

¹¹⁹ Kuusiniemi 1992, s. 141; Peczenik 1971, s. 29 ja 34. Ks. myös Karhu 2003, s. 805, jossa todetaan, että perinteisessä oikeuslähteopissa oikeusperiaatteille annettu sallitun oikeuslähteen asema ei kuvaa oikeusperiaatteiden merkitystä tilanteiden oikeudellisessa tunnistamisessa ja juridisessa jäsentämisessä, vaan ne rinnastuvat tällöin ainoastaan toisena oikeuslähteenä lakiin.

¹²⁰ Syrjäsen 1999, s. 281–282. Ks. myös Hydén 1984, s. 74, jonka mukaan joustavien normien turvalliseen toimintaan voidaan vaikuttaa tavoitteiden ja periaatteiden täsmentämisellä lain ja oikeustieteen avulla.

¹²¹ Ekroos teoksessa Ekroos & Majamaa 2015, s. 22. Ks. myös Majamaa teoksessa Ekroos & Majamaa 2015, s. 75, jonka mukaan esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain 12 §:n rakentamisen tavoitesäännökseen ei ole mahdollista vedota tehokkaasti suoraan vaatimuksensa tueksi.

rakentamisen tavoitesäännös toimii Ekroosin mukaan argumentaation taustatukena, ja tällöin säännös voi saada vaikutusta tulkintaa ohjaavana tavoitteena¹²².

Haapanala on todennut hyvän elinympäristön käsitteen täsmentyvän muun muassa rakentamiselta laadukkuutta ja taloudellisuutta edellyttävien maankäyttö- ja rakennuslain 5 ja 12 §:n tavoitesäännöksiä sekä rakentamisessa noudatettavia teknisiä vaatimuksia koskevien lain 117 ja 117 a¹²³–117 g §:ien avulla¹²⁴. Lain 12 §:ää koskevassa hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan tavoitesäännöksen asettavan rakentamiselle tavoiteltavan tason kun taas rakentamiselle asetetut yksityiskohtaiset vaatimukset osoittavat rakentamisen laadulle vähimmäistason¹²⁵. Hyvän rakennustavan sisältöä määriteltäessä tuomioistuimen harkintavallan alaraja on siis sidottu rakentamisen yksityiskohtaisten vaatimusten osoittamaan minimitasoon harkintavallan ylärajan jäädessä Syrjäsen mukaan kuitenkin avoimeksi jo tavoitetasoa osoittavan tavoitesäännöksen yleisluonteisuuden vuoksi¹²⁶. Vaikka maankäyttö- ja rakennuslain lähtökohtana on laissa asetettua minimitasoa laadukkaampien rakennuksien rakentaminen, ja vaikka rakentamiselle asetetaan käytännön rakentamistoiminnassakin usein minimitasoa korkeampia laatuvaatimuksia, on tavoiteltavan laillisen rakentamisen tason täyttymättä jättämisen osoittaminen vaikeaa tason ylittäessä lain minimitason. Tavoitesäännöstä tulkinnassa apuna käyttäen minimitaso ei Syrjäsen mukaan siis välttämättä ole yhtä kuin edellytetty laillinen taso.¹²⁷ Lainsoveltajalle muodostuu siis käsitteen perusteella harkintavalta tulkita hyvää rakennustapaa yli rakentamisen laadulle asetetun minimitason eli rakentamiselle velvoittavassa norminannossa asetettujen yksityiskohtaisten vaatimusten ylitse.

Hyvän elinympäristön käsitteen ja sen toteutumisen voidaan katsoa edellyttävän muun muassa maankäyttö- ja rakennuslain 117 a §:n mukaisesti rakentamisen suunnittelussa ja käytännön rakentamistoiminnassa yleisesti hyväksytyjen ja arvioinnissa käytettävissä olevien rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten huomioonottamista rakentamisen tavoitellun tason ja vähimmäistason määrittelemisessä, ja erityisesti tilanteissa, joissa velvoittava lainsäädäntö jättää avoimeksi jopa rakentamiselta edellytettävän laadun

¹²² Ekroos teoksessa Kuusiniemi ym. 2013, s. 872.

¹²³ Rakenteiden lujutta ja vakautta koskevassa 117 a §:ssä edellytetään rakenteiden suunnittelun ja mitoituksen perustuvan mekaniikan sääntöihin ja yleisesti hyväksytyihin suunnitteluperusteisiin taikka luotettaviin koetuloksiin tai muutoin käytettävissä oleviin tietoihin.

¹²⁴ Haapanala teoksessa Hallberg ym. 2015, s. 24.

¹²⁵ HE 101/1998, Yksityiskohtaiset perustelut, 1 luku.

¹²⁶ Syrjänen 2001, s. 849.

¹²⁷ Syrjänen 2001, s. 851–852.

vähimmäistason. Tällöin herää kuitenkin kysymys, voidaanko rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten katsoa kuvaavan lain vähimmäistasoa, tavoitetasoa vai ylittävätkö ne tavoitetasoa? Hyvän rakennustavan vaatimus on MRL:n rakentamisen tavoitesäännöksiensä sekä rakentamista koskevien yksityiskohtaisempien säännösten lopputulos. Mikäli siis rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset kuvaavat kulloinkin vallitsevaa rakentamiselta edellytettyä laatutasoa¹²⁸ eli hyvää rakennustapaa, tulee niiden antaa kuva vaatimuksen lainmukaisesta tavoitetasosta, joka voi ylittää lain minimitasoa. Kyseinen seikka ja hyvän elinympäristön käsitteen vaikutus tulee huomioida oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa hyvän rakennustavan määrittelylähteitä sovellettaessa.

Edellä mainitussa maankäyttö- ja rakennuslain 1 luvun 1 §:ssä on kirjoitettu auki myös ympäristöoikeuden keskeisimpiin periaatteisiin kuuluva kestävän kehityksen¹²⁹ periaate maankäyttöä ja rakentamista koskevana periaatteena¹³⁰. Kestävän kehityksen periaatteessa on Soinisen mukaan kysymys oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa sovellettavasta tavoiteperiaatteesta, jolle ei kuitenkaan tule antaa itsenäistä asemaa ratkaisuperusteena¹³¹. Kuusiniemen mukaan kestävän kehityksen keinovalikoimaan on katsottu kuuluvaksi esimerkiksi parhaan käyttökelpoisen tekniikan käyttäminen sekä tuotteiden elinkaariajattelu¹³².

Parhaan käyttökelpoisen tekniikan käsite ja periaate on ilmaistu esimerkiksi ympäristönsuojelulain (527/2014) 1 luvun 5 §:ssä, jossa se ympäristönsuojelua koskien tarkoittaa muun muassa mahdollisimman tehokkaita ja kehittyneitä, teknisesti ja taloudellisesti toteuttamiskelpoisia toiminnan suunnittelu- ja rakentamistapoja. Kuusiniemi pitää parhaan käyttökelpoisen tekniikan periaatetta esimerkkinä tavanomaisista ympäristöoikeudellisista periaatteista eroavasta ympäristöllisestä ohjausperiaatteesta. Kyseisellä ympäristöpoliittisista tavoitteista kuvaavalla ohjausperiaatteella voi kuitenkin olla Kuusiniemen mukaan vaikutusta joustavia normeja soveltavassa ratkaisutoiminnassa.

¹²⁸ Kuten Rakennustieto RTS on esimerkiksi RYL:n osalta todennut, SisäRYL 2013, s. 3–4.

¹²⁹ Ks. Soininen 2014, s. 149, jossa todetaan, että vakiintuneen määritelmän mukaisesti kestävällä kehityksellä tarkoitetaan ihmiskunnan nykyisten tarpeiden tyydyttämistä siten, ettei tulevilta sukupolvilta viedä mahdollisuutta heidän tarpeidensa tyydyttämiseen.

¹³⁰ Keskeisimmistä ympäristöperiaatteista Kumpula ym. 2014, s. 119–120. Ks. myös maankäyttö- ja rakennuslakia koskeva hallituksen esitys HE 101/1998, Yleisperustelut, Johdanto, jossa todetaan rakentamista ohjaavan lainsäädännön yleisenä tehtävänä olevan puitteiden määrittelymisen ja edellytyksien luomisen tasapainoiselle, kestävästä kehityksestä tukevalle rakentamiselle. Lisäksi hallituksen esityksessä todetaan, että maankäyttö- ja rakennuslaki tulee nähdä myös merkittävänä ympäristöpolitiikan ja hyvän elinympäristön muotoutumisen ohjausvälineenä.

¹³¹ Soininen 2014, s. 153.

¹³² Kuusiniemi teoksessa Ekroos ym. 2010, s. 21–22 ja teoksessa Kuusiniemi ym. 2013, s. 85.

Ohjausperiaate voi saada myös oikeusperiaatteen roolin sen vaikuttaessa lainsäädäntöön tai sen saadessa tulkinnallista merkitystä ratkaisuharkinnassa.¹³³

Maankäyttö- ja rakennuslain 12 §:n mukaisesti rakentamisen ohjauksen tavoitteena on elinkaariominaisuuksiltaan kestävä ja taloudelliset sekä sosiaalisesti ja ekologisesti toimivat rakentamisen ratkaisut. Elinkaariajattelussa tuotteiden, myös rakennustuotteiden, ympäristövaikutukset pyritään huomioimaan raaka-aineiden hankinnasta aina tuotteiden hylkäämiseen saakka¹³⁴. Syrjäsen mukaan elinkaariajattelussa on kyse rakentamisen pitkäjänteisyydestä ja siitä, että rakennukset rakennetaan laadukkaasti säilyttämään käytettävyytensä sukupolvien yli¹³⁵.

Kestävän kehityksen periaatteen voidaan katsoa antavan oikeuslähdetukea¹³⁶ ja argumenttina tulkintatukea¹³⁷ rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten soveltamiseen hyvän rakennustavan kuvaajana laatuvaatimuksien kuvatessa usein teknisesti ja luonnontieteellisesti kehittyneimpiä ja tehokkaimpia sekä elinkaariajattelun näkökulmasta kestäviä rakentamisen ratkaisuja. Uusin luonnontieteellinen ja tekninen tieto onkin julkaistuna usein ensimmäisenä yksityisten tahojen tuottamissa suosituksissa lainsäädäntöprosessin hitaamman etenemisen ja yleispiirteisyyden vuoksi. Lisäksi suosituksien sisältämä tieto on yleensä todettu käytännön rakentamistoiminnassa teknisesti ja taloudellisesti käyttökelpoiseksi.

3.1.3.4 Ympäristöperusoikeussäännöksen mukainen osallistumismahdollisuuksien turvaaminen

Maankäyttö ja rakennuslain (5.2.1999/132) 1 luvun 1 §:n mukaan lain tavoitteena on lisäksi turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmistelussa, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa¹³⁸. Haapanalan mukaan suunnittelun laatua ja asiantuntemuksen

¹³³ Kuusiniemi teoksessa Ekroos ym. 2010, s. 19.

¹³⁴ Kuusiniemi teoksessa Kuusiniemi ym. 2014, s. 85.

¹³⁵ Syrjäsen teoksessa Jääskeläinen & Syrjänen 2010, s. 109. Ks. myös Haapanala teoksessa Hallberg ym. 2015, s. 27, joka toteaa kestävä kehityksen periaatteen ekologisen piirteen edellyttävän rakentamista koskevilta ratkaisuilta esimerkiksi materiaalivalintojen muodossa luonnonvarojen käytön minimoinnin huomioimista, joka voi toteutua esimerkiksi rakentamisen ratkaisujen energiatehokkuuden huomioimisella.

¹³⁶ Tuori 2007, s. 155.

¹³⁷ Kumpula ym. 2014, s. 117.

¹³⁸ Ks. Haapanala teoksessa Hallberg ym. 2015, s. 23, joka toteaa, että säädös koskee toimintatavalle ja toimintakulttuurille annettavaa tavoitetta, joka kumpuaa Suomen perustuslain (11.6.1999/731) 20 §:n mukaisesta ympäristöperusoikeussäännöksestä, jonka mukaisesti julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan

monipuolisuutta koskeva vaatimus turvaa osaltaan kestävän kehityksen, hyvän elinympäristön ja osallistumismahdollisuuksien toteutumista. Osallistumismahdollisuuksien toteutumisen vaatimus tuo esiin ympäristöoikeudellista pyrkimystä siirtymiseen viranomaiskeskeisyydestä eri tahojen välistä yhteistyötä painottavampaan suuntaan.¹³⁹ Osallistumismahdollisuuksia turvaavan säännöksen voidaan katsoa tukevan suunnittelun laadun ja vuorovaikutteisuuden sekä asiantuntemuksen monipuolisuuden vaatimuksillaan yksityisten tahojen asiantuntemuksen ja käytännön osaamisen huomioimista hyvän rakennustavan määrittelyssä, ja siten myös rakennusalan sisäisille laatuvaatimuksille on mahdollista antaa painoarvoa.

3.2 Ympäristöoikeuden erityispiirteet soft law -aineiston oikeuslähdeopillista asemaa paikannettaessa

3.2.1 Rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset soft law -aineistona

Soft law -tyyppinen aineisto voidaan määritellä esimerkiksi Määtän tavoin oikeudellisesti velvoittamattomaksi, kirjallisessa muodossa olevaksi aineistoksi, jota hyödynnetään oikeudellisessa päätöksenteossa¹⁴⁰. Määtän käyttämä määritelmä voidaan katsoa laajaksi, ja sellaisenaan määritelmän piiriin voidaan katsoa kuuluvan myös rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset. Määtän mukaan soft law -käsitteen alaan tuleekin lukea hyvin monimuotoiset ja myös keskinäisesti toisistaan poikkeavat oikeudellisessa päätöksenteossa hyödynnettävät aineistot.¹⁴¹ Tutkielmassa nojaudunkin näkemykseen siitä, että rakennusalan

jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

¹³⁹ Haapanala teoksessa Hallberg ym. 2015, s. 28–29.

¹⁴⁰ Määttä 2005b, s. 344. Ks. myös Rosas 1993, s. 67, jossa myös Rosas viittaa soft law -käsitteellä normeihin ja standardeihin, jotka ovat velvoittamattomia tai vähemmän velvoittavia suhteessa varsinaisiin oikeusnormeihin.

¹⁴¹ Määttä 2005b, s. 447. Ks. myös luettelo ympäristöoikeudellisista soft law -oikeuslähteistä Kumpula ym. 2014, s. 98, jossa Kumpula ym. katsovat ympäristöoikeuden soft law -oikeuslähteiden pitävän sisällään viranomaisten tuottamien aineistojen ohella myös yksityisten tahojen tuottamat suositukset, suuntaviivat ja manuaalit, standardisoinnin sekä itsesääntelyn. Ks. myös Viljanen 2005, s. 438–439 ja 447–449, jossa Viljanen on tehnyt eron puolivirallisten soft law -oikeuslähteiden ja yksityisten tahojen tuottamien ohjeiden, kuten best practices -kokoelmien sekä asiantuntijakoneistojen tuottamien tapojen ja käytäntöjen välille, mutta hänen mukaansa myös jälkimmäisiä aineistoja käytetään nykyään vahingonkorvausoikeudellisen tuottamusarvioinnin perustana. Viljanen toteaaakin luottamuksen kyseisiin yksityisten tahojen tuottamiin ja hallinnoimiin lähteisiin perustuvan ammatillisten asiantuntijakoneistojen legitimitettiin ja voimaan. Viljanen pitäisikin epäloogisena tilannetta, jossa asiantuntijakoneistojen tuottamia aineistoja tapojen tai käytäntöjen sisällöstä ei otettaisi huomioon oikeudellisessa argumentaatiossa, vaikka kyseiset lähteet sisältäisivät tieteellisesti tuotettua tietoa selvien toimintaohjeiden muodossa. Viljasen näkemykset asiantuntijatiiedon merkityksen kasvun vaikutuksista relevanttien oikeuslähteiden muodostumiseen koskettaa myös rakennusalan sisäisiä laatuvaatimuksia niiden saadessa usein sijaa hyvän rakennustavan huolellisuusvelvoitteen täyttymisen punninnassa erilaisissa lainkäyttöorgaaneissa erityisesti urakkasopimuksia, kiinteistön virheitä ja irtaimen kauppaa koskevissa riita-asioissa.

sisäiset laatuvaatimukset voidaan katsoa lähtökohtaisesti kuuluvan ympäristöoikeudellisiin soft law -oikeuslähteisiin.

3.2.2 Soft law -aineisto ympäristöoikeudellisessa oikeuslähdeopissa

3.2.2.1 Joustavien normien ja soft law -aineistojen käytön vaikutukset soft law -aineistojen oikeudellisen vaikutuksellisuuden merkittävyyteen

Ympäristö ja mielestäni erityisesti hyvän rakennustavan vaatimus ovat hyviä esimerkkejä moninaisista ja muuttuvista sääntelyn kohdealueista, joiden sääntelyssä yleisluonteisuudella voidaan Talan mukaisesti saavuttaa säännösten joustavaan soveltamiseen liittyviä etuja¹⁴². Sääntelyn toteutuneesta yleisluonteisuudesta johtuen ympäristöoikeuden oikeuslähdeoppia tutkittaessa tulee Määtän mukaan ottaa huomioon ympäristölakien muuta lainsäädäntöä suurempi avoimuus sekä laeissa esiintyvien joustavien normien runsaus¹⁴³. Lisäksi ympäristöoikeudellisten säädösten keskinäisiä eroavaisuuksia vertailtaessa huomioitavaa on Määtän toteamus hyvän rakennustavan vaatimusta sääntelevän maankäyttö- ja rakennuslain kategorioimisesta yhdeksi ympäristölainsäädännön yleispiirteisimmäksi laiksi. Joustavuuden lisäksi MRL:n erityispiirteenä on sääntelyalueen teknisyytys, joka konkretisoituu lakia täsmentävien aineistojen avulla.¹⁴⁴

Joustavien normien yleisyyden vuoksi soft law -aineisto on Määtän mukaan ympäristöoikeudessa tärkeä oikeuslähde¹⁴⁵. Myös Pohjolainen on pitänyt ympäristöoikeutta soft law -aineiston tyypillisenä sovellusalueena¹⁴⁶. Soft law -oikeuslähteiden merkityksen lisääntyminen oikeudellisessa ratkaisuharkinnassa yhdistetäänkin usein juuri joustavien normien käytön yleistymiseen¹⁴⁷. Lötjönen on esimerkiksi lääkintäoikeutta koskevassa tutkimuksessaan perustellut soft law -aineiston tarvetta lääkintäoikeuden alueella

¹⁴² Tala 2001, s. 192. Ks. myös Kumpula ym. 2014, s. 34, jonka mukaan joustavien säännösten epämääräisyydestä ja tulkinnanvaraisuudesta aiheutuvista ongelmista huolimatta joustavien normien käyttö on katsottu ympäristöoikeudessa perustelluksi muun muassa lainsoveltamisessa tapahtuvan erityisolosuhteiden huomioonottamisen tarpeellisuuden, ympäristöoikeuden sääntelyalueiden dynaamisuuden ja sääntelykohteiden käyttäytymisen ennakoimattomuuden aiheuttamien haasteiden vuoksi. Tällöin yhteiskunnallisten arvostusten, tekniikan ja luonnontieteiden muutokset voidaan ottaa huomioon lainsoveltamisessa.

¹⁴³ Määttä 2012, s. 19. Ks. myös Kumpula ym. 2014, s. 33, jonka mukaan muilla oikeudenaloilla joustavien säännösten käyttö kohdistuu lähinnä poikkeuksellisen kohtuusharkinnan mahdollistaviin poikkeussäännöksiin, kun taas ympäristöoikeudessa käyttö kohdistuu sekä keskeissäännöksiin että poikkeussäännöksiin.

¹⁴⁴ Määttä 2012, s. 19.

¹⁴⁵ Määttä 2012, s. 23–24.

¹⁴⁶ Pohjolainen 1998, s. 438–443.

¹⁴⁷ Määttä 2010, s. 68.

sääntelyalueen monimuotoisuudella, nopealla muuttumisella sekä erikoisasiantuntemuksen tarpeella¹⁴⁸. Kyseiset piirteet ovat nähtävissä myös ympäristöoikeuden alueella ja erityisesti hyvän rakennustavan sääntelyssä. Tällaisilla sääntelyalueilla alueen kattava hallinnointi muodollisesti velvoittavalla lainsäädännöllä tai delegoidun normiantovallan muodossa määräyksinä ja ohjeistuksina on Lötjösen mukaan käytännössä mahdotonta ennakoitavuuden puutteellisuuden ja teknisyyden vuoksi¹⁴⁹. Onkin siis luontevaa, että esimerkiksi hyvän rakennustavan määrittämisessä huomattavaa roolia ja vastuuta annetaan rakennusalan eri tahoja edustaville rakentamisen ammattilaisille.

Määttä pitääkin esimerkiksi oppaiden ja ohjeiden muodossa esiintyvien soft law -lähteiden asemaa luonnollisena ja lähes välttämättömänä MRL:n kaltaisissa sääntelymalleissa, jotka perustuvat lain joustavuuteen ja teknisyyteen¹⁵⁰. Myös Tuorin mukaan kansallisten järjestöjen suosituksilla ja säännöstöillä sekä eri alojen käytännesäännöillä on tärkeä merkitys soft law -aineistona ympäristöoikeuden itseymmärryksessä¹⁵¹. Pohjolainen onkin todennut ongelmalliseksi sen, että soft law -aineisto määritellään usein ei-velvoittavaksi oikeudeksi pelkän muodollisen velvoittamattomuuden vuoksi, vaikka todellisuudessa esimerkiksi viranomaisten laatimien aineistojen muodostamisen tarkoituksena ja lopputuloksena on ollut ohjaavien säännösten luominen¹⁵².

Myös EY-tuomioistuimen oikeuskäytännössä soft law -oikeuslähteet ovat saaneet velvoittavuutta, ja Senden toteaaakin Euroopan yhteisön soft law -oikeutta koskevassa teoksessaan, ettei oikeudellinen sitomattomuus tarkoita oikeudellisen vaikutuksellisuuden puuttumista¹⁵³. Soft law -aineiston määrittelemisen muodollisesti sitomattomaksi, mutta tosiasiallisesti oikeudellisia vaikutuksia omaavaksi on kuitenkin Määttän mukaan riittämätöntä. Hänen mukaansa oikeudellisia vaikutuksia omaavalla aineistolla tulisi olla

¹⁴⁸ Lötjönen 2004, s. 70–71.

¹⁴⁹ Lötjönen 2004, s. 70–71, jossa Lötjönen myös toteaa, että kyseisenlaisilla sääntelyalueilla yleensä jo pelkkä sääntelyä edellyttävän asian tunnistaminen edellyttää ensiksi ongelman identifiointia itse ammattiryhmän toimesta, ja vasta tämän jälkeen siitä voidaan keskustella monitieteisesti ja eri intressiryhmien välillä.

¹⁵⁰ Määttä 2012, s. 23–24.

¹⁵¹ Tuori 2004, s. 1213; Tuori 2005, s. 85. Ks. myös Määttän soft law -oikeuslähteitä ja niiden soveltamista ympäristöviranomaisissa ja tuomioistuimissa koskeva tutkimus, jonka mukaan soft law -aineistoja sovelletaan ympäristöoikeuden alueella kansallisessa oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa sekä viranomaisten että tuomioistuinten päätöksenteossa, ja tämän vuoksi kyseiselle aineistolle tulisi antaa oman erityisen oikeuslähteen asema alan yleisissä opeissa, Määttä 2005b, s. 342.

¹⁵² Pohjolainen 1998, s. 438–443. Ks. esim. Kuusiniemi teoksessa Kuusiniemi ym. 2013, s. 61, jossa todetaan, että esimerkiksi eri viranomaisten ja muiden toimijoiden antamien raja- ja ohjearvojen voidaan katsoa olevan oikeudellisesti sitomattomia, mutta käytännön ratkaisutoiminnassa niillä on usein huomattava merkitys asian ratkaisemiseen.

¹⁵³ Senden 2004, s. 25.

myös jossakin määrin esiintyvää oikeudellista velvoittavuutta¹⁵⁴. Ympäristöoikeuden alueella soft law -aineistolle perinteisesti annettu sallitun asia-argumentin luonne onkin Määtän mukaan muuttunut suuntaan, jossa aineistolla voi olla tätä velvoittavampi asema ratkaisuharkinnassa¹⁵⁵. Pohjolaisen mukaan onkin turha kohdistaa väitteitä aineiston heikkoon oikeudelliseen velvoittavuuteen, mikäli aineiston käytännön soveltamisen merkittävyys ilmenee empiiristen tutkimusten avulla¹⁵⁶.

Katson rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset keskeiseksi esimerkiksi ympäristöoikeudellisista soft law -aineistoista, joiden taustalla oleva lain yleispiirteisyys joustavan normin muodossa sekä aineistojen vakiintunut soveltaminen ratkaisutoiminnassa tuottavat kyseisille aineistoille oikeudellista velvoittavuutta. Velvoittavuus voi konkretisoitua jopa ratkaisun kumottavuutta edellyttävänä seikkana tapauksissa, joissa lain ja määräysten yleispiirteisyyden vuoksi laatuvaatimusten voidaan katsoa antavan kyseisissä tapauksissa hyvälle rakennustavalle sisällön, tuomioistuimen kuitenkin oltua soveltamatta laatuvaatimuksia hyvän rakennustavan kuvaajana. Edellä mainittu korostuu erityisesti sellaisissa riita-asioissa, joissa asianosaiset ovat tuomioistuinkäsittelyssä pyrkineet näyttämään toteen hyvän rakennustavan sisällön rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten avulla.

3.2.2.2 Soft law -aineiston hyväksyttävyyden ja tosiasiallinen tehokkuus

Oikeusnormi voi omata pätevyyttä sen muodollisen voimassaolon, tosiasiallisen tehokkuuden tai hyväksyttävyytensä perusteella. Aarnion mukaan edellä mainittuja oikeuden voimassaolon tekijöitä tulee tarkastella maltillisen relativismin avulla. Maltillinen relativismi ei aseta niistä mitään, ei edes muodollista voimassaoloa, ehdottomasti etusijalle asiayhteyden määrittellessä kulloinkin soveliaimman voimassaoloperusteen.¹⁵⁷ Soft law -aineisto saakin Aarnion ja Määtän mukaan normatiivista merkittävyyttä muodollisen statuksen puuttuessa sisällöllisen hyväksyttävyytensä tai tosiasiallisen tehokkuutensa

¹⁵⁴ Määttä 2005b, s. 382. Ks. esim. Vihervuori 1989, s. 196 ja 198, joka tuo esiin ympäristöoikeudellisessa lupaharkinnassa huomioon otettavien suunnitelmien ja ohjeiden muodollisesta oikeusvaikutuksettomuudesta riippumattoman merkityksen ympäristöoikeudellisessa ratkaisuharkinnassa. Kyseisten suunnitelmien tai ohjeiden sisältäessä tapaukseen soveltuvaan sallittua ja relevanttia argumentaatioaineistoa, voi kyseisen aineiston soveltamatta jättäminen aiheuttaa ratkaisun oikeudenvastaisuuden, ja tällöin ratkaisu voi olla kumottavissa. Pohjolainen pitääkin vaikeana sen ymmärtämisen, miksei soft law -aineisto voi omata edes heikkoa velvoittavuutta sallitun oikeuslähteen sijasta, Pohjolainen 1998, s. 439–440.

¹⁵⁵ Määttä 2005b, s. 383.

¹⁵⁶ Pohjolainen 1998, s. 440.

¹⁵⁷ Aarnio 1989, s. 84 ja 98.

johdosta¹⁵⁸. Mikäli soft law -aineisto saa oikeudellista velvoittavuutta sisältönsä perusteella, ei aineiston tuottajan muodollisella statuksella ole Määttän mukaan niinkään merkitystä aineiston normatiiviseen merkittävyyteen¹⁵⁹. Määttän toteamuksen mukaisesti myöskään rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten merkittävyyttä ei tulisi arvioida pelkästään sillä perusteella, ettei kyseisiä suosituksia antavissa tahoissa ole kyse virallisorganisaatioista.

Aineiston sisällöllisen merkittävyyden eli hyväksyttävyytensä vuoksi soft law -aineisto voi tulla sovellettavaksi tilanteissa, joissa asian ratkaisemiseksi sovellettavat säännökset jättävät ratkaisun harkinnan varaan. Tällöin velvoittamattoman aineiston soveltamisen vaihtoehtona olisikin usein ratkaisun perustaminen päätöksentekijän omiin tietoihin ja arvostuksiin.¹⁶⁰ Koska esimerkiksi tuomioistuimen jäsenien ei voida olettaa yleisesti omaavan tietoa hyvän rakennustavan konkreettisesta sisällöstä, saavat hyvää rakennustapaa määrittelevät norminannon ulkopuoliset määrittelylähteet normatiivista merkittävyyttä velvoittavan norminannon mahdollisesti jättäessä ratkaisuun sovellettavat perusteet epäselviksi tai päätöksentekijän harkintavaltaan kuuluviksi.

Soveltamiskäytännössä vakiintunut tapa voi edellyttää päätöksentekijää soveltamaan samaa aineistoa myös myöhemmissä ratkaisuissaan. Tällainen aineiston tosiasiallinen tehokkuus perustuu esimerkiksi yhdenvertaisuuden vaatimukseen.¹⁶¹ Tosiasiallinen tehokkuus siis liittyy aineiston tosiasiallisiin vaikutuksiin yhteiskunnassa, joka ilmenee Aarnion mukaan siinä, että kansalaiset noudattavat kyseistä aineistoa säännönmukaisesti¹⁶². Käytännön rakennustoiminnassa ja oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa tapahtuvan rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten noudattamisen ja soveltamisen voidaan siis katsoa ilmentävän kyseisten lähteiden tosiasiallista tehokkuutta. Lainkäyttöön kohdistuvan päätösempiirisen tutkimuksen avulla voidaan tehdä havaintoja rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten hyväksyttävyydestä ja tehokkuudesta ja niiden vaikutuksesta lähteiden normatiiviseen merkittävyyteen.

¹⁵⁸ Aarnio 1989, s. 83–98; Määttä 2005b, s. 385–386.

¹⁵⁹ Määttä 2005b, s. 390.

¹⁶⁰ Määttä 2005b, s. 386; Vihervuori 1989, s. 196–198.

¹⁶¹ Määttä 2005b, s. 386.

¹⁶² Aarnio 1989, s. 91.

3.2.2.3 Normatiivisten reittien vaikutus lähteiden velvoittavuuteen ja reittien perustuslainmukaisuus

Määttän mukaan soft law -aineisto saa normatiivista merkittävyyttä myös suoraan tai välillisesti lainsäädännön perusteella. Ympäristölainsäädännön säätäminen tapahtuu usein sen oletuksen pohjalta, että säädettävien joustavien normien tulkintaan on olemassa soft law -tyyppistä aineistoa. Määttän mukaan soft law -aineisto päätyykin ratkaisuharkintaan erilaisia kirjattuun lakiin sisältyviä normatiivisia reittejä pitkin, esimerkiksi lainsäädännössä esiintyvien hyvä tapa -normistojen muodossa.¹⁶³ Esimerkkinä MRL:n sisältämistä soft law -aineiston olemassaoloa edellyttävistä normatiivisista reiteistä Määttä tuo esiin hyvän rakennustavan vaatimuksen¹⁶⁴. Määttän tutkimuksen mukaisesti hyvän rakennustavan säätämisen taustalla voidaan olettaa olleen lainsäätäjän tieto hyvää rakennustapaa täsmentävien menettelyjen ja käytänteiden olemassaolosta¹⁶⁵.

Normatiivisista reiteistä soft law -aineistolle johdettavaan asemaan oikeuslähteenä liittyy myös perustuslaillisia ongelmia ja kyseenalaistuksia. Soft law -aineistojen valmistelutyö voi erota suuresti lakien ja niiden nojalla annettujen asetusten valmistelutyöstä perusteellisuudessaan ja avoimuudessaan.¹⁶⁶ Vihervuori on todennut valtiosääntöoikeudellisten kysymysten aktivoituvan tilanteessa, jossa ratkaisuharkinta tukeutuu nimenomaan oikeudellisen normihierarkian ulkopuolisten järjestelmien ja yksityisten standardointiorganisaatioiden suosituksiin. Hänen mielestään joustavan normin valtiosääntöoikeudelliselle arvioinnille on aihetta etenkin tilanteissa, joissa parlamentaarisen vallankäytön ulottumattomissa oleva normisto muodostaa normihierarkian alimman ja konkreettisimman tason käytännön soveltamisen tasolla ja mahdollisesti myös lain tasolla.¹⁶⁷ Rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten soveltamisen valtiosääntöoikeudellisiin kysymyksiin kohdistuvassa arvioinnissa merkityksellisiä seikkoja ovat siis erityisesti

¹⁶³ Määttä 2005b, s. 393–394. Ks. myös Määttä 2012, s. 24, jonka mukaan lainsäätäjä tunnustaa soft law -lähteiden olemassaolon ja lainsoveltamisessa esiintyvän merkityksellisyyden lakiin välillisesti tai välittömästi muotoilemiensa normatiivisten reittien johdosta, joka ei kuitenkaan tarkoita sitä, että soft law -aineistot muuttuisivat kyseisten reittien vuoksi muodollisesti velvoittaviksi.

¹⁶⁴ Määttä 2012, s. 24. Ks. myös Hovila 2013, s. 6, jonka esittämää mukailleen hyvää rakennustapaa koskevatina normatiivisina reiteinä voidaan pitää säännöksiä hyvän rakennustavan vaatimuksesta, joiden avoimuudesta ja joustavuudesta johtuen säännösten käytännön soveltaminen edellyttää velvoittamattoman aineiston hyödyntämistä tulkintakäytännön ohjaajana.

¹⁶⁵ Määttä 2005b, s. 393–394, jonka mukaan normatiiviset reitit johtavatkin siihen, ettei esimerkiksi hyvän rakennustavan normatiivista avoimuutta tulisi arvioida pelkästään lainsäädännöstä saatavan kuvan perusteella.

¹⁶⁶ Määttä 2005b, s. 430; Lötjönen 2004, s. 69–70; Kuusiniemi 1992, s. 356–358. Ks. esim. Lötjönen 2004, s. 70, jonka mukaan alan jäsenyhdistyksen laatima suositus voi perustua esimerkiksi ainoastaan asianosaisen yhdistyksen jäsenien tiivistettyyn kantaan aihe-alueesta.

¹⁶⁷ Vihervuori 1998, s. 222.

suositusten valmistelun avoimuus ja niiden muodostamiseen osallistuneiden alan eri tahojen laajuus.

Rehbinder tuo myös esiin, että vaikka avoimien normien konkretisointi teknisten standardien muodossa edellyttää yksityisiltä suositusten antajilta korkeatasoista teknistä ja tieteellistä osaamista, tehdään suosituksia muodostettaessa myös poliittisia arvovalintoja, joista päättäminen tulisi kuulua laillista poliittista päätöksentekovaltaa omaaville tahoille. Valtiosääntöoikeudellisesta ongelmasta huolimatta Rehbinder pitää yksityisten tahojen asemaa suosituluonteisessa norminannossa laintasoista sääntelyä parempana sääntelymuodon joustavuuden lisäksi muun muassa kyseisten tahojen asiantuntevuuden, heidän alaa koskevan käytännön kokemuksen ja erilaisten tiedon asettamismuotojen vuoksi. Lisäksi tahojen osallistuessa itse normintuottamisprosessiin, on myös normien oikeanlainen soveltaminen hänen mukaansa todennäköisesti laaja-alaisempaa.¹⁶⁸ Rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten sovellettavuuden arvioinnissa tulee siis ottaa huomioon myös valmistelevan organisaation poliittiset sidonnaisuudet ja niiden mahdolliset vaikutukset teknis-luonnontieteellisten suositusten sisältöön.

3.2.2.4 Voiko soft law -aineistolla olla muodollista oikeusnormiluonnetta sen mahdollisen velvoittavuuden perusteella?

Mikäli jokin soft law -aineisto katsottaisiin heikosti velvoittavaksi, voisi kyseinen aineisto sisältää Määtän mukaan mahdollisesti oikeusnormeiksi katsottavia säännöksiä. Oikeuskirjallisuudessa tällainen johtopäätös on kuitenkin katsottu ongelmalliseksi.¹⁶⁹ Muun muassa Aarnio ja Vihervuori pitävät muodollisesti velvoittamattoman normin, esimerkiksi hallinnollisen ohjeen oikeusnormiluonteisuutta mahdottomana. He toteavat oikeusnormin määrittelykriteerin liittyvän siis muodolliseen velvoittavuuteen normi-sanana monenlaisista käyttötavoista huolimatta. Tällainen muodollisesti velvoittamaton normi voi heidän mielestään kuitenkin toimia tehokkuutensa perusteella reaalisen argumenttina ratkaisuharkinnassa.¹⁷⁰

Myöskään Kokko ja Suvantola eivät antaisi soft law -aineistolle tuomioistuinkäytännössä ainakaan kaikilta osin oikeusnormin asemaa. Mikäli laissa ei ole viittaussäännöksiä soft law

¹⁶⁸ Rehbinder 1996, s. 255.

¹⁶⁹ Määttä 2005b, s. 397.

¹⁷⁰ Aarnio 1989, s. 98; Vihervuori 1998, s. 223.

-aineistoon, katsovat he ehdoitta kyseisen aineiston rooliksi lähinnä tosiasioiden muotoilun.¹⁷¹ Kuusiniemi kuitenkin toteaa, että uusien normityyppien, kuten soft law -aineistojen, laintulkinnallisiin ongelmiin jätetään usein ottamatta kantaa oikeusteoreettisissa esityksissä. Hänen mielestään myös ympäristöoikeuden erityisongelmat ja siten erityisluonteisuus jää usein huomioimatta.¹⁷² Määttä kysyykin, että mikäli soft law -aineistoon kuuluvaa ”ohjearvoa käytetään sallittuna tai heikosti velvoittavana oikeuslähteenä, onko mielekästä korostaa, ettei kyseessä kuitenkaan oikeastaan ole ”oikea” oikeusnormi?¹⁷³ Yhdyn Määtän mielipiteeseen velvoittavuutta omaavan soft law -aineiston mahdollisesta oikeusnormiluonteisuudesta. Normin muodollisen aseman lisäksi oikeusnormiluonteisuutta määriteltäessä tulisi huomioida myös normin tosiasiallinen tehokkuus ja hyväksyttävyyys, kyseisten seikkojen määriteltessä Aarnion mukaisesti jo oikeusnormin pätevyyttäkin¹⁷⁴.

3.2.2.5 Soft law -aineiston tunnistaminen argumentaatiolähteeksi

Soft law -aineiston oikeuslähdeopillista asemaa voidaan kartoittaa myös jakamalla erilaiset lainsoveltamisessa käytettävät lähteen normilähteisiin ja argumentaatiolähteisiin¹⁷⁵. Määttä luokittelee soft law -aineistot argumentaatiolähteiksi eli tulkintalähteiksi, joita käytetään apuvälineenä kirjoitettujen säädösten ja muiden normilähteiden tulkinnassa¹⁷⁶. Määttä ja Länsineva pitävät selvänä ja sinällään oikeellisena sitä, että kyseinen jaottelu korostaa soft law -aineiston sopimattomuutta oikeudellisten ratkaisujen yksinomaiseksi perustaksi. Jaottelu johtaakin päätelmään, jonka mukaisesti ratkaisujen perustana tulee olla aina kirjoitettu laki.¹⁷⁷

¹⁷¹ Kokko & Suvantola 2010, s. 205.

¹⁷² Kuusiniemi teoksessa Kuusiniemi ym. 2013, s. 189.

¹⁷³ Määttä 2005b, s. 400.

¹⁷⁴ Aarnio 1989, s. 84 ja 98.

¹⁷⁵ Määttä 2005b, s. 411–412; Ks. myös jaottelun perustumisesta perinteisen oikeuslähdeopin malliin alaluvusta 3.1.2.1. Ks. lisäksi Määttä 2005b, s. 411, jonka mukaan lähteiden erottelu voidaan tehdä myös jakamalla lähteet auktoriteettilähteisiin ja aineellisiin oikeuslähteisiin. Tällöinkin aineellisten lähteiden tehtävänä on auttaa esimerkiksi lain muodossa olevien auktoriteettilähteiden tulkinnassa. Esimerkiksi Hurskainen pitää oikeuslähteiden ja niiden tulkintalähteiden erottelua tärkeänä, Hurskainen 2003, s. 183–184.

¹⁷⁶ Määttä 2005b, s. 411–412. Ks. Nuotio 2004, s. 1270, jonka mukaan erilaisten tulkinta-argumentaatioissa käytettävien tarpeellisten ja sallittujen lähteiden määrä voi olla laajaa siitä huolimatta, että lainsoveltamisen lähtökohdaksi, ja siten normilähteiksi hyväksyttäisiin vain esimerkiksi lain muodossa olevat oikeuslähteet.

¹⁷⁷ Länsineva 1995, s. 283; Määttä 2005b, s. 412. Ks. myös. Vihervuori 1989, s. 196, joka painottaa soft law -aineistoksi luettavien ympäristöoikeudellisten suojelusuunnitelmien ja ohjeiden kelvottomuutta ratkaisun yksinomaiseksi argumentiksi, mikäli argumentti ei saa laintasoista säännöstukea.

Määtän mukaan kuvaus soft law -aineistojen oikeuslähdeopillisesta asemasta ainoastaan lain tulkinnan apuvälineenä jää kuitenkin puutteelliseksi ja vähätteleväksi soft law -aineiston saadessa argumentaatiolähteenä toissijaisen ja täydentävän merkityksen riippumatta soft law -tyyppisten aineistojen usein merkittävästäkin roolista ratkaisuharkinnassa¹⁷⁸. Soft law -aineistojen tyypillinen käytötapa onkin Määtän mukaan usein edellä mainittua apuvälineen roolia paljon itsenäisempi. Aineistot sisältävät usein myös lakia itsenäisesti ja aidosti täydentäviä, lain tulkinnan jälkeen avoimeksi jäänyttä harkintamarginaalia rajaavaa aineistoa. Määtän mukaan tällaisen aineiston soveltamisessa onkin kyse enemmän ”lain tulkinnan kautta paikannetun harkintamarginaalin täsmentämisessä käytettävien muiden lähteiden tulkinnasta” kuin itse lain tulkinnasta.¹⁷⁹

Hyvän rakennustavan laintasaisen vaatimuksen ja sitä täydentävien asetusten ja määräysten jättäessä hyvän rakennustavan vaatimukseen kohdistuvan lainsoveltajan harkintamarginaalin epäselväksi, voivat esimerkiksi rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset toimia suosituksillaan harkintamarginaalin täsmentäjinä, jolloin kyse siis olisi Määtän edellä esitetyn toteamuksen mukaisesti laintulkinnan sijasta enemmänkin rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten muodostaman vaatimustason tulkinnasta. Määtän mukaan soft law -aineiston oikeudellisessa paikantamisessa onkin keskeistä tunnistaa soft law -kategoria eräänlaiseksi kansallisen oikeuden erityiseksi oikeuslähteeksi. Soft law -aineiston oikeudellinen paikallistaminen johtaa kuitenkin perinteisen normatiivisen oikeuslähdeopin kyseenalaistamiseen.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Määttä 2005b, s. 412.

¹⁷⁹ Määttä 2005b, s. 413, jossa Määttä kuitenkin korostaa ratkaisuharkinnan perustumisesta myös tällaisessa tilanteessa kirjoitettuun lakiin.

¹⁸⁰ Määttä 2005b, s. 418. Ks. myös Hovila 2013, s. 5, jonka mukaan Tapio Määtän ympäristöoikeuteen vakiinnuttama soft law -käsite johtaa modernin oikeusteorian mukaiseen ajattelutapaan oikeuden muodostumisesta myös yksiselitteisten sääntöjen muodossa annettujen oikeuksien ja velvoitteiden ulkopuolisista seikoista ja aineistoista, sekä Tuori LM 2004, s. 1223, jonka mukaan oikeudellinen tulkinnan perustuminen koko ajan laajempaan lähdeaineistoon näkyy siinä, että ratkaisunormi voi olla peräisin hyvin erityyppisten oikeuslähteiden normiaineistoista, joiden oikeuslähdeopillinen asema ei määriy perinteisen lainsäätäjän suvereniteettia korostavan oikeuslähdeopin varaan. Ks. myös Palokangas ym. 1993, s. 33, joka toteaa, ettei oikeuslähdeopin ja oikeuslähteiden velvoittavuutta koskevien oppien asemaa tule ylikorostaa ja, että velvoittavuuskategorioilla on roolinsa päättelyn lähtökohdina, mutta lähtökohdat voivat muuttua päättelyn edetessä.

3.3 Tulkinta- ja argumentaatio-oppien merkitys ympäristöoikeudellisten joustavien normien täsmentymisessä

3.3.1 Sanamuodon mukainen tulkinta – hyvien tapojen välisestä analogiasta saatava tuki hyvän rakennustavan määrittelylähteiden muodostumiseen

Ympäristöoikeudessa ”tulkinnalle avoimia ilmaisuja sisältäviä säännöksiä” kutsutaan vakiintuneesti joustaviksi normeiksi¹⁸¹. Tulkinta- ja argumentaatio-oppien avulla on mahdollista määritellä menetelmät hyvän rakennustavan kaltaisten joustavien normien merkityssisältöjen täsmentämiselle. Ympäristölainsäädännön tulkinta- ja argumentaatio-opit ovat jaettavissa pääpiirteissään kielelliseen-, tavoitteelliseen- ja systeemiseen tulkintaan.¹⁸²

Maankäyttö- ja rakennuslain (5.2.1999/132) hyvän rakennustavan vaatimuksen merkityssisällön täsmentymisessä kielellisen tulkinnan käyttö on rajoittunutta, koska lain sisältämän hyvän rakennustavan käsitteen tulkitseminen luonnollisen kielen mukaisen merkityksen tai juridisen erityismerkityksen valossa ei täsmennä vaatimuksen avointa merkityssisältöä hyvää rakennustapaa sanamuodon mukaisesti, sitä laajentavasti tai supistavasti tulkittaessa eikä normilähde siis itsessään riitä ratkaisunormin perustaksi tulkintalähteiden tarpeellisuuden vuoksi. Kielellisen tulkinnan keinoihin kuuluu kuitenkin myös analogia, jossa on kysymys ”kahden erilaiselta vaikuttavan asian samaistamisesta”.¹⁸³ Tällöin ratkaistavana olevan tapauksen piirteiden katsotaan olevan jossakin suhteessa yhteneväiset jonkun toisen tapauksen piirteiden kanssa, jonka vuoksi tapauksia voidaan arvioida ja tulkita samalla tavoin eli suoritetaan samankaltaisuusvertailua¹⁸⁴.

Käsittelenkin seuraavaksi hyvän (kiinteistö)välistystavan määrittelylähteiden muodostumista, ja siitä saatavaa tulkintatukea hyvän rakennustavan määrittelylähteiden muodostumiselle. Hyvän välitystavan sisältö määrittyy hyvän rakennustavan tavoin

¹⁸¹ Määttä 2005a, s. 265. Ks. joustavista normeista lisäksi Majamaa 1985, s. 374, jonka mukaan joustavien normien käyttöä perustellaan muun muassa sillä, että niiden avulla voidaan asianmukaisemmin ottaa huomioon yhteiskunnassa ja olosuhteissa tapahtuvia muutoksia, sekä Aarnio 1989, s. 78, joka toteaa, että joustavat normit muuttavat perinteisiä lainsäätäjän ja lainkäyttäjän rooleja niiden siirtäessä harkintavallan painopistettä lainsoveltajan suuntaan. Aarnion mukaan joustavat normit antavat usein hyvin tietoa normien taustalla olevista tavoitteista normien toteuttamiskriteerien jäädessä kuitenkin hyvin avoimiksi ja täsmentämättömiksi.

¹⁸² Määttä & Soininen 2016, s. 1029 ja 1034; Kumpula ym. 2014, s. 94 ja 100.

¹⁸³ Määttä & Soininen 2016, s. 1035–1036; Kumpula ym. 2014, s. 100–101.

¹⁸⁴ Kokko & Mähönen 2015, s. 47 alav. 56. Ks. esim. Pölönen 2013, s. 434, joka toteaa vesilain (27.5.2011/587) soveltamiskäytäntöjen vaikuttavan analogisten rinnastusten johdosta kaivoslain (10.6.2011/621) joustavien lupaharkintasäännösten tulkintaan. Ks. kuitenkin Kangas 2013, s. 300 alav. 15, jonka mukaan analogian käyttäminen itse ratkaisun perusteena on mahdollista vain sääntelemättömässä tilanteessa, eikä analogialla voi syrjäyttää tilanteeseen nimenomaisesti soveltuvaa oikeusnormia.

velvoittavan normiannon ja oikeuskäytännön lisäksi alalla vakiintuneista käytännöistä ja alan toimijoiden julkaisemista suosituksista. Hyvän välitystavan vaatimus edellyttääkin hyvän rakennustavan vaatimuksen tavoin täsmentymisessään ei-velvoittavan soft law -aineiston olemassaoloa antaen tällöin kyseisenlaiselle aineistolle myös normatiivista merkitystä¹⁸⁵.

Kiinteistönvälityslinkeistä ja vuokrahuoneiston välityslinkeistä annetun lain (15.12.2000/1075) 4 §:n mukaan välitystoiminnassa on noudatettava hyvää välitystapaa. Lainkohtaa koskevan hallituksen esityksen mukaan hyvän välitystavan muodostumisessa huomioon on otettava hallituksen esityksessä mainittujen välitystoiminnalle asetettujen tavoitepiirteiden lisäksi myös alan vakiintunut käytäntö, kuluttaja-asiamiehen antamat ohjeet ja kuluttajariitalautakunnan suositukset sekä tuomioistuinten päätökset. Hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan hyvän välitystavan yksityiskohtaista sisältöä ei ole mahdollista eikä tarpeellista määritellä yksityiskohtaisesti, koska normin täyttymistä arvioitaessa tulee tarvittaessa ottaa huomioon myös uudet ja muuttuneet menettelytavat ja arvostukset.¹⁸⁶ Edellä mainittujen hyvän välitystavan konkretisointimekanismien laaja-alaisuuden vuoksi Kiinteistönvälitysalan Keskusliiton (KVKL) laki- ja lausuntovaliokunta julkaisee ohjetta heidän näkemyksensä mukaisesta kulloisenkin ohjeen julkaisuhetken mukaisen hyvän välitystavan käytännön sisällöstä¹⁸⁷. Kasson mukaan ohjeet edustavatkin kulloistakin käsitystä hyvästä välitystavasta, ja hänen mukaansa hyvän välitystavan tulkinta ohjeista poikkeavasti edellyttää painavia perusteluja¹⁸⁸. Tällöin ohjeiden voidaan katsoa kuvailevan alalla vakiintunutta käytäntöä¹⁸⁹.

KVKL:n laki- ja lausuntovaliokunta antaa yksityisenä kiinteistönvälitysalan toimijana myös lausuntoja hyvän välitystavan noudattamisesta. Esimerkiksi 28.07.2008 annetusta kuluttajariitalautakunnan ratkaisusta Dnro 4151/81/06 voidaan havaita Itä-Suomen lääninhallituksen pyytäneen laki- ja lausuntovaliokunnalta lausuntoa hyvän välitystavan toteutumisesta käsiteltävänä olleessa kantelutapauksessa. Kuluttajariitalautakunnan ratkaisun voidaan havaita pohjautuvan myös Itä-Suomen lääninhallituksen sekä laki- ja

¹⁸⁵ Määttä 2005b, s. 379.

¹⁸⁶ HE 61/2000 vp, s. 9–10 ja 15.

¹⁸⁷ Edilex 2016; KVKL 2016, s. 5. Ks. lisäksi KVKL 2017, jonka mukaan myös välitysalaa valvova aluehallintovirasto (AVI) on osallistunut kommentoinnillaan ohjeiden laatimiseen, ja lisäksi virasto käyttää kyseisiä ohjeita apuna myös omassa välitystoiminnan valvontatyössään.

¹⁸⁸ Kasso 2014, s. 55.

¹⁸⁹ Ks. esim. Hoffrén & Vahtera 2013, s. 753 alav. 29, jossa on viitattu KVKL:n hyvää välitystapaa koskeviin ohjeisiin kuvattaessa alalla vakiintunutta käytäntöä huoneiston pinta-alatietojen ilmoittamiseen asunnon myyntiesitteessä.

lausuntovaliokunnan arvioille hyvän välitystavan sisällöstä.¹⁹⁰ Edellä mainituista esimerkeistä tehtävien havaintojen perusteella KVKL:n ohjeet ja lausunnot kuvaavat kiinteistönvälityksessä vakiintuneita käytäntöjä ja niillä on vaikutusta esimerkiksi kuluttajariitalautakunnan ratkaisuihin. Hyvää välitystapaa koskettavan hallituksen esityksen perusteella hyvän välitystavan sisällön konkretisointimekanismeina toimivat muun muassa alalla vakiintuneet käytännöt ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisut¹⁹¹, joten KVKL:n ohjeilla ja lausunnoilla on ilmeinen merkityksensä hyvän välitystavan tulkintaan.

Entäpä minkälaista analogiatukea voimme saada hyvän välitystavan tulkinnasta hyvän rakennustavan tulkintaan erityisesti hyvien tapojen määrittelylähteiden muodostumisen kannalta? Hyvän rakennustavan ja hyvän välitystavan määrittelylähteiden muodostumisen piirteiden voidaan katsoa tarpeellisilta osin yhtenäistyvän Kokon ja Mähösen analogisen tulkinnan edellyttämällä tavalla, jolloin niiden arviointia ja tulkintaa voidaan osittain samaistaa¹⁹². Toteankin, että kun kyseessä on hyvä tapa normi, jonka konkretisoitumisessa merkittävää roolia saavat yksityisten tahojen tuottamat kuvaukset hyvän tavan sisällöstä, vaaditaan suositusten osoittaman tulkinnan sivuuttamiseen Kasson esittämää mukaillen painavia perusteluja¹⁹³. Tällöin suositukset toimivat todellisuudessa ratkaisujen pohjana, vaikkei niitä nimenomaisesti ratkaisuperusteluissa mainittaisikaan esimerkiksi velvoittavien normien ja viranomaistasoisten ohjeiden lisäksi. Ratkaisuharkintaa suorittava taho siis todennäköisesti tutustuu ainakin asianosaisen vaatimuksen johdosta kyseisten suositusten sisältöön, ja niillä on usein myös vaikutuksensa tulkinnan lopputulokseen, vaikka vaikutuksen ilmaiseminen voi jäädä pois laadullisesti heikompien ratkaisujen perusteluista suositusten ei-muodollisen luonteen vuoksi.

3.3.2 Tavoitteellinen tulkinta

Subjektiiivisen eli tavoitteellisen laintulkinnan rooli on korostunut Tolosen mukaan pohjoismaalaisessa oikeusajattelussa ja -käytännössä¹⁹⁴. Tavoitteellisessa tulkinnassa tarkastellaan erityisesti normien taustalla olevien tavoitteiden, lainsäätäjän tarkoitusten

¹⁹⁰ Kuluttajariitalautakunta 28.07.2008 Dnro 4151/81/06. Lausunnossaan laki- ja lausuntovaliokunta on todennut välityslähteen toimineen hyvän välitystavan vastaisesti muun muassa myytävän kiinteistön käyvän hinnan arviointimenettelyssä.

¹⁹¹ HE 61/2000 vp, s. 9–10.

¹⁹² Kokko & Mähönen 2015, s. 47 alav. 56.

¹⁹³ Kasso 2014, s. 55.

¹⁹⁴ Tolonen 2003, s. 115. Ks. myös Määttä 2011, s. 207, jonka mukaan lainsäätäjän kunnioittamisasenteen vuoksi lain esitöiden ja tavoitteellisen laintulkinnan merkitys on suuri vallitsevassa tuomariniideologiassa ja oikeuslähdeopissa.

merkitystä normin soveltamisessa¹⁹⁵. Historiallis-tavoitteellisessa tulkinnassa esimerkiksi lain joustavan normin epäselvää sisältöä yritetään täsmentää ja konkretisoida lainsäätäjän alkuperäistä tarkoitusta selvittämällä¹⁹⁶. Tällöin erityisesti lain esityöt saavat huomattavaa merkitystä lain tulkinnannassa käytettävänä oikeuslähteenä¹⁹⁷. Mahdollisten lakien tavoitesäännöksiä avulla tavoitteellisessa tulkinnassa voidaan tukeutua myös suoraan muodollisesti velvoittaviin lakeihin niiden antaessa tulkinta-apua lain epäselvien säännösten tulkintaan¹⁹⁸. Tavoitteellisen tulkinnan ongelmana on kuitenkin se, ettei lainsäätäjällä ole aina ilmaissut normin taustalla olevia tavoitteita¹⁹⁹.

Joustavan normin sisällön määrittäessä ajan kuluessa oikeuskäytännön kautta, lisääntyy kuitenkin oikeuskäytännön merkitys normin tulkinnassa lain esitöiden kustannuksella²⁰⁰. Objektiivis-tavoitteellisessa tulkinnassa tapauksen erityispiirteet määrittelevät Kumpulan mukaan sovellettavan lain tavoitteet. Kyseisessä tulkinnan muodossa tuomioistuimen oikeutta luova ja kehittävä rooli kasvaa lain objektiivisen tarkoituksen saadessa sisältönsä lain todellisesta alkuperäisestä tavoitteesta riippumatta ”erilaisten systeemi- ja järjestelmäperäisten argumenttien ja päätelmien avulla”.²⁰¹

Tavoitteellisen tulkinnan hyödyntäminen hyvän rakennustavan vaatimuksen määrittelyssä kohdistuu maankäyttö- ja rakennuslain tavoitesäännösten ja niiden ilmaisemien käsitteiden ja periaatteiden käyttämiseen tulkintatukena joustavan normin määrittelyssä. Myös maankäyttö- ja rakennuslain lainvalmistelutyöt ovat erityisen merkityksellisiä tulkinnassa ottaen myös huomioon Määttän toteamus siitä, että lainsäätäjän voidaan olettaa tienneen hyvän rakennustavan vaatimuksen avoimuudesta ja joustavaa normia täsmentävästä, alan toimijoiden laatimasta soft law -aineistosta jo maankäyttö- ja rakennuslain säätämishetkellä²⁰². Kyseisen normin tulkintaan saadaan apua myös kuluttajansuojalain

¹⁹⁵ Määttä & Soininen 2016, s. 1038.

¹⁹⁶ Kumpula ym. 2014, s. 103.

¹⁹⁷ Tolonen 2003, s. 115; Kumpula ym. 2014, s. 103.

¹⁹⁸ Määttä 2011, s. 213 ja 219, jonka mukaan muodollisesti velvoittavien tavoitesäännösten asema laintulkinnan hierarkiassa on ensisijainen suhteessa lain esitöihin.

¹⁹⁹ Määttä & Soininen 2016, s. 1038. Esimerkiksi lainvalmistelun heikko taso voi johtaa esitöiden puutteellisuuteen, jolloin lainsäädännön taustalla olevat tavoitteet voivat olla vaikeasti selvitettävissä, Kumpula ym. 2014, s. 103. Tavoitteellinen tulkinta onkin esiintynyt oikeuskirjallisuudessa myös sen arvioimisena, mikä olisi ollut lainsäätäjän normin käytännön soveltamiselta odottama lopputulos tilanteessa, jossa lainsäätäjällä olisi kyennyt näkemään kyseisen soveltamistilanteen jo ennen lain säätämistä, Määttä & Soininen 2016, s. 1039.

²⁰⁰ Kumpula ym. 2014, s. 103. Ks. kuitenkin Määttä 2011, s. 219–220, jonka mukaan historiallis-tavoitteellinen laintulkinta lain tavoitesäännöksiin ja esitöihin perustuvan tulkinnan muodossa on lainsäätäjän kunnioittamisasetteen vuoksi ensisijaisena suhteessa objektiivis-tavoitteelliseen tulkintaan.

²⁰¹ Kumpula ym. 2014, s. 104.

²⁰² Määttä 2005b, s. 393–394.

(20.1.1978/38) esitöistä esitöiden viitatessa nimenomaisesti rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten rooliin hyvän rakennustavan kuvaajana. Täydentävänä tavoitteellisen tulkinnan keinona on objektiivis-tavoitteellisen tulkinnan avulla oikeuskäytännöstä saatava kuva hyvän rakennustavan määrittelylähteiden muodostumisesta.

3.3.3 Systemaattinen tulkinta

Perinteisen systeemiajattelun mukaisesti oikeusjärjestyksen tulisi muodostua loogisesti yhtenäisten ja ristiriidattomien sääntöjen kokonaisuudesta²⁰³, jolloin oikeudellinen tutkimus- ja soveltamistyö kohdistuu Määtän ja Soinisen mukaan ensisijaisesti sääntöjen välisten ristiriitojen ratkaisemiseen. Heidän mukaansa moderni systeeminen tulkinta perustuu ”ajatukseen oikeusjärjestelmän sisältämien arvojen ja tavoitteiden muodostamasta kokonaisuudesta”, jolloin ei enää keskitytä normien välisten konfliktien hallintaan, vaan pyritään punninnan keinoin ylläpitämään normien arvo- ja tavoiteperustan yhtenäisyyttä. Määtän ja Soinisen mukaan systeemisen tulkinnan asemaa ympäristöoikeuden alalla vahvistaa ympäristöoikeudellisten säädösten lomittuminen ja verkottuminen niiden ollessa usein päällekkäisiä, rinnakkaisia ja toisiaan täydentäviä. Joustavat ja verkostomaiset säännökset johtavatkin sanamuodon mukaisesta tulkinnasta systeemiseen tulkintaan ja erityisesti perinteisen systeemisen tulkinnan mukaiseen ratkaisuun, jossa erilaisista tulkintavaihtoehdoista valitaan mahdollisimman kattavasti eri normi- ja tulkintalähteiden vaatimukset täyttävä vaihtoehto.²⁰⁴

Edellä mainittu systeeminen tulkinta vaikuttaa esimerkiksi rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten sovellettavuuteen niiden horisontaalisissa eli keskinäisissä suhteissa siten, että sovellettavaksi tulee sellaisen laatuvaatimuksen sisältämä tulkintavaihtoehto, joka täyttää mahdollisimman monen normin, ohjeen ja rakennusalan sisäisen suosituksen arvo- ja tavoiteperustan. Lisäksi, kun hyvän rakennustavan määrittelylähteiden yleistä sovellettavuutta tarkastellaan modernin systeemisen tulkinnan mukaisesti laajasti erilaisten oikeuslähteiden pohjalta tämän tutkielman mukaisesti, tulee tarkastelussa melkeinpä automaattisesti huomioitua oikeusjärjestelmän arvojen ja tavoitteiden kokonaisvaikutus hyvän rakennustavan tulkintaan ja rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten asemaan.

²⁰³ Aarnio 1974, s. 305–339.

²⁰⁴ Määttä & Soininen 2016, s. 1039–1041.

Määtän ja Soinisen mukaan oikeuskäytännön luoman systeemin korostunut vaikutus laintulkintaan on myös yksi perinteisen systeemiajattelun ilmenemismuoto. Ympäristöolosuhteiden tilannekohtaisuudesta huolimatta ympäristöoikeudellinen oikeuskäytäntö vaikuttaa systeemisellä argumenttina lain tulkintaan, sillä on vahva tulkintalähteen asema. Määttä ja Soininen toteavatkin, että esimerkiksi maankäyttö- ja rakennusoikeuden suunnittelutarvealueita koskevan oikeustilan selvittäminen edellyttää laajaa, julkaisemattoman oikeuskäytännön analyysia.²⁰⁵ Näin katson asian olevan myös hyvän rakennustavan määrittelylähteitä koskevan oikeustilan selvittämisen osalta.

Etenkin ympäristöoikeudessa tavoitteellinen ja systemaattinen tulkinta toteutuvat Kumpulan ym. mukaan lainsoveltamisessa usein rinnakkain, ja tämän vuoksi onkin usein hyvä puhua heidän mukaansa tavoitteellis-systemaattisesta laintulkinnasta²⁰⁶. Soinisen mukaan kyseisessä argumentaatiotyypissä on kyse tiettyä oikeudenalaa tai tiettyjä oikeudenaloja määrittävien tavoitteellisten lähtökohtien kokonaisuuden eli systeemisestä tavoitteiston koonnasta, jolloin oikeusnormin muotoiluun, soveltamiseen tai soveltamatta jättämiseen kiperiin ongelmiin voidaan saada ratkaisuja perinteisistä tulkinta- ja argumentaatio-opeista poiketen²⁰⁷. Soininen pitää tavoitteellisen laintulkinnan harjoittamista myös oikeusvaltiollisen lainalaisuusperiaatteen näkökulmasta uhkana, mikäli tulkinnassa ei oteta huomioon samalla muista säännöksistä ja oikeuskäytännöstä saatavaa systemistä kontrollia²⁰⁸.

3.3.4 Faktojen merkitys tulkinnallisena argumenttina

Luonnontieteillä ja muulla ympäristötieteellisellä tutkimuksella on suuri vaikutus ympäristöoikeudelliseen sääntelyyn ja päätöksentekoon²⁰⁹. Koska ympäristöoikeudellinen päätöksenteko pohjautuu usein luonnontieteellisille ja teknisille arvoille ja tietämykselle, on faktojen merkitys Määtän ja Soinisen mukaan tulkinnallisena argumenttina huomattava. Tämä johtaa siihen ympäristöoikeudellisen kirjallisuuden kantaan, jonka mukaan lain tulkinnan muutos on mahdollinen muun muassa teknisen ja luonnontieteellisen kehityksen seurauksena, vaikkei lain sanamuoto muuttuisikaan. Määtän ja Soinisen mukaan ympäristöoikeudellisen ratkaisun pohjautuessa usein luonnontieteellisiin kysymyksiin,

²⁰⁵ Määttä & Soininen 2016, s. 1043–1045.

²⁰⁶ Kumpula ym. 2014, s. 105.

²⁰⁷ Soininen 2014, s. 133.

²⁰⁸ Soininen 2016, s. 223.

²⁰⁹ Kumpula ym. 2014, s. 155.

siirtyy tällaisissa tilanteissa ympäristöjuridisen argumentaation painopiste oikeusnormeista tosiseikkoihin.²¹⁰ Esimerkiksi hyvän rakennustavan vaatimuksen sisällön muodostuessa huomattavilta osin teknisluonteisesta soft law -aineistosta, tulee lainsoveltajalla olla argumentoinnin pohjaksi käsitys tapaukseen sovellettavissa olevista tosiseikkojen määrittelyaineistoista.

²¹⁰ Määttä & Soininen 2016, s. 1048 ja 1050, jonka mukaan faktojen tulkinnallinen asema liittyy erityisesti soft law -aineistoihin, joiden avulla hyvän rakennustavan kaltaisten avointen ja joustavien säännösten soveltamiseen saadaan ennakoitavuutta, johdonmukaisuutta ja kontrolloitavuutta.

4 NORMINANNON MUKAISEN HYVÄN RAKENNUSTAVAN SISÄLTÖ

4.1 Hyvä rakennustapa maankäyttö- ja rakennuslain mukaan

Maankäyttö- ja rakennuslain (5.2.1999/132) 17 luvun 117 §:n 5 momentin mukaisesti rakentamisessa tulee muutoinkin noudattaa hyvää rakennustapaa. Lisäksi lain 120 §:ssä ja 149 §:ssä edellytetään hyvän rakennustavan vaatimusten noudattamista rakentamista koskevien suunnitelmien laadinnassa ja rakennustyön suorittamisessa. Kyseisen joustavan normin sisältöä on hyvä lähteä tutkimaan lain esitöiden kautta, jotka ennakkoratkaisujen ohella ovat Määtän mukaan keskeisimpiä joustavia normeja täsmentäviä oikeuslähteitä niiden heikoksi katsotusta velvoittavuudesta huolimatta²¹¹. Aarnion mukaan esitöillä on kuitenkin vahva tosiasiallisen painoarvo erityisesti tulkinnanvaraisten säädösten osalta, jolloin lainvalmisteluaineiston käyttämättä jättämisestä seuraa ratkaisijalle perusteluvelvollisuus²¹². Lainvalmistelutöillä onkin merkittävä rooli normien tulkinnassa lainsäätäjän tarkoitusta selvittävän tavoitteellisen tulkinnan muodossa²¹³.

MRL:n 17 luvun 117 §:n 5 momenttia, ja siten hyvää rakennustapaa koskevan hallituksen esityksen HE 101/1998 mukaisesti hyvällä rakennustavalla viitataan sitovan norminannon ulkopuoliseen hyvää rakentamista täsmentävään tietopohjaan ja käytäntöön²¹⁴. Täten jo MRL:n perustelut hallituksen esityksen muodossa edellyttävät velvoittavan norminannon ulkopuolisen soft law -aineiston tai -kriteeristön olemassaoloa, ja hallituksen esitys antaa näin normatiivista merkitystä tällaiselle muodollisesti ei-velvoittavalle aineistolle ja kirjoittamattomille käytänteille²¹⁵. Hyvää rakennustapaa lakiin kirjattaessa on lainsäätäjä siis ollut hyvin tietoinen velvoittavan norminannon ulkopuolisista mekanismeista, joiden kautta laissa sisällöltään selvittämättä jäänyt hyvän rakennustavan sisältö pyritään määrittämään²¹⁶. Hallituksen esityksessä ei ole kuitenkaan lähdetty avaamaan konkreettisesti rakentamista täsmentävän tietopohjan ja käytännön muodostumista, ja täten suoraa normatiivista tukea ei

²¹¹ Määttä 2010, s. 58.

²¹² Aarnio 1989, s. 225–228.

²¹³ Tolonen 2003, s. 115; Kumpula ym. 2014, s. 103.

²¹⁴ HE 101/1998, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 17.

²¹⁵ Määttä 2005b, s. 379.

²¹⁶ Määttä 2005a, s. 269.

anneta esimerkiksi yhdellekään rakennusalan sisäiselle hyvän rakennustavan määrittelylähteelle²¹⁷.

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan hyvällä rakennustavalla ei tarkoiteta rakentamisen sopimusjärjestelyissä mahdollisesti esiintyvää ja rakentamisen laatutasoa täsmentävää rakentamisen lopputulosta, joten lainvalmistelussa hyvää rakennustapaa ei ole pidetty sopimuksenvaraisena vaatimuksen noudattamisen tai sen sisällön muodostumisen osalta. Säännöksellä olisi esityksen mukaisesti yleinen perustansa, joka johtuisi rakentamisen ammatillisesta kokemuspohjasta, hallinnon informaatio-ohjauksesta sekä vakiintuneista käytännöistä.²¹⁸ Ammatillisen tiedon ja vakiintuneiden käytäntöjen merkityksen tulee siis olla korostuneessa roolissa säännöksen tulkinnassa.

Maankäyttö- ja rakennuslaissa ei ole asetettu sanktiota hyvän rakennustavan vaatimuksen rikkomisesta. Tämän voidaan katsoa johtuvan kyseisen lain roolista ympäristöön liittyvän ohjauksen ja lupaehtojen asettajana, poiketen virhe- ja sanktiosäännöksiä sisältävistä laeista. Maankäyttö- ja rakennuslain hyvän rakennustavan sanktioimattomuudesta poiketaan kuitenkin muiden hyvän rakennustavan noudattamista edellyttävien lakien osalta, ja erityisesti näiden lakien virhesäännöksissä, kuten kuluttajansuojalain (20.1.1978/38) ja asuntokauppalain (23.9.1994/843) virhesäännöksien muodossa. Koska hyvän rakennustavan täyttymistä koskevien riitojen ratkaisemiseen liittyy usein myös kuluttajansuojalain ja asuntokauppalain soveltaminen, ja koska hyvä rakennustapa esiintyy myös kyseisissä laeissa samassa merkityksessä MRL:n hyvän rakennustavan sääntelyyn nähden, voidaan kuluttajansuojalain ja asuntokauppalain sääntelyn katsoa kuuluvan myös hyvän rakennustavan vaatimuksen normatiiviseen perustaan.

4.2 Hyvän rakennustavan vastaisuus virheen kriteerinä

4.2.1 Kuluttajansuojalaki

Kuluttajansuojalain (20.1.1978/38) taloelementtien kauppaa ja rakennusurakkaa koskevan 9 luvun 13 §:n 2 momentin 1 kohdan virhesäännöksen mukaan toimeksisaajan suorituksessa

²¹⁷ Ks. Salila 1999, s. 269, jossa kuitenkin pidetään tärkeänä sitä, että päädyttäessä joustavien oikeusnormien käyttöön olisi joustavan normin sisältöä hyvä täsmentää esimerkiksi lainvalmistelukirjojen avulla mahdollisimman yksilöidyksi. Yksilöintiä, ja siten lain ennakoitavuuden huomioimista ei siis ole toteutettu parhaalla mahdollisella tavalla maankäyttö- ja rakennuslakia säädettyäessä.

²¹⁸ HE 101/1998, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 17.

katsotaan olevan virhe, jos suoritus ei vastaa luovutusajankohtana voimassa olleissa säännöksissä tai määräyksissä asetettuja taikka hyvään rakennustapaan sisältyviä vaatimuksia. Säädestä koskevan hallituksen esityksen HE 360/1992 mukaisesti kuluttajansuojalain mukainen vaatimus hyvän rakennustavan noudattamisesta merkitsee toimeksisaajan vastuuta siitä, että toimitetut elementit täyttävät rakenteeltaan ja muilta ominaisuuksiltaan hyvän rakennustavan vaatimukset ja, että toimeksisaajan velvollisuuksiin kuuluva asennustyö suoritetaan hyvää rakennustapaa noudattaen²¹⁹.

Hallituksen esityksen perusteluissa on haluttu tuoda esiin konkreettisesti hyvän rakennustavan sisällön määrittelyyn vaikuttava sitovan normiannon ulkopuolinen määrittelylähde mainitsemalla hyvän rakennustavan sisällön arvioinnissa keskeisen merkityksen olevan rakennusalan yleisillä laatuvaatimuksilla, joilla lainvalmistelussa on nimenomaisesti tarkoitettu Rakennustietosäätiö RTS:n julkaisemien Rakennustöiden yleisten laatuvaatimuksien eli RYL-käsikirjojen²²⁰ sisältämiä laatuvaatimuksia²²¹. Täten kuluttajansuojalain valmistelutöissä on viitattu konkreettisesti hyvää rakennustapaa täsmentävään tietopohjaan. Koska kuluttajansuojalaissa hyvän rakennustavan noudattamatta jättäminen on sanktioitu suorituksen virheellisyytenä, on hallituksen esityksessä ilmeisesti haluttu antaa maankäyttö- ja rakennuslakia tarkempi kuva hyvän rakennustavan sisällön määrittelylähteistä lain tulkinnan ja sanktiouhan ennalta-arvattavuuden helpottamiseksi.

4.2.2 Asuntokauppalaki

Asuntokauppalain (23.9.1994/843) uuden asunnon virhettä määrittelevän yleisen virhesäännöksen, 4 luvun 14 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisesti asunnossa on virhe, jos rakentamista tai korjausrakentamista ei ole suoritettu hyvän rakennustavan mukaisesti taikka ammattitaitoisesti ja huolellisesti. Asuntokauppalakia koskevan hallituksen esityksen HE 14/1994 perusteella hyvän rakennustavan vaatimusten täyttymisen arvioinnissa olisi otettava huomioon muun muassa rakennuksen rakenneratkaisut, rakennusmateriaalit, rakentamismenetelmät sekä rakentamisolosuhteiden asettamat vaatimukset²²².

Hallituksen esityksessä on hyvän rakennustavan toteutumisen arvioinnin vertailukohdaksi asetettu rakentamisen yleiset laatuvaatimukset, joilla lainvalmistelussa on mitä ilmeisemmin

²¹⁹ HE 360/1992, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 9.

²²⁰ Rakennustieto 2015, s. 2.

²²¹ HE 360/1992, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 9.

²²² HE 14/1994, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 4.

tarkoitettu rakentamisen yleisiä laatuvaatimuksia kuvaavia julkaisuja yleisesti, velvoittavaa normipohjaa unohtamatta, vaikkakin viittauksen voidaan katsoa kohdentuvan kuluttajansuojalain perustelujen tavoin erityisesti RYLLin kaltaisiin julkaisuihin²²³. Katsonkin, että hallituksen esityksessä edellä mainittuna vertailukohtana on tarkoitettu esimerkiksi Rakennustietosäätiö RTS:n julkaisemien RT-ohjetiedostojen ja RYL-käsikirjojen sekä Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry:n julkaisemien RIL-julkaisujen tapaisia ohjeita ja suosituksia rakentamisessa käytettäväksi suositelluista rakenteista ja rakennusmateriaaleista. Muiksi vertailukohdiksi hallituksen esityksessä on asetettu rakentamisessa yleisesti hyväksi ja sopiviksi havaitut materiaalit ja menetelmät²²⁴. Myös näiden vertailukohtien sisältöä määritellään käytännössä huomattavilta osin edellä nimettyjen laatuvaatimusten avulla.

Kuluttajavalituslautakunta²²⁵ onkin 03.08.2004 antamissaan uuden asunnon kauppaa koskeneissa ratkaisuisa Dnro 03/81/454a ja Dnro 03/81/454b soveltanut vertailukohtana rakentamisen yleisiä laatuvaatimuksia tuomalla esiin hyvää rakennustapaa kuvaavan RYLLin laatuvaatimusten noudattamattomuuden virheen olemassaoloa lisäävänä tekijänä pitäen laatuvaatimuksia hyvän rakennustavan mukaisen työntuloksen ilmentäjänä. Kuluttajavalituslautakunta on päätenyt soveltamaan RYLLin laatuvaatimuksia, vaikka lattian kaltevuuden voitiin katsoa olevan virheellinen jo velvoittavien määräysten perusteella, kaltevuuden alittaessa Suomen rakentamismääräysten minimivaatimuksen 1:100. Rakennusalan sisäisiä laatuvaatimuksia on siis käytetty ratkaisun lisäperusteena kuvaamaan hyvän rakennustavan vaatimuksen lainmukaista tavoitetasoa hyvän elinympäristön käsitteen mukaisesti, jonka antaman tulkintatuen perusteella lainsoveltajalle muodostuu harkintavalta tulkita hyvää rakennustapaa yli rakentamisen laadulle asetetun minimitason eli rakentamiselle velvoittavassa norminannossa asetettujen yksityiskohtaisten vaatimusten ylitse²²⁶.

Kuluttajavalituslautakunta toteaa ratkaisussaan asunnossa olevan asuntokauppalain 4 luvun 14 §:n 2 kohdassa tarkoitettu virhe, koska asunto ei pesuhuoneen lattiakaatojen osalta ole vastannut rakennuksen käyttöönottohetkellä voimassa olleita Suomen Rakentamismääräyskokoelman määräyksiä lattian kaltevuudesta. Lisäksi lautakunta on

²²³ HE 14/1994, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 4.

²²⁴ HE 14/1994, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 4.

²²⁵ Ks. kuluttajariitalautakunnan täytäntöönpanokelvottomien ratkaisusuositusten tosiasiallisesta merkittävyydestä oikeuslähteenä ja merkittävyyteen vaikuttavista tekijöistä muun muassa asuntoriitoja koskevien ratkaisusuositusten osalta Koskinen 2004, s. 22 ja 24–25; Keskitalo 2007, s. 140–141; Sjöblom 1996, s. tiivistelmä.

²²⁶ HE 101/1998, Yksityiskohtaiset perustelut, 1 luku; Syrjänen 2001, s. 849 ja 851-852.

ratkaisujen perusteluissa täydentänyt Suomen Rakentamismääräyskokoelman lattian kaltevuuden minivaatimusta 1:100 Sisä-RYL 2000:n sisältämällä suosituksilla, joiden mukaan asunnon märissä tiloissa lattian kaltevuudeksi suositellaan yleensä 1:80 ja suihkun alueella 1:50.²²⁷

Asuntokauppalakia koskevassa hallituksen esityksessä esitetään konkreettisia esimerkkejä siitä, milloin kyse voisi olla hyvän rakennustavan vastaisesta rakentamisesta. Tällaiseksi rakentamiseksi voitaisiin lainvalmisteluaineiston mukaan katsoa muun muassa tarkoitukseensa huonosti sopivien rakennusmateriaalien ja työtapojen käyttäminen tai kokeiluluonteisten rakenneratkaisujen ja materiaalien käyttäminen ilman riittäväksi katsottavaa varmuutta niiden kestävydestä ja laadusta. Hyvän rakennustavan mukaisesti rakennetun asunnon on hallituksen esityksen mukaisesti kestävä tavanomaista asumiskäyttöä sekä Suomen ilmasto-olosuhteita ja rakennuksen ympäristön erityisoloja.²²⁸ Vaikka hallituksen esityksessä painotetaan hyvän rakennustavan kohdistumista itse rakennusmenettelyn asianmukaisuuteen esimerkiksi tarkoituksenmukaisten työtapojen ja materiaalivalintojen muodossa, myös työn lopputuloksen asianmukaisuuden vaatimusta korostetaan muun muassa sillä, että asunnon on kestävä tavanomaista asumiskäyttöä.

Kyseisessä hallituksen esityksessä hyvää rakennustapaa on verrattu samassa lainkohdassa mainittuun vaatimukseen ammattitaitoisesta suorituksesta, ja esityksessä onkin ilmaistu niiden olevan osaksi keskenään päällekkäisiä uuden asunnon rakentamiseen kohdistuvia vaatimuksia. Lain perustelujen mukaan hyvän rakennustavan katsotaan pitävän sisällään sellaisia rakentamista koskevia menettelytapoja, joiden osalta ammattitaitovaatimuksen sisällön katsotaan olevan erityisen vakiintunut ja konkretisoitunut. Hallituksen esityksessä yleisen ammattitaitovaatimuksen on kuitenkin katsottu olevan hyvää rakennustapaa laajempi käsite. Näiden kahden vaatimuksen laajuuden eroavuus muodostuu asuntokauppalain perusteluiden mukaisesti siitä, että esimerkiksi tiettyä käytettyä rakennustekniikkaa voidaan virhearvioinnissa arvostella rakennusalan yleisten ammattitaitovaatimusten valossa riippumatta siitä, onko juuri tarkasteltavana olevan rakennustekniikan osalta osoitettavissa tai yksilöitävissä kyseisen rakennustekniikan olevan hyvän rakennustavan mukainen. Esitys pyrkii tekemään eroa hyvän rakennustavan ja ammattitaito- ja huolellisuusvaatimuksen välille toteamalla, että rakennustekninen ratkaisu saattaa olla ammattitaidottomasti tai

²²⁷ Kuluttajavalituslautakunta 03.08.2004 Dnro 03/81/454a ja Dnro 03/81/454b.

²²⁸ HE 14/1994, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 4.

muuten huolimattomasti toteutettu siitäkkin huolimatta, että ratkaisu olisi sinänsä hyvän rakennustavan mukainen.²²⁹

Laine on soveltanut hallituksen esityksen edellä mainittua ilmaisua ja siitä saatavaa käsitystä esimerkissään, jonka mukaisesti pintakäsittelytoissa käytettävien pintakäsittelyaineiden ja niiden yhdistelmien kelvollisuutta voitaisiin arvostella hyvän rakennustavan perusteella, kun taas pintakäsittelytyön laatu tulisi arvosteltavaksi yleisten ammattitaito- ja huolellisuusvaatimusten perusteella²³⁰. Hallituksen esitys kuitenkin korostaa myös ammattitaitovaatimuksen kohdistumista menettelytapojen ja materiaalien valintaan sekä huolellisuusvaatimuksen tavoin valittujen ratkaisujen toteutukseen²³¹. Hallituksen esityksestä saatavan käsityksen mukaan hyvän rakennustavan ja ammattitaitovaatimuksen voidaan katsoa kohdistuvan lähes samoihin seikkoihin menetelmien ja materiaalien muodossa, erojen kohdistuessa lähinnä vaatimusten laajuuteen. Vaikka ammattitaitovaatimuksen voidaankin katsoa olevan hyvää rakennustapaa laajempi käsite, ja osin myös siitäkkin syystä, on hyvän rakennustavan vaatimukseen helpompi vedota lainkäytössä muun muassa rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten hyvälle rakennustavalle luoman vakiintuneen vertailupohjan vuoksi.

Lisäksi hallituksen esityksessä on mainittu, että hyvässä rakennustavassa on kyse yleisestä vaatimuksesta, joka uudelle asunnolle voidaan kohtuudella asettaa, ja josta ei katsota olevan perusteltua poiketa kuluttajan vahingoksi edes sopimuksin²³². Kun asuntokauppalaisa kyseisellä hyvä tapa -normilla on näin ehdoton asema kuluttajan vähimmäisoikeuksien määrittäjänä ilman normin konkreettisen sisällön määrittelylähteiden nimeämistä, voi oikeudellisessa ratkaisuharkinnassa tulla sovellettavaksi velvoittavan normiannon puuttuessa yhtäaikaisesti useita rakennusalan sisäisiä suosituksia asuntokauppalain mukaisina rakentamisen yleisiä laatuvaatimuksia kuvaavina suosituksina. Tällöin ristiriitatilanteet eri lähteistä saatavien vaihtoehtoisten rakentamiskäytäntöjen välillä ovat mahdollisia. Ristiriitatilanteet tulee kuitenkin ratkaista systemiseen tulkinnan avulla antaen suurimman painoarvon sellaisille tulkintalähteille, jotka täyttävät mahdollisimman kattavasti eri normi- ja tulkintalähteiden vaatimukset²³³.

²²⁹ HE 14/1994, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 4.

²³⁰ Laine 1993, s. 89.

²³¹ HE 14/1994, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 4.

²³² HE 14/1994, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 4.

²³³ Määttä & Soininen 2016, s. 1039–1041.

4.3 Hyvä rakennustapa rakennustyön laatuvaatimuksena ja vahingonkorvausvelvollisuuden perusteena asunto-osakeyhtiölaissa

Myös asunto-osakeyhtiölaissa (22.12.2009/1599) vaaditaan hyvän rakennustavan noudattamista asunto-osakeyhtiötä koskevissa rakennustöissä. Lain 4 luvun 1 §:n 3 momentissa vaaditaan kunnossapitotyötä suorittavan yhtiön tai osakkeenomistajan noudattavan työssä hyvää rakennustapaa. Samoin hyvään rakennustapaan viitataan muun muassa lain 5 luvun 1 §:n 2 momentissa osakkeenomistajan osakehuoneistossa tekemää muutostyötä koskevana vaatimuksena. Lain 4 luvun 1 §:n 3 momenttia koskevassa hallituksen esityksessä eduskunnalle uudeksi asunto-osakeyhtiölainsäädännöksi mainitaan hyvän rakennustavan liittyvän tuotannon ja lopputuloksen asianmukaisuuteen. Tuotannolla tarkoitetaan hallituksen esityksessä työmenetelmiä, materiaaleja, suunnittelua ja toteutusta. Lisäksi hallituksen esityksessä korostetaan hyvän rakennustavan noudattamatta jättämiseen liittyvän myös sanktion uhka erikseen asunto-osakeyhtiölain 24 luvussa säädettävän vahingonkorvausvelvollisuuden muodossa.²³⁴ Myös asunto-osakeyhtiölaissa hyvän rakennustavan noudattamisesta on siis asetettu sanktiouhkainen velvoite, mutta silti hyvän rakennustavan konkreettista sisältöä tai määrittelylähteitä ei ole kyseisessä laissa eikä sitä koskevassa hallituksen esityksessä tarkemmin määritelty.

4.4 Suomen rakentamismääräyskokoelma ja muut viranomaislähteet

Institutionaalisen perustansa vuoksi muodolliseen normihierarkiaan sisältyvien ohjeluonteisten aineistojen voidaan katsoa olevan oikeudellisesti yksityisten tuottamia aineistoja merkityksellisimpiä muun muassa usein perusteellisemmän ja avoimemman valmistelun vuoksi²³⁵. Määttä tuo tutkimuksessaan esiin ympäristöoikeudellisessa päätöksenteossa korostuvan lakia alemman asteisten asetusten ja määräysten sekä hallinnollisten ohjeiden ja suositusten olemassaolon yleisyyden, joka korostuu erityisesti ympäristönsuojelun, kaavoituksen ja rakentamisen alalla²³⁶. Ympäristöoikeudelle tyypilliset joustavat ja monitieteiset, teknis-luonnontieteellistä asiantuntemusta edellyttävät normit luovat Kuusiniemen ja Kumpulän mukaan tarpeen yleisen normiannon muodossa tapahtuvalle ei-velvoittavalle hallinnolliselle ohjaukselle ja lain sisältöä täsmentävälle säädösaineistolle velvoittavien määräysten muodossa²³⁷. Esimerkiksi velvoittamattomien

²³⁴ HE 24/2009, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 4.

²³⁵ Määttä 2005b, s. 393.

²³⁶ Määttä 2005b, s. 361.

²³⁷ Kuusiniemi 1992, s. 131–133; Kumpula teoksessa Kuusiniemi ym. 2013, s. 1347.

hallinnollisten ohjeiden soveltamisesta Määttä mainitsee ympäristönsuojeluoikeudellisten ohjearvojen soveltamisen. Muodollisen sitovuuden puuttumisesta huolimatta ohjearvot voivat saada ohjeluonteisuutta vahvemman normatiivisen merkityksen ratkaisuharkinnassa niiden vakiintuneen soveltamiskäytännön perusteella.²³⁸

Suomen rakentamismääräyskokoelmassa määritellään rakentamisen laatuvaatimuksia, kokoelman sisältäessä maankäyttö- ja rakennuslaissa säädettyjä rakentamisen yleisiä edellytyksiä ja olennaisia teknisiä vaatimuksia tarkemmat rakentamisen säännökset ja ohjeet²³⁹. Kysymys on siis valtakunnantason yhtenäisistä määräyksistä ja ohjeista eroten kuntien rakennusjärjestyksissä annettavista lakia ja asetuksia alemman asteisista rakentamista koskevista määräyksistä²⁴⁰. Näitä asetuksena annettuja Suomen rakentamismääräyskokoelman määräyksiä on noudatettava kaikessa rakentamisessa poiketen ohjeista, joissa on kuvattu luotettavaksi todettu ratkaisu sulkematta kuitenkaan pois muiden vastaavien rakenteiden tai ratkaisujen käyttämistä²⁴¹. Täten hyvän rakennustavan sisällön määrittäjänä rakentamista koskevat asetukset sekä Suomen rakentamismääräyskokoelman määräykset ovat ensisijaisia norminannon ulkopuolisiin määrittelylähteisiin nähden.

Määräyksistä poikkeamisen voidaan siis katsoa johtavan hyvän rakennustavan vastaiseen rakentamiseen, kun taas ohjeista poikkeamisen ei voida katsoa olevan hyvän rakennustavan vastaista, mikäli työntulos täyttää toisella tapaa saavutetun ja määräyksissä vaaditun laatutason. Kuitenkin ohjeiden tulisi katsoa olevan määräyksiä konkreettisessa muodossa esittäviä esimerkkejä, joten iso poikkeaminen esimerkiksi ohjeissa annetusta täsmällisestä luvusta voisi tietyissä tapauksissa merkitä määräysten ja täten hyvän rakennustavan vastaisuutta.²⁴² Rakentamismääräykset ja ohjeet koostuvat pääosin rakentamiseen liittyvistä vaatimuksista, eikä niissä yleensä viitata norminannon ulkopuolisiin lähteisiin. Kuitenkin esimerkiksi rakentamista koskevista suunnitelmista ja selvityksistä annetussa ympäristöministeriön ohjeessa on rakennustietokortiston ohjeita (RT-ohjekortit) pidetty hyvään rakennustapaan johtavina kyseisessä ympäristöministeriön ohjeessa käsiteltävänä olevan rakennuksen pääpiirrustuksen laadinnan lisäksi myös muissa rakentamiseen

²³⁸ Määttä 2005b, s. 362.

²³⁹ Ympäristöministeriön www-sivut 2015.

²⁴⁰ Ekroos teoksessa Ekroos ym. 2010, s. 371.

²⁴¹ Liuksiala & Stoor 2014, s. 119.

²⁴² Laine 1993, s. 102–103.

liittyvissä asioissa²⁴³. Onkin todettava se jo aikaisemmin tässä tutkielmassa esiintuotu seikka, että velvoittavan norminannon yksityiskohtaiset säännökset hyvän rakennustavan sisällöstä voivat joissakin tapauksissa kuvata ainoastaan lain minimitasoa, jolloin hyvän rakennustavan lainmukaisesta tavoitetasosta tulee hankkia tietoa esimerkiksi rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten muodossa²⁴⁴.

Suomen Rakentamismääräyskokoelman määräyksien sisältäessä monessa kohdin varsin yleisluontoisia ilmaisuja rakentamiselta edellytettävästä laatusostosta, joudutaan Suomen Rakentamismääräyskokoelman määräyksissä ja ohjeissa kuvattua hyvän rakennustavan konkreettista sisältöä täydentämään varsin usein rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten avulla. Esimerkiksi seuraavassa kuluttajavalituslautakunnan ratkaisussa lautakunta on täydentänyt rakentamista koskevia määräyksiä muun muassa RYLLin sisältämillä laatuvaatimuksilla. Ratkaisussa lautakunta myös katsoi, että hyvän rakennustavan vastainen rakentaminen oli myyjän tiedossa oleva asunnon vika, vian johtuessa rakentajana aikoinaan toimineen asunnon myyjän huolimattomuudesta asunnon rakentamisessa.

Kuluttajavalituslautakunnan 25.03.1998 antamassa päätöksessä Dnro 97/81/1044 kuluttajavalituslautakunnan asuntokauppaosasto on ratkaisun perusteluissa vedonnut RYL-81 Laatoitustyöt -ohjeiden vaatimukseen vedelle alttiiden laatoitusten alustojen kosteuseristämisen tarpeellisuudesta. Tapauksessa lautakunta katsoi, että 1983 valmistuneen rakennuksen ostajat saivat luottaa siihen, että pesuhuone kosteudeneristyksineen oli toteutettu rakennusajankohdan määräysten ja hyvän rakennustavan mukaisesti. Lautakunnan ratkaisussa rakentamista koskevinä määräyksinä sovellettiin vuonna 1976 voimaan tulleita Suomen rakentamismääräyskokoelman C2 Veden- ja kosteudeneristys -määräyksiä ja hyvän rakennustavan sisältöä kuvattiin RYL-81 Laatoitustyöt -ohjeen avulla. Tapauksessa myyjän katsottiin olleen tiedonantovelvollinen rakennuksen ostajalle pesuhuoneen lattialaatoituksen alustan riittämättömästä kosteudeneristyksestä. Kosteudeneristyksen riittämättömyys katsottiin myyjän tiedossa olleeksi asunnon viaksi, koska vika johtui myyjän huolimattomuudesta asunnon rakentamisessa.²⁴⁵

Myös kunnan rakennusjärjestyksestä ja hyväksytyistä rakennuspiirustuksista poikkeaminen on voitu katsoa hyvän rakennustavan vastaisuutta ilmentäväksi tekijäksi. Hyväksytyistä rakennuspiirustuksista poikkeamisen on kuitenkin katsottu oikeuskäytännössä olevan enemmänkin hyvän rakennustavan vastaisuuden olemassaoloa lisäävä tekijä, mikäli käytetyt, rakennuspiirustuksista poikkeavat rakennusratkaisut on katsottu jo muutoinkin hyvän rakennustavan vastaisiksi. Sinänsä rakennuspiirustuksista poikkeaminen ei siis

²⁴³ Ympäristöministeriö 2015, s. 4.

²⁴⁴ Syrjänen 2001, s. 851–852.

²⁴⁵ Kuluttajavalituslautakunta 25.03.1998 Dnro 97/81/1044.

yksistään osoita hyvän rakennustavan vastaisuutta, piirustuksista poikkeaminen kun on usein välttämätöntä, kunhan tällöinkin rakentaminen toteutetaan hyvän rakennustavan mukaisesti.

Lisäksi hyvän rakennustavan vastaisiksi todetuista rakennusratkaisuista voidaan saada tietoa esimerkiksi suunnittelun, uudisrakentamisen, korjausrakentamisen ja työnjohdon pätevyyskriteerit toteavan Rakennus-, LVI- ja kiinteistöalan henkilöpätevyudet FISE Oy:n perustamasta rakennusvirhepankista (RVP). Tämän ympäristöministeriön toimeksiannosta perustetun tietokannan tarkoituksena on hyvän rakennustavan edistäminen. Rakennusvirhepankki on perustettu onnettomuustutkintakeskuksen vuoden 2003 suuronnettomuuksien vaaratilanteiden suosituksen pohjalta. Onnettomuustutkintakeskuksen suosituksen mukaisesti rakennusalalle tulee kehittää ympäristöministeriön johdolla tietokanta, johon kerätään rakennusonnettomuuksien ja vaaratilanteiden johdosta havaitut yleisimmät ja turvallisuuden kannalta riskialttiimmat rakennusvirheet.²⁴⁶

Rakennusvirhepankki koostuu RVP-korteista, joissa esitetään kussakin yksi rakennusvirhe, virheen korjausehdotus sekä kuvaus oikeasta, hyvän rakennustavan mukaisesta ratkaisusta²⁴⁷. Koska RPV-kortteja laaditaan ympäristöministeriön toimeksiannosta ja erittäin laajan asiantuntijakokoonpanon voimin, voidaan RPV-korttien mukainen kuvaus hyvästä rakennustavasta katsoa merkittäväksi tulkinta-aineistoksi hyvän rakennustavan noudattamista arvioitaessa. RPV-korttien nykyisestä, vielä kohtuullisen pienestä määrästä (54 hyväksyttyä korttia ajankohtana 15.7.2017)²⁴⁸ ja niiden laajan tunnettavuuden puuttumisesta johtuen korttien soveltaminen tuomioistuinten ratkaistavana olevissa tapauksissa on kuitenkin vielä tällä hetkellä vähäistä tai jopa olematonta.

Ympäristöoikeuden joustavien normien konkretisointiin ja soveltamiskäytäntöjen yhtenäistämiseen käytetään myös luonnontieteellisiä ja teknisiä, mitattaviin suureisiin ja yksilöityihin teknisiin vaatimuksiin perustuvia velvoittavia tai ohjeellisia standardeja, joita esiintyy etenkin lakia alemman asteisissa säädöksissä²⁴⁹. Myös norminantovallan ulkopuolisten, yksityisten ja julkisten organisaatioiden alakohtainen tekninen standardointi on oikeudellisesti merkittävää, koska kyseiset standardit voivat tulla sovellettavaksi viranomais- ja tuomioistuintoiminnassa²⁵⁰. Esimerkiksi rakennustuotteiden

²⁴⁶ FISEn www-sivut 2015.

²⁴⁷ FISEn www-sivut 2015.

²⁴⁸ FISEn www-sivut 2017.

²⁴⁹ Kumpula teoksessa Kuusiniemi ym. 2013, s. 1347–1348; Vihervuori 1998, s. 221; Määttä 2005b, s. 372.

²⁵⁰ Vihervuori 1998, s. 222 ja 229–233; Määttä 2005b, s. 373.

vaatimuksenmukaisuuden osoittamisessa on annettu lakiperusteista normatiivista merkitystä myös yksityisten järjestöjen tuottamille standardeille rakennustuotteiden hyväksyntää koskevassa laissa (230/2003)²⁵¹.

²⁵¹ Määttä 2005b, s. 373.

5 NORMINANNON ULKOPUOLISET MÄÄRITTELYLÄHTEET

5.1 Rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset hyvän rakennustavan täsmentäjinä

Vaikka monissa laeissa vaaditaan rakentamisessa noudatettavan hyvää rakennustapaa, on hyvän rakennustavan konkreettisen sisällön kuvaus niissä kuitenkin olematonta, ja täten kuvaus on usein jäänyt lakia alemman asteisten säädösten ohella myös tässä luvussa läpikäytävien rakennusalan sisäisten lähteiden tehtäväksi. Liuksialan ja Stoorin mukaan hyvän rakennustavan määrittelyssä erityisen merkityksellistä onkin rakennusalan ammattilaisten oma käsitys hyvän rakennustavan muodostumisesta ja sisällöstä²⁵². Myös Jääskeläisen ja Syrjäsen mukaan hyvän rakennustavan sisällöstä on saatavissa usein tietoa kysymyksessä olevan toimialan sisäisistä standardeista ja ohjeista²⁵³. Tässä luvussa käsiteltävillä rakennusalan eri toimijoiden laatimilla ohjeluontoisilla normiaineistoilla on sopimusten tulkintaan vaikuttavaa merkitystä Liuksialan ja Stoorin mukaan etenkin silloin, kun itse rakennusurakkaa koskevan sopimuksen sisältämät oikeusohjeet eivät ole riittävän selviä rakennusurakkaa koskevien rakentamisen laatutasovaatimusten selvittämiseksi²⁵⁴.

Oikeuskirjallisuudessa laajasti esiintyvän kannan mukaisesti hyvän rakennustavan lähteinä voidaan pitää erityisesti RYL-ohjeita, RT-kortiston (RT-tiedostojen) sisältämää ohjeistusta sekä RIL-ohjeita²⁵⁵. Kyseisten ohjeiden voidaan katsoa muodostaneen Palon ja Linnainmaan mukaan pohjan hyvän rakennustavan arvioinnille jo vanhempien rakentamismääräyskokoelman ohjeiden aikakaudella, jolloin rakentamismääräyskokoelman ohjeiden suppeudesta johtuen rakentamisen mahdolliset toteutustavat olivat löydettävissä ainoastaan RYLlistä, RT-tiedostoista tai RILlistä²⁵⁶. Pirinen on kuitenkin hyvän rakennustavan mukaista pientalojen kosteuden hallintaa koskevassa rakennustekniikan lisensiaatintyössä suorittamansa, rakennusalan tunnetuille asiantuntijoille suunnatun kyselyn vastauksien sekä omien päätelmiensä perusteella esittänyt, että kaikki rakennusalan yleisesti hyväksytyssä kirjallisuudessa esitetyt ohjeet eri rakentamistavoista tulisi hyväksyä

²⁵² Liuksiala & Stoor 2014, s. 119.

²⁵³ Jääskeläinen & Syrjänen 2010, s. 18.

²⁵⁴ Liuksiala & Stoor 2014, s. 119.

²⁵⁵ Ks. esim. Palo & Linnainmaa 2002, s. 32–34; RYLlien osalta Jääskeläinen & Syrjänen 2010, s. 18.

²⁵⁶ Palo & Linnainmaa 2002, s. 33.

hyvän rakennustavan mukaisiksi rakenteiksi ja oikeudellisesti hyväksyttäviksi rakentamisratkaisuuksi²⁵⁷.

Katson edellä mainitun Pirisen näkemyksen kaiken rakennusalalla yleisesti hyväksytyyn kirjallisuuden lukemisesta hyvän rakennustavan kuvaukseksi olevan ongelmallinen muun muassa eri kirjallisuuslähteiden toisistaan poikkeavien valmisteluprosessien sekä julkaisijoiden riippumattomuuden eroavaisuuden vuoksi. Etenkin tiettyjen ohjeiden laaja käytännön soveltaminen rakentamisessa, sekä sitä kautta tapahtuva lähteen soveltamisherkkyyden kasvaminen tuomioistuinkäytännössä ovat muodostaneet ja muodostanevat varmasti myös tulevaisuudessa eri lähteiden välille merkittävyyseroja. Tässä luvussa tullaan kuitenkin käymään läpi niitä rakennusalan kirjallisuuslähteitä, joihin Pirinen on viitannut rakennusalan yleisesti hyväksyttävänä kirjallisuutena²⁵⁸.

5.2 Rakennustietosäätiön RT-kortisto

Ammatillis-aatteelliselta pohjalta toimiva Rakennustietosäätiö RTS julkaisee RT-kortistoa, johon on koottu Rakennustiedon RT-kortisto-esityksen mukaisesti hyvän rakennustavan mukaiset ohjeet, rakentamista koskevat säännökset sekä monipuoliset tarvike- ja tuotetiedot. RT-kortisto sisältää muun muassa RT-ohjeet, jotka painottuvat etenkin yksityiskohtaisten rakenneohjeiden ja rakennustarvikkeiden tietojen kuvaamiseen sekä Rakennustöiden yleiset laatuvaatimukset eli RYL-käsikirjat, joiden tehtävänä on Rakennustiedon mukaan määrittää hyvän rakennustavan mukaiset rakentamisen yleiset laatuvaatimukset muun muassa kuvailemalla työn suorituksen ja rakennustuotteiden tekniset vaatimukset. RYLLien tehtävänä voidaan niiden laatijan ilmaisevin tavoin katsoa olevan työn lopputuloksen rakennusteknisen laadun määrittäminen.²⁵⁹

RYL edustaa SisäRyl 2013 -käsikirjan mukaan maamme kiinteistö- ja rakentamisalan eri osapuolten yhdessä hyväksymää käsitystä nykypäivän hyvästä rakennustavasta. RYLLi pitää siis itseään rakennusalalla yleisesti hyväksytyyn hyvän rakennustavan kuvauksena. Käsikirjan mukaan RYLLit täsmentävät ja konkretisoivat maankäyttö- ja rakennuslain 117 §:ssä ja asunto-osakeyhtiölain 4 luvun 1 §:ssä asetettua velvoitetta noudattaa rakentamisessa hyvää rakennustapaa. Käsikirja kuvaa RYLLin oikeudellista merkitystä vahvaksi tilanteessa,

²⁵⁷ Pirinen 1999, s. 120.

²⁵⁸ Pirinen 1999, s. 120–121.

²⁵⁹ Rakennustieto 2015, s. 2.

jossa nimenomaista viranomaismääräystä ei jostain asiasta ole. Tällöin hyvän rakennustavan sisältö ilman RYLLin vaatimustason määrittelyä voisi jäädä hyvinkin väljäksi, ja etenkin tällaisissa tapauksissa RYL voi käsikirjan mukaisesti saada laajempaakin oikeudellista merkitystä hyvän rakennustavan sisällön määrittäjänä. Käsikirja pitää RYLLin roolia hyvän rakennustavan noudattamisen arvioijana merkityksellisenä tällaisissa viranomaismääräysten aukkokohtissa, etenkin yksityisoikeudellisissa sopimuksissa ja rakentamiseen liittyvissä virhetilanteissa rakentamisen toteutunutta laatua arvioitaessa.²⁶⁰

RYLLien vaikutus hyvän rakennustavan käytännön arviointityössä ilmenee esimerkiksi Keskuskauppakamarin tavarantarkastajalautakunnan tavarantarkastajilleen antamasta tavarantarkastusohjesäännöstä, jonka mukaan rakentamisen yleiset laatuvaatimukset (RYL) toimivat usein tavarantoimituksen virheettömyyden vertailuperusteena rakentamiseen kohdistuvassa tavarantarkastuksessa, jollei asiaan suoraan sovellettavia sopimuksia tai säännöksiä ole löydettävissä²⁶¹. RYLLeillä on siis tosiasiallista merkittävyyttä tulkittaessa hyvän rakennustavan sisältöä lainkäytön ulkopuolella puolueettoman asiantuntijan voimin. RYLLin laatijoiden oma käsitys kyseisen käsikirjan oikeudellisesta merkittävyydestä saa myös tukea esimerkiksi seuraavasta Helsingin hovioikeuden 29.11.2002 antamasta ratkaisusta T 3747, jossa hovioikeus on yksiselitteisesti todennut RYLLin kuvaavan hyvää rakennustapaa. Oikeus on katsonut kyseisessä ratkaisussaan hyvän rakennustavan kuvauksen olevan vaikutuksiltaan jopa taannehtivaa. Lisäksi hovioikeuden voidaan katsoa pitäneen RYLLin sisältämiä ohjeita aiheellisina ja rakentamisessa huomioonotettavina toteamalla, ettei RYLLissä aseteta vaatimuksia merkityksettömistä asioista.

Helsingin hovioikeuden ratkaisun perusteluissa on mainittu LVI-RYL 92 -laatuvaatimukset vuodelta 1984 olevaa Rakentamismääräyskokoelman ohjetta C 6 täsmentävänä ohjeena. Tuomioistuimen perustelujen mukaan tapauksessa arvioitavana olleiden asunto-osakeyhtiön lämmitysputkistoon virtausvastuksia aiheuttaneiden sisähalkaisijaltaan liian pienien letkuliittimien käyttäminen ei ollut hyvän rakennustavan mukainen toimiva ratkaisu, vaikka rakentamisajankohtana voimassa olleissa letkuliittimiä koskeneissa rakentamismääräyksissä ja ohjeissa ei ollut letkuliittinten kokoa tai sisähalkaisijaa koskevia määräyksiä tai ohjeita. Ratkaisun perustelujen mukaan kyseisiä seikkoja koskevat vaatimukset oli lisätty Rakentamisen yleisiin laatuvaatimuksiin (LVI-RYL 92) vasta vuonna 1992, mutta rakentamisaikaa (1987-1989) myöhemmin julkaistut suositukset ovat oikeuden mukaan kuitenkin kuvanneet hyväksytyä rakennustapaa jo taloyhtiön rakentamisaikana. Lisäksi hovioikeus piti selvänä sitä, ettei Rakentamisen yleisissä laatuvaatimuksissa aseteta vaatimuksia merkityksettömistä asioista.²⁶²

²⁶⁰ SisäRYL 2013, s. 3–4.

²⁶¹ Tavarantarkastusohjesääntö 2015, s. 9.

²⁶² HelHO 29.11.2002 T 3747.

SisäRYL-käsikirjan mukaan RYLLin laadintatapa kiinteistö- ja rakentamisan lähes kaikkien eri toimijoiden edustajien ja asiantuntijoiden yhteistyöllä sekä laajojen avoimien lausuntokierrosten hyväksikäyttö julkaisujen laadinnassa tekee RYLListä monella tapaa käsitteen ja mittarin rakennustyön lopputulosten puolueettomaan arviointiin²⁶³. Myös Laine korostaa RYLLin merkitystä hyvän rakennustavan lähteenä viitaten perusteenaan RYLLin muodostamiseen rakennusalan eri osapuolten yhteisymmärryksestä²⁶⁴. Normatiivisten reittien RYLLeille luomaan oikeuslähteen asemaan liittyvät valtiosääntöoikeudelliset suositusten valmistelutyön perusteellisuuteen ja avoimuuteen liittyvät ongelmat näyttävät siis pienentyvän RYLLien valmistelutyössä käytettävän laajan asiantuntijapohjan sekä valmistelun avoimuuden johdosta²⁶⁵.

RunkoRYL 2010 -käsikirjan mukaisesti Rakennustöiden yleiset laatuvaatimukset toimivat riidan sattuessa tuomioistuinten jäsenten rakennusteknisen asiantuntemuksen apuna määriteltäessä sitä, mitä kyseisessä hankkeessa tulisi pitää hyvänä menettelytapana kelvollisesta työsuorituksesta²⁶⁶. Laine onkin esittänyt rakennusvirheitä koskevassa teoksessaan, että riitatapauksissa RYLLissä esitettyjen vaatimuksien voidaan katsoa muodostavan vahvan olettamisperustan hyvän rakennustavan arvioimiselle, ja tällöin rakentajana toimivan urakoitsijan kannettavaksi tulisi todistustaakka RYLLin vaatimuksia huonomman työntuloksen hyvän rakennustavan mukaisuudesta²⁶⁷. Seuraavassa ratkaisussaan Helsingin hovioikeus on soveltanut RYLLiä rakennusteknisen asiantuntemuksensa apuna käyttämällä RYLLin sisältämiä suosituksia vertailupohjana hyvän rakennustavan arvioimiselle.

Helsingin hovioikeus on 29.08.2003 antamassaan parkettilattian asentamistyötä koskeneen tapauksen näytön arvioinnissa sitonut hyvän rakennustavan mukaisen parkettilattian sallitun tasaisuuspoikkeaman Rakentamisen yleisten laatuvaatimuksien (RYL 2000) sisältämään standardiin. Hovioikeus on pitänyt RYLLin sisältämää +/- 3 millimetrin tasaisuuspoikkeamasuositusta hyvää rakennustapaa kuvaavana suurimpana hyväksyttävänä parkettilattian tasaisuuspoikkeamana sekä edellyttänyt alustan kunnon tarkistamista ennen parketin asentamista RYLLissä vaaditulla tavalla. Kuitenkaan suoraa mainintaa RYLLiin ei hovioikeuden ratkaisun perusteluissa esiinny, koska oikeus on perusteluissaan viitannut ainoastaan RYLLin sisältämiin teknisiin suosituksiin.²⁶⁸

²⁶³ SisäRYL 2013, s. 3–4.

²⁶⁴ Laine 1993, s. 107.

²⁶⁵ Ks. normatiivisten reittien aiheuttamista perustuslaillisista ongelmista Määttä 2005b, s. 430; Lötjönen 2004, s. 69–70; Kuusiniemi 1992, s. 356–358.

²⁶⁶ RunkoRYL 2010, s. 15.

²⁶⁷ Laine 1993, s. 107.

²⁶⁸ HelHO 29.08.2003 T 2522.

Rakennustieto pitää RYLLiä viranomaismääräyksiä, standardeja ja alan ohjeita koontavana julkaisuna huomauttaen kuitenkin, ettei kaikkia hyvää rakennustapaa noudattavia ratkaisuja ole voitu luetella RYLLissä tyhjentävästi, ja täten hyvän rakennustavan edellyttämä taso voidaan saavuttaa myös kyseisessä julkaisussa kuvaamattomalla tavalla²⁶⁹. Hyvää rakennustapaa koskevien rakennusalan eri toimijoiden julkaisuissa esitetäänkin usein vain yksi tai muutama käyttökelpoinen ja yleisesti hyväksytty rakentamistapa, joten kyseisiä julkaisuja sovellettaessa tulee ottaa huomioon myös muiden käyttökelpoisten ratkaisujen olemassaolon mahdollisuus.

1940-luvulta asti julkaistu Rakennustietosäätiön RT-kortisto sisältää RYLLien lisäksi myös niin sanotun varsinaisen RT-tiedoston eli RT-ohjeet, RT-säännökset sekä RT-tarviketiedon. Hyvän rakennustavan määrittelyssä erityisen merkityksellistä informaatioarvoa sisältävät rakennushankkeen sopimuksia, tilasuunnittelua, rakennustarvikkeita ja yksityiskohtaisia rakenneohjeita kuvaavat RT-ohjeet, RT-säännöstiedoston koostuessa jo muualla julkaisuista säädöksistä, määräyksistä ja ohjeista, ja RT-tarviketiedoston tietojen perustuessa lähinnä tuotteiden valmistajien antamiin teknisiin tietoihin eri tuotteista.²⁷⁰ Laineen mukaan RT-ohjeiden sisällöstä ainoastaan työntulosta ohjaavien ohjekorttien voidaan katsoa olevan merkityksellisiä hyvän rakennustavan määrittelyssä²⁷¹. RT-ohjeet on todettu hyvää rakennustapaa kuvaavaksi säännöstöksi muun muassa seuraavassa Rovaniemen hovioikeuden ratkaisussa.

Rovaniemen hovioikeus on 08.06.2001 antamassaan ratkaisussa T 330 todennut RT-kortiston säätelevän hyvää rakentamistapaa ja sen olevan yleisesti rakentamisessa noudatettava säännöstö. Hovioikeus on viitannut kortistoon ilmeisesti oma-aloitteisesti tai asianosaisten suullisen todistelun perusteella, koska asiaa koskevista hovioikeuden ja käräjäoikeuden ratkaisuista ei ilmene asianosaisten vedonneen RT-kortistoon. Kyseisessä tapauksessa RT-kortisto ei kuitenkaan antanut suosituksia tapauksessa myös ratkaistavana olleen rakennuksen liikuntasauaman hyvän rakennustavan mukaisesta sijoittamisesta, sillä RT-kortiston suositukset koskivat lähinnä liikuntasauaman esteettisyydelle asetettavia vaatimuksia.²⁷²

Laineen mukaan RT-tiedostoon kuuluvan RT-tarviketiedoston voidaan katsoa olevan lähinnä materiaalinvalmistajien tuote-esittely, eikä kyseiselle tiedostolle voida sen vuoksi antaa kovinkaan suurta informaatioarvoa hyvän rakennustavan osalta²⁷³. Palo ja Linnainmaa

²⁶⁹ SisäRYL 2013, s. 16.

²⁷⁰ Rakennustieto 2015, s. 2.

²⁷¹ Laine 1993, s. 108.

²⁷² Rovaniemen HO 08.06.2001 T 330.

²⁷³ Laine 1993, s. 108.

antavat tukea myös eriävälle näkemykselle RT-tarviketiedoston merkityksestä. Heidän mielestään RT-tarviketiedoston merkitystä hyvän rakennustavan määrittelijänä ei voinut varsinkaan aikaisemmin väheksyä, koska rakennusmateriaalien käyttökohteista ja soveltuvuudesta ei löytynyt informaatiota yleensä muualta kuin materiaalivalmistajien omista ohjeista.²⁷⁴ Vaikka nykyisessä tilanteessa rakennusmateriaaleista on saatavissa runsaasti myös materiaalinvalmistajien omien ohjeiden ulkopuolista tietoa, on hyvä huomioida Turun hovioikeuden 11.11.2016 antamassa ratkaisussa T 1122 tekemä huomio siitä, että rakennusmateriaalin valmistajalla on usein paras asiantuntemus valmistamansa rakennusmateriaalin ominaisuuksista, ja täten kyseistä rakennusmateriaalia käytettäessä tulisi ensisijaisesti noudattaa rakennusmateriaalin valmistajan ohjeistusta esimerkiksi rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten sijasta²⁷⁵. Hyvään rakennustapaan voidaan katsoa kuuluvan siis myös se, että rakennusurakoitsija noudattaa rakentamisessa käytettävien rakennusmateriaalien valmistajien antamia asennusohjeita, jotka voivat sisältyä esimerkiksi RT-tarviketiedostoon. Täten myös rakennustuotteiden valmistajien ohjeet voidaan lukea osaltaan hyvän rakennustavan määrittelylähteiksi. Tämän on todennut myös Itä-Suomen hovioikeus alla esitettävässä ratkaisussaan.

Itä-Suomen hovioikeus on 09.12.2014 antamansa ratkaisun T 888 perusteluissa todennut rakennusliikkeen olevan vastuussa siitä, että sillä on rakennustyötä suorittaessaan vaadittava ammattitaito ja tarvittava ohjeistus sopimuksen mukaisen työntuloksen aikaansaamiseksi. Tarvittavalla ohjeistuksella hovioikeus on tarkoittanut etenkin rakennusmateriaalien valmistajien antamia asennusohjeita. Koska rakennusliike ei ollut tiivistänyt elementtien alapintoja valmistajan asennusohjeiden mukaisesti, jolloin elementtien alapinnat eivät toimineet sopimuksenmukaisesti höyrysulkuina, oli hovioikeuden mukaan rakennusliikkeen suorituksessa tältä osin virhe. Se, että kyseisessä tapauksessa rakennusliikkeen käytettävissä ei ollut elementtien asennusohjeita, ei vaikuttanut rakennusliikkeen vastuuseen rakennustyön tilaajaa kohtaan.²⁷⁶

5.3 Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry:n RIL-julkaisut

Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry on julkaissut jo vuodesta 1945 alkaen normeja, standardeja ja ohjeita rakennustekniikan aloilta, joita on koottu muun muassa hyvää rakennustapaa kuvaaviksi RIL-julkaisuiksi. Kyseiset julkaisut koostuvat eri alojen tiedettä sekä käytäntöä edustavien asiantuntijoiden näkemyksistä hyvästä suunnittelu- ja rakennustavasta.²⁷⁷ Pirisen mukaan RIL-julkaisut sisältävät lähinnä

²⁷⁴ Palo & Linnainmaa 2002, s. 34.

²⁷⁵ THO 11.11.2016 T 1122, ei lainvoimainen. Ratkaisulyhennelmä esitetty tutkielman alaluvussa 6.4.

²⁷⁶ I-SHO 09.12.2014 T 888.

²⁷⁷ Liuksiala & Stoor 2014, s. 119.

rakennesuunnittelijoiden tarvitsemaa tietoa RT-kortiston ollessa tarkoitettu rakennussuunnittelijoiden eli esimerkiksi arkkitehtien ja rakennusarkkitehtien ohjekirjaksi²⁷⁸. Esimerkiksi rakennusten veden- ja kosteudeneristystä koskevan RIL 107-2012 -julkaisun mukaan ohje sisältää veden- ja kosteudeneristyksen toiminnalliset, rakenteelliset ja työhön liittyvät suositukset sekä tietoa tuotteilta ja tarvikkeilta edellytettävistä ominaisuuksista²⁷⁹.

RIL-ohjeiden velvoittavuutta hyvän rakennustavan lähteenä on käsitelty muun muassa alla esitettävissä Turun ja Kouvolan hovioikeuksien ratkaisuisissa. Turun hovioikeus on pitänyt RILin perimmäisenä julkaisemistarkoituksena Suomen rakentamismääräyskokoelman säännöksissä esitettyjen vaatimusten konkretisoimisen rakentajille. Kouvolan hovioikeuden ratkaisussa RIL-ohjeiden on katsottu rinnastuvan Suomen rakentamismääräyskokoelman ohjeisiin. Kyseisessä ratkaisussa tuotiin kuitenkin esiin myös se, että hyvän rakennustavan mukainen työn lopputulos oli mahdollisesti toteutettu jo muiden RIL-ohjeista poikkeavien rakenneratkaisujen avulla. Rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten sisältämille ratkaisuille voi siis olla olemassa myös vaihtoehtoinen hyvän rakennustavan täyttävä ratkaisu, ja tämä seikka tulee ottaa huomioon ratkaisutoiminnassa.

Turun hovioikeus on tuomiossaan 05.12.2001 T 3026 vahvistanut Porin käräjäoikeuden 07.07.2000 antaman ratkaisun T 2901 oikeellisuuden ja ratkaisun perustelut. Porin käräjäoikeus on ratkaisussaan todennut, että RIL-rakennusohjeet on todettu oikeuskirjallisuudessa²⁸⁰ hyvän rakennustavan lähteeksi. Käräjäoikeus katsoi, että rakennuksen rakentamisaikaan voimassa olleiden RIL-ohjeiden vaatiessa vedeneristystä märkien huonetilojen lattioihin, oli vedeneristyksen jättäminen pois hyvän rakennustavan vastaista, vaikka vedeneristyksestä ei oltu vielä rakennusaikana nimenomaisesti mainittu Suomen rakennusmääräyskokoelmassa. Käräjäoikeus onkin yhtynyt asiassa esiintyneen todistajan näkemykseen siitä, että RIL-ohjeet on laadittu sitä varten, että niiden avulla pystytään täyttämään Suomen rakennusmääräyskokoelman säännöksissä esitetyt vaatimukset.²⁸¹

Kouvolan hovioikeuden ratkaisussa 10.03.2006 T 356 hovioikeus on hyväksynyt Orimattilan käräjäoikeuden 09.02.2005 asiasta antamassa ratkaisussa T 05/139 RIL-ohjeiden velvoittavuutta koskevat käräjäoikeuden perustelut. Käräjäoikeus on perusteluissaan todennut muun muassa RIL-ohjeiden rinnastuvan oikeuskirjallisuudessa esitetyn kannan mukaisesti Suomen rakentamismääräyskokoelman ohjeisiin. Käräjäoikeus toteaa, että myös muita kuin Suomen Rakentamismääräyskokoelman ohjeiden mukaisia ratkaisuja voidaan

²⁷⁸ Pirinen 1999, s. 24.

²⁷⁹ RIL 107-2012, s. 3.

²⁸⁰ KäO viittaa teokseen Laine 1993, s. 108.

²⁸¹ THO 05.12.2001 T 3026; Porin KO 07.07.2000 T 2901.

käyttää kunhan ne täyttävät rakentamiselle asetetut vaatimukset.²⁸² Käräjäoikeuden mukaan rakennuksen alustäyttökerrosta ei kuitenkaan voitu pitää virheellisenä ainoastaan sillä perusteella, että sora ei täyttänyt RIL 126 -ohjeessa kosteuden kapillaarisen nousun katkaisevalle salaojasoralle asetettuja vaatimuksia, koska rakennusmääräysten mukainen riittävä kapillaarikatko oli mahdollisesti toteutettu jo muiden rakennusratkaisujen avulla salaojasoran huonosta laadusta huolimatta. Käräjäoikeus ei siis voinut todeta kapillaarikatkon olevan hyvän rakennustavan vastainen pelkän salaojasoran RIL 126 -ohjeiden vaatimuksista poikkeamisen perusteella, koska hyvän rakennustavan mukainen työn lopputulos oli mahdollisesti toteutettu jo muiden rakenneratkaisujen avulla. Kouvolan hovioikeus myös katsoi alustäyttökerroksen maa-aineksen olleen talon rakentamisaikaan paikkakunnalla yleisesti käytettyä, eikä alustäytön tämän vuoksi voitu katsoa merkittävästi poikenneen siitä, mitä oli voitu perustellusti edellyttää. RIL-ohjeiden lisäksi rakentamisaikojen yleiselle käytännölle on siis annettu merkitysarvoa hyvää rakennustapaa määriteltäessä.²⁸³

5.4 Muiden rakennusalan toimijoiden julkaisut

Myös muut rakennusalan toimijat, kuten Rakennusinsinöörit ja -arkkitehdit RIA ry sekä Suomen Betoniyhdistys ry julkaisevat yleisiä ohjeita ja kuvauksia hyvästä rakennustavasta, joissa rakentamista koskevat viranomaispäätökset pyritään esittämään käytännön ratkaisuin. Rakennustapatietoa julkaiseviin toimijoihin kuuluvat lisäksi muun muassa Suomen geoteknillinen yhdistys, Suomen Kunnallisteknillinen yhdistys ja Teräsrakenneyhdistys.²⁸⁴ Kuitenkin rakentamista koskevan oikeuskirjallisuuden, rakennusalan kirjallisuuden ja oikeuskäytännön perusteella voidaan todeta erityisesti Rakennustietosäätiön RYLLien ja RT-ohjeiden sekä Suomen Rakennusinsinöörien Liiton RIL-ohjeiden nousseen soveltamiskäytännössä muita ohjeita merkittävämpään asemaan.

5.5 Rakennusalan opetus- ja opaskirjallisuus

Pirinen on hyvän rakennustavan mukaista pientalojen kosteuden hallintaa koskevassa liseniaatintyössään esittänyt hyvää rakennustapaa oikeudellisesti määritteleviksi tekijöiksi edellä läpikäytyjen määrittelylähteiden ohella, mutta soveltamisjärjestyksessä kuitenkin niiden jälkeisinä lähteinä rakennusalan suunnittelijoiden ja rakentajien oppina toimivaa kirjallisuutta, kuten rakennusalan oppilaitosten käyttämiä alan oppikirjoja, VTT:n julkaisuja sekä alan asiantuntijakirjallisuutta, kuten Rakennusmestarit ja insinöörit AMK RKL ry:n ja Rakennustietosäätiön julkaisemaa Rakentajain kalenteri -käsikirjaa. Kirjoittaja perustele

²⁸² KäO viittaa oikeuskirjallisuutena teokseen Palo & Linnainmaan, Asuntokaupan virheet ja vastuut oikeuskäytännössä, 2003, s. 32.

²⁸³ Kouvolan HO 10.03.2006 T 356 ja Orimattilan KO 09.02.2005 T 05/139.

²⁸⁴ Pirinen 1999, s. 24.

oppikirjojen nostoa hyvän rakennustavan määrittelytekijöiksi sillä, että niissä esiteltyt rakentamisen ratkaisut edustavat ammattikirjallisuudessa hyväksytyinä ratkaisuina aikakauden hyvää rakennustapaa. Myös VTT:n julkaisuista saatavat mallit tulisi Pirisen mukaan hyväksyä hyvää rakennustapaa koskeviksi ohjeiksi VTT:n edustaessa korkeinta auktoriteettia rakennusalan tutkimus- ja kehitystyössä.²⁸⁵

Tutkielmassani läpikäymäni oikeuskäytännön nojalla voin todeta, ettei rakennusalan opetus- ja opaskirjallisuudelle ole oikeuskäytännössä annettu juurikaan merkitystä hyvän rakennustavan lähteenä. Tämä voi johtua aiemmin tässä luvussa läpikäytyjen lähteiden sisältämästä tarkemmasta ja konkreettisemmasta rakennusmenetelmien kuvaamisesta sekä siitä, että nämä lähteet ovat vakiinnuttaneet asemansa hyvän rakennustavan kuvaajina käytännön rakentamisessa muiden lähteiden jäädessä näin toissijaisiksi. Esimerkiksi alan oppikirjojen osalta on lisäksi todettava, että niiden sisältämät kuvaukset rakennustyön suorittamisesta ovat usein kovin ylimalkaisia ja oppikirjojen laadintatapa muutaman asiantuntijan voimin ei takaa niin suurta objektiivisuutta valittujen rakennusmenetelmien osalta kuin esimerkiksi laaja lausuntokäsittely voi taata. Katsonkin tämän vaikuttavan kyseisten lähteiden oikeudelliseen merkittävyyteen hyvän rakennustavan määrittelijöinä.

5.6 Soveltaminen ja ristiriitatilanteet

Vaikka hyvän rakennustavan vaatimuksesta on mahdollista saada yksityiskohtaista tietoa säädösten, määräysten, ohjeiden ja erityisesti rakennusalan toimijoiden julkaisujen perusteella, vaatii hyvän rakennustavan toteutumisen laadunarviointi ammattitaitoa ja usein tapauskohtaista tulkintaa²⁸⁶. Urakkasopimukset-teoksen kirjoittajat pitävätkin hyvän rakennustavan noudattamisen käytännön merkitystä jokseenkin tulkinnanvaraisena. Esimerkkinä tulkinnanvaraisuuden aiheuttajasta kirjoittajat viittaavat RYLLin sisältämään huomattavaan teknisen mittatiedon määrään, jonka sitovuutta sellaisenaan saattaa kirjoittajien mukaan olla kaikissa tapauksissa vaikeaa puoltaa. Myös RT-tarviketiedostojen tietojen perustumista tuotteiden valmistajien antamiin tietoihin on pidetty ongelmallisena mahdollisten vaihtoehtoisten toteutustapojen suuren määrän vuoksi.²⁸⁷ Oikeuskäytännön nojalla voidaan kuitenkin todeta rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten sisältämien teknisten mittatietoaineistojen toimivan suuntaa antavina vertailupohjina ja oikeudellisen

²⁸⁵ Pirinen 1999, s. 27–28.

²⁸⁶ Rakennusteollisuus RT ry 2013, s. 4.

²⁸⁷ Oksanen ym. 2010, s. 106.

ratkaisijan harkintamarginaalia määrittävinä tekijöinä hyvän rakennustavan mukaista laatutasoa määriteltäessä, ja siksi en näe Urakkasopimukset-teoksen kirjoittajien huolta teknisen mittatiedon liian suuresta määrästä aiheelliseksi.

Hyvän rakennustavan määrittelylähteiden valinnassa voi myös syntyä tilanteita, joissa rakennusalan eri toimijoiden ohjejulkaisut sisältävät keskenään ristiriitaista tietoa hyvän rakennustavan sisällöstä. Tilanteen todennäköisyys kasvaa hyväksyttävien määrittelylähteiden joukon kasvaessa. Vaikka rakennusallalla yleisesti noudatettavat ohjeet ohjeistavatkin nykyisin samasta asiasta pääosin toisiinsa verrattavilla tavoilla, sisälsivät esimerkiksi RILlit ja RYLLit Palon ja Linnainmaan mukaan erityisesti vielä 1990-luvulla myös toisistaan poikkeavia toteuttamistapoja²⁸⁸.

Laineen mukaan ristiriitatilanteessa etusija tulisi antaa sellaisille ohjejulkaisuille, joiden valmistelu on ollut yhteistä rakennusalan eri osapuolten kesken. Esimerkkinä Laine viittaa viranomaisten, rakennusalan eri järjestöjen ja asiantuntijoiden yhteistyöllä laadittuihin RT-ehtoihin, joilla olisi soveltamisessa etusija sellaisiin ohjeistoihin nähden, joiden valmistelussa ei ole ollut mukana rakennusalan eri osapuolia. Laine myös vertaa teollisuuden toimialajärjestöjen ja aatteellis-ammattillisella pohjalla toimivien järjestöjen julkaisujen luotettavuutta hyvän rakennustavan määrittelijöinä toteamalla toimialajärjestöjen julkaisujen ilmaisevan lähinnä kyseisen toimialan oman käsityksen hyväksyttävästä laatutasosta. Näin kirjoittaja katsoo aatteellis-ammattillisella pohjalla toimivien järjestöjen julkaisujen olevan luotettavampia. Aatteellis-ammattillisella pohjalla toimivista järjestöistä Laine esittää hyväksi esimerkiksi Rakennustietosäätiön.²⁸⁹ Lisäksi Määttä ja Soinisen mukaan ristiriitatilanteisiin tulee soveltaa systeemistä tulkintaa ja antaa painoarvoa sellaisille tulkintalähteille, jotka täyttävät mahdollisimman kattavasti eri normi- ja tulkintalähteiden vaatimukset²⁹⁰.

5.7 Sopimukseen perustuvan hyvän rakennustavan määrittely

Siinä missä rakennustyön osapuolet viittaavat monesti Rakennustöiden yleisiin laatuvaatimukseen (RYL) yleisenä rakentamissopimusta koskevana teknisenä asiakirjana, on rakennusalan sopimuskäytännössä yleisenä kaupallisena asiakirjana laajasti käytössä

²⁸⁸ Palo & Linnainmaa 2002, s. 413.

²⁸⁹ Laine 1993, s. 109–110.

²⁹⁰ Määttä & Soininen 2016, s. 1039–1041.

Rakennusurakan yleiset sopimusehdot (YSE 1998)²⁹¹. Tavallisesti YSE 1998 -sopimusehdot tulevat rakennusurakkasopimuksen osaksi nimenomaisen viittauksen muodossa, mutta ehtojen vakiintuneisuuden vuoksi niillä on Halilan ja Hemmon mukaan alan kodifikaationa merkitystä myös tapaoikeutena. Täten yleisiä sopimusehtoja saatetaan soveltaa heidän mukaansa jossakin laajuudessa myös tapauksissa, joissa ehtoihin ei ole viitattu.²⁹² Koska soveltamisalaltaan yleiset YSE 1998 -sopimusehdot ovat Klementjeffin mukaan käytössä hyvin laajasti rakennushankkeissa kaikilla rakentamisen eri toimialoilla²⁹³, ja täten yleisten sopimusehtojen ollessa yleisesti rakennusurakkasopimusten normilähde²⁹⁴, on hyvän rakennustavan määrittelylähteiden soveltamista hyvä tutkia myös kyseisten sopimusehtojen avulla.

Suomen toimitila- ja rakennuttajaliitto RAKLI ry:n vahvistamien ja sen yhdessä muiden rakennusalan toimijoiden kanssa tuottamien, elinkeinoharjoittajien välisiin urakkasopimukseen tarkoitettujen Rakennusurakan yleisten sopimusehtojen 1 luvun urakoitsijan suoritusvelvollisuutta koskevassa 1 §:n 3 kohdassa edellytetään urakoitsijan suorittavan sopimuksenmukaisen tehtävänsä ammattitaidolla sekä noudattaen voimassa olevia rakentamista koskevia säädöksiä ja hyvää rakennustapaa. Myös tilaajan myötävaikutusvelvollisuutta koskevan kyseisen sopimuksen 1 luvun 8 §:n 2 kohdan mukaisesti tilaajan tulee huolehtia siitä, että hänen toimittamat suunnitelmat ovat hyvän rakennustavan mukaisia.²⁹⁵

Rakennusurakan yleisissä sopimusehdoissa määritellään myös hyvän rakennustavan noudattamisen sisältö sopimusosapuolten toiminnassa. 1 luvun 15 §:n mukaisesti, mikäli sopimusasiakirjoissa ei ole mainittu rakennustyölle asetettuja vaatimuksia tai sopimusasiakirjoista ei ilmene samanlaisista tai rinnastuskelpoisista suorituksista annettuja määräyksiä, tulee urakoitsijan noudattaa vastaavanlaisissa rakennustöissä yleensä noudatettavaa menettelyä hyvän ja kunnollisen työtuloksen aikaansaamiseksi²⁹⁶. Tällöin rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten voidaan katsoa saavan osapuolten sopimuksessa tekemän tahdonilmaisun vuoksi vielä sitovamman aseman hyvän rakennustavan kuvaajana, koska kyseisten laatuvaatimusten voidaan katsoa kuvaavan rakennustöissä yleensä

²⁹¹ SisäRYL 2013, s. 16.

²⁹² Hallila & Hemmo 2008, s. 53.

²⁹³ Klementjeff 2012, s. 3.

²⁹⁴ Halila & Hemmo 2008, s. 52.

²⁹⁵ YSE 1998, s. 4–5.

²⁹⁶ YSE 1998, s. 6.

noudatettavaa menettelyä käytännön rakennustoiminnassa tapahtuvan lähteiden soveltamisen yleisyyden vuoksi.

YSE 1998 -sopimusehtojen 15 §:ää koskevassa oikeuskirjallisuudessa hyvän rakennustavan sisältöä määrittävinä, velvoittavien normien ulkopuolisina määrittelylähteinä pidetään etenkin Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry:n RIL-julkaisuja, Rakennustietosäätiön julkaisemia rakennustöiden yleisiä laatuvaatimuksia (RYL) ja työn tulosta ohjaavia RT-ohjekortteja sekä Suomen Betoniyhdistys ry:n normeja ja ohjeita²⁹⁷. Myös nykyisiä YSE 1998 -sopimusehtoja edeltäviä YSE 1983 -sopimusehtoja läpikäyvässä Laineen rakennusvirheisiin painottuvassa teoksessa hyvää rakennustapaa määrittävinä lähteinä pidetään Rakennustietosäätiön RYL-käsikirjoja ja RT-ohjetiedostoja sekä RIL-julkaisuja²⁹⁸.

²⁹⁷ Liuksiala & Stoor 2014, s. 119; Oksanen ym. 2010, s. 105.

²⁹⁸ Laine 1993, s. 106–108, jonka mukaan rakennustavoista voidaan saada tietoa myös muun muassa Asuntohallituksen, Suomen Kaupunkiliiton, Suomen Geoteknillisen yhdistyksen, Kunnallisteknisen yhdistyksen, Teräsrakenneyhdistyksen ja Suomen Betoniyhdistyksen ohjejulkaisuista.

6 RAKENNUSALAN SISÄISTEN LAATUVAATIMUSTEN SOVELTAMISHERKKYYS OIKEUSKÄYTÄNNÖSSÄ

6.1 Soveltamiskäytäntöjen vaikutuksesta yleisesti

Määttä toteaa soft law -oikeutta koskevassa tutkimuksessaan lainsoveltajien todellisia soveltamiskäytäntöjä ja -tapoja koskevan empiirisen tiedon muodostavan aina perustan lainsoveltamisen kehittämiseksi annettavien normatiivisten kannanottojen esittämiselle. Lisäksi, mikäli empiirisen tutkimuksen avulla kyetään osoittamaan viranomaisten ja tuomioistuinten soveltavan tiettyä soft law -lähdettä huomattavaakin oikeudellista painoarvoa saavassa muodossa, ei lainopillisia tulkintasuosituksia annettaessa voida Määttän mukaan todeta kyseisen oikeuslähteen olevan ainoastaan ei-velvoittava.²⁹⁹ Tolonen korostaakin oikeuskäytännön vakiintuneesta tulkintalinjasta poikkeamisen edellyttävän painavia perusteita³⁰⁰.

Oikeuslähdeopissa oikeuskäytäntö on luokiteltu sallittujen tai heikosti velvoittavien oikeuslähteiden joukkoon³⁰¹. Tolosen mukaan oikeuskäytäntö tarjoaa aikaisempien ratkaisujen muodossa meille joukon ajatuksia siitä, millä tavoin tietyissä jutussa riitakysymys on ratkaistu. Tolonen viittaakin tällä hermanauttiseen jatkumoon, jonka perusteella jokainen tuomioistuimen ratkaisu omaa vaikutuksia suhteessa myöhempisiin ratkaisuihin toimien niiden lähtökohtana tai ainakin osana sitä. Tolonen korostaakin, että tuomioistuimen ratkaisun tuloksen voi ymmärtää vain sen lähtökohtien avulla, jotka taasen muodostuvat aiempien ratkaisujen tuloksista.³⁰² Myös Tolvasen mukaan jokainen yksittäisen tuomioistuimen yksittäinen ratkaisu vaikuttaa ohjaavasti vähintäänkin kyseisen tuomioistuimen tulevaisuudessa tekemiin ratkaisuihin. Täten hänen mielestään on osittain erheellistä antaa oikeuslähdeopillisesti korostunutta merkitystä ainoastaan korkeimman

²⁹⁹ Määttä 2005b, s. 449.

³⁰⁰ Tolonen 2003, s. 124. Ks. kuitenkin ympäristöoikeudellisten tapausten erilaisuuden ja tilannekohtaisuuden vaikutuksista ratkaisujen myöhempään sovellettavuuteen Määttä 2005b, s. 428, jonka mukaan ympäristöoikeudellisessa keskusteluperinnesuuntauksessa on katsottu ympäristöoikeudellisten päätösten olevan niin tilannesidonnaisia, etteivät ne voisi olla ympäristöoikeuden alalla ennakkopäätöksinä yleistettävissä, sekä Kumpula ym. 2014, s. 105–106, jonka mukaan ympäristöoikeuden prejudikaatiopin mukaisesti yleistysten tekemiseen oikeuskäytännöstä on suhtauduttava varovaisesti.

³⁰¹ Nyholm 2016, s. 78. Ks. lisäksi Husa ym. 2008, s. 60, joka toteaa luokittelun johtavan siihen, että edes ylimpien tuomioistuimien ratkaisuilla ei siis ole oikeudellisesti sitovaa ennakkopäätösvaikutusta.

³⁰² Tolonen 2003, s. 4–5.

oikeuden ratkaisuille tavanomaisen muodollisen oikeuslähteopin mukaisesti.³⁰³ Myös Tolonen tuo esiin esimerkiksi hovioikeuksien ratkaisujen korostuneen ohjaavan merkityksen hovioikeuksien jäädessä useimmissa tapauksissa ylimmäksi oikeusasteeksi³⁰⁴.

Lappi-Seppälän mukaan julkaisemattomien ratkaisujen analysoinnin avulla on mahdollista selvittää tarkemmin eroavaisuuksia muiden oikeuslähteiden pohjalta tehtyjen soveltamisodotusten ja tosiasiallisen soveltamiskäytännön välillä. Eroavuuksissa on kyse lainsoveltamisen tai lainsäädännön epäkohdista, joiden perusteella voidaan antaa palautetta joko lainsoveltajille tai lainsäätäjälle riippuen siitä, voidaanko eroavaisuus korjata tulkintaa muuttamalla vai vaatiiko korjaus lainsäädäntötoimia. Tällöin empiirinen aineisto toimii hänen mukaansa muutosvoimana oikeuslähteen sijasta sen antaessa tietoa muiden oikeuslähteiden sisältämien tulkintasuositusten ja käytännön yhteneväisyydestä. Toiseksi oikeuskäytäntöön kohdistuvalla tutkimuksella voidaan tuottaa myös uutta aineistoa esimerkiksi hyvän rakennustavan vaatimuksen tulkinta-argumentaatioon ja täten tulkintakannanoton muodostamiseen. Lisäksi empiirinen aineisto vakiintuneesta oikeuskäytännöstä muodostuu Lappi-Seppälän mukaan usein keskeiseksi oikeuslähteeksi erityisesti joustavien normien, kuten hyvän rakennustavan vaatimuksen määrittymisessä.³⁰⁵

Tarukannel on terveydenhoidollisia sijoituslupia koskevassa tutkimuksessaan havainnut, ettei lääkintöhallituksen antamien ohjekirjemäisten suositusten oikeudellinen asema ole ainakaan suoraviivaisesti muuttunut viranomaisten tai hallintolainkäytön päätöksissä suosituksiin tehdyistä useista viittauksista huolimatta. Viittaukset eivät Tarukanteleen mukaan itsessään kerro suositusten sitovasta oikeudellisesta vaikutuksesta, koska jo päätöksen perusteluvelvollisuus edellyttää ratkaisijaa tuomaan kattavasti esiin päätöksen vaikuttaneet seikat.³⁰⁶ Myöskään Määttä ei katso viittaamisen luovan soft law -aineistolle yleistettävissä olevia, siltä ennen puuttuneita oikeusvaikutuksia. Kyseisten aineistojen soveltaminen ratkaisutoiminnassa luo aineistoille Määttän mukaan kuitenkin aineiston merkitystä oikeuslähteenä vahvistavaa institutionaalista perustaa.³⁰⁷ Rakennusalan sisäisillä laatuvaatimuksilla voidaan katsoa olevan oikeusvaikutuksia ilman oikeuskäytännöstä saatavaa tukea muun muassa lainvalmisteluaineistojen ja ympäristöoikeuden yleisten oppien

³⁰³ Tolvanen 2005, s. 324. Ks. myös Tolonen 2003, s. 124, jossa todetaan kaikkien eri tuomioistuintasojen ratkaisujen omaavan tulkinnallista merkitystä ratkaisuharkinnassa, sekä Jokela 1983, s. 15, jossa todetaan ylimpien tuomioistuimien ratkaisujen antavan vain osittaisen kuvan koko tuomioistuinkäytännöstä.

³⁰⁴ Tolonen 2003, s. 124.

³⁰⁵ Lappi-Seppälä 1997, s. 201–202.

³⁰⁶ Tarukannel 1990, s. 174–176.

³⁰⁷ Määttä 2005b, s. 429.

perusteella. Laatuvaatimusten vakiintuneet soveltamiskäytännöt ilmentävätkin Määrän edellä esitetyn toteamuksen mukaisesti laatuvaatimusten vahvan ja vakiintuneen institutionaalisen perustan luomaa merkittävyyttä oikeuslähteenä.

6.2 Ratkaisujen perusteluiden kattavuuden vaikutukset

Oikeudenkäymiskaaren (1.1.1734/4) 24 luvun 4 §:n mukaan tuomio on perusteltava ja ratkaisun perusteluissa on näyttöä koskevan perustelun lisäksi tuotava esiin normiperustelut eli tieto siitä, mihin oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu³⁰⁸. Lisäksi lain 24 luvun 7 §:ssä edellytetään sovellettujen lainkohtien ja oikeusohjeiden mainitsemista tuomiossa. Jotta oikeudenkäymiskaaren normiperusteluja koskeva vaatimus voitaisiin katsoa täyttyneen, tulee tuomioistuimen ratkaisusta olla luettavissa kaikki ratkaisuun vaikuttaneet aineistot, myös mahdollisesti ratkaisuun vaikuttaneet rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset. Virolaisen ja Martikaisen mukaan tuomari ei ole sidottu mihinkään oikeuslähdeopilliseen malliin tuomioita perustellessaan, vaan tärkeintä on esittää perusteluissa kaikki ratkaisussa käytetyt oikeuslähteet, niiden mahdollinen etusijajärjestys sekä perusteet edellä mainitulle soveltamiselle ja etusijalle³⁰⁹.

Kokon ja Suvantolan mukaan tuomioistuinratkaisujen perustelujen avoimuuden ja kattavuuden vaatimukset korostuvat etenkin joustavia normeja sovellettaessa³¹⁰. Mikäli joustavien normien konkretisoinnissa päädytään soft law -aineiston soveltamiseen, tulee käytetty aineisto yksilöidä ratkaisun perusteluissa yksilöinnin mahdollistaessa päätöksen kontrolloinnin ja legitimaation³¹¹. Tuorin mukaan oikeusjärjestyksen tulee olla jokaisen tuomioistuimen ratkaisun jälkeen edelleen koherentti eli looginen normatiivinen kokonaisuus, johon tuomareiden tulee pyrkiä ratkaisuisaan harjoittamallaan systematisoinnilla³¹². Säädännäisen oikeuden määrän kasvun ja siitä seuraavan ratkaisujen perustelujen pidentymisen vuoksi tuomareilla voi kuitenkin olla Karhun mukaan

³⁰⁸ Aarnio 2006, s. 249. Ks. myös Kokko & Suvantola 2010, s. 187, jonka mukaan tosiasia-perusteluiden tehtävänä on todeta tapahtuneet tosiseikat, kun taas normiperustelut keskittyvät niihin sovellettavien säännösten ja periaatteiden havaitsemiseen ja tulkintaan, sekä Virolainen & Martikainen 2010, s. 356, jonka mukaan normiperusteluissa tulee ilmoittaa syyt tuomion johtopäätösosasta ilmenevälle oikeusnormin soveltamiselle ja tulkintatavalle.

³⁰⁹ Virolainen & Martikainen 2010, s. 369.

³¹⁰ Kokko & Suvantola 2010, s. 189.

³¹¹ Kokko & Suvantola 2010, s. 206; Määttä 2005b, s. 447. Ks. Kuusiniemi 1992, s. 132–133, jossa Kuusiniemi on aikanaan todennut tuomioistuiemien omaavan normiperusteluissaan tavan, jossa vahvasti velvoittavien oikeuslähteiden lisäksi ei viitata muihin ratkaisussa mahdollisesti tulkinnallista painoarvoa saaneisiin oikeuslähteisiin.

³¹² Tuori 2002, s. 2.

hankaluuksia säilyttää ratkaisun johdonmukaisuus ja siten oikeusjärjestyksen koherenttius³¹³. Edellä mainittu korostuu erityisesti ympäristöoikeuden alalla, jossa sovellettavat oikeuslähteet muodostuvat lähtökohtaiselta velvoittavuudeltaan hyvin monitasoisista ja sisällöltään monipuolisista lähteistä. Erityisesti tällöin ratkaisuisa harjoitettu aktiivinen systematisointityö auttaa pitämään yllä edellä mainittua oikeusjärjestyksen johdonmukaisuutta.

6.3 Korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö

Hyvää rakennustapaa ja erityisesti rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten merkittävyyttä tarkastelevaa korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöä on niukasti. Tämän osoittaa jo se, että korkeimman oikeuden ratkaisuisa (21 kpl) vuodesta 2000 aina maaliskuuhun 2017 ei esiintynyt hyvää rakennustapaa tai sen määrittelylähteitä tarkastelevia ratkaisuja kiinteistön virheitä tai muita sopimusrikkomuksia (asiaryhmä 0401) sekä urakkasopimusten suoritusrikkomuksia (asiaryhmä 0930) koskevissa asiaryhmissä. Muutamien ratkaisujen perusteluissa oli ainoastaan maininta velvoitteesta hyvän rakennustavan noudattamiseen esimerkiksi asuntokauppalain perusteella. Koska tutkitusta hovioikeuskäytännöstä edellä mainituilla asiaryhmillä löytyi hyvää rakennustapaa ja sen määrittelylähteitä koskettavaa oikeuskäytäntöä, voimme havaita, että lähes kaikissa hyvää rakennustapaa koskettavissa tapauksissa hovioikeus jää korkeimmaksi oikeusasteeksi korkeimman oikeuden ollessa myöntämättä asiassa valituslupaa. Esimerkiksi kaikista seuraavassa alaluvussa esitettävistä hovioikeuskäytäntöä kuvaavien ratkaisulyhennelmien mukaisista yhdeksästä hovioikeusratkaisusta oltiin haettu valituslupaa korkeimmasta oikeudesta, joissa seitsemässä tapauksessa lupa oli evätty kahden valituslupahakemuksen ollessa vielä vireillä tutkielman kirjoittamisvaiheessa.

Oikeuskirjallisuudessa esitettyjen muutamien hyvää rakennustapaa koskettavien korkeimman oikeuden ratkaisujen perusteella voidaan kuitenkin havaita, että korkein oikeus on ratkaisuisaan välttänyt suoraa viittaamista norminannon ulkopuolisiin hyvän rakennustavan määrittelylähteisiin. Kyseisten ratkaisujen ja rohkeahkon tulkinnan perusteella korkeimman oikeuden voidaan katsoa olleen osittain haluton antamaan ennakkopäätösluontoista arvoa rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten sitovuudelle. Korkeimman oikeuden ratkaisujen perusteluista voidaan kuitenkin alla esitettävien

³¹³ Pöyhönen 2000, s. 190; Karhu 2003, s. 806.

oikeuskirjallisuudessa esiintyneiden ratkaisujen avulla huomata rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten vaikuttamisesta ratkaisujen lopputuloksiin, ja näin korkein oikeus on tosiasiallisesti pitänyt lähteiden mukaisia laatutasovaatimuksia seuraavissa ratkaisuissa hyvää rakennustapaa kuvaavina.

KKO:1993:52. Teollisuushallin katon virheellistä rakennesuunnittelua koskeneessa korkeimman oikeuden vuosikirjaratkaisussa on teollisuushallin kattorakenteen hyvän rakennustavan vastaisuutta ilmentävänä tekijänä viitattu muun muassa todistaja Erkki Tikkanen asiantuntijalausuntoon, jossa Tikkanen on todennut teollisuushallin kattorakenteen tuuletuksen suunnittelun toteutetun vastoin vuosina 1970 ja 1971 julkaistuja rakennustietokortteja. Suoraa viittausta hyvää rakennustapaa määritteleviin RT-ohjekortteihin korkein oikeus ei ole kuitenkaan tehnyt.³¹⁴

KKO 1984 II 187. Korkeimman oikeuden ratkaisu koski asunnon lattian hyvän rakennustavan mukaisuutta ja asunto-osakeyhtiön korjausvelvollisuutta. Ratkaisun perusteluista voidaan havaita oikeuden määrittäneen lattioiden kaltevuuden ja epätasaisuuden hyvän rakennustavan vastaisuutta käyttämällä hyväkseen asuinhuoneiston rakennuspiirustuksia sekä Rakennustietosäätiön kortistossa julkaistuja suosituksia lattioiden tasaisuudesta. RT-ohjekortiston suositusten mukaan betonilattioiden tasaisuutta koskeva poikkeama annetusta tasosta olisi saanut asuinhuoneistoissa olla enintään yksi tai kaksi millimetriä kahden metrin matkalla, kun tapauksessa kaltevuutta löytyi kyseisellä matkalla enimmillään 25 millimetriä. Tässäkään tapauksessa korkein oikeus ei ole nimenomaisesti viitannut RT-ohjekortistoon hyvää rakennustapaa määrittelevänä tekijänä, vaan kyseisten suositusten vaikuttavuus hyvän rakennustavan arviointikriteerinä ilmenee oikeuden lattioiden kaltevuuden ja epätasaisuuden hyväksyttävän määrän arviointia koskevassa ratkaisun perustelulauselmassa.³¹⁵

KKO:n päätökset ovat kuitenkin pääosin ajalta, jolloin ratkaisujen perustelujen kattavuutta ei niinkään vaadittu tai painotettu. Kyseisenä aikana KKO:n normiperustelut ovat Kuusiniemen ilmaisemin tavoin oletettavasti perustuneet tavalle, jossa vahvasti velvoittavien oikeuslähteiden lisäksi ei ole viitattu muihin ratkaisussa mahdollisesti tulkinnallista painoarvoa saaneisiin oikeuslähteisiin³¹⁶. Myös näiden seikkojen vuoksi rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten sitovuuden arvioiminen on voinut jäädä pois ratkaisujen perusteluista.

6.4 Hovioikeuksien ratkaisukäytäntö

Hovioikeuksille suunnattujen ratkaisupyyntöjen johdosta tarkemmin tutkittavaksi päätyi yhteensä yhdeksän hyvää rakennustapaa ja erityisesti rakennusalan sisäisten

³¹⁴ KKO:1993:52.

³¹⁵ KKO 1984 II 187.

³¹⁶ Kuusiniemi 1992, s. 132–133.

laatuvaatimusten soveltamista koskettavaa ja tässä alaluvussa esitettävää hovioikeusratkaisua, jotka jakautuvat annetuiksi kaikista maamme viidestä hovioikeudesta.

Kyseisistä analyysin pohjana olleista hovioikeusratkaisuista kerättyjen havaintojen perusteella voidaan todeta, että normiannon ulkopuolisten rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten soveltaminen hovioikeuskäytännössä on yleistä hyvää rakennustapaa koskettavien riita-asioiden yhteydessä. Todennäköisyys siihen, että tuomioistuimien soveltaa laatuvaatimuksia hyvää rakennustapaa määriteltäessä ja tulkittaessa on suuri. Tutkittavana olleissa tapauksissa suurimmassa osassa hovioikeus sovelsi hyvää rakennustapaa määritteleviä rakennusalan sisäisiä laatuvaatimuksia asianosaisten vaatimusten mukaisesti. Mikäli asianosainen vetosi sisäisiin laatuvaatimuksiin hyvää rakennustapaa kuvaavana lähteenä, todennäköisesti myös tuomioistuimien tulkitseivät hyvän rakennustavan toteutumista kyseisen lähteen avulla. Tällöin tuomioistuimien yleensä viittasivat perusteluissaan suoraan kyseiseen lähteeseen ja sen sisältämään tekniseen suositukseen. Voidaankin siis todeta, että asianosaisten on järkevää vedota rakennusalan sisäisiin laatuvaatimuksiin nimenomaisesti pelkän hyvän rakennustavan noudattamisen yleisluontoisen vaatimuksen sijasta. Tällöin asianosaiset voivat ainakin odottaa tuomioistuimien kannanottoa kyseisen lähteen sisältämän hyvän rakennustavan luonnehdinnan oikeellisuudesta ja lainmukaisuudesta.

Tutkittavana olleiden ratkaisuaineiston perusteella voidaan havaita, että viittaaminen hyvän rakennustavan määrittelylähteisiin tapahtuu hovioikeuksissa usein juuri asiantuntijatodistajien toimesta. Asiantuntijatodistajat vetosivat yleensä suoraan rakennusalan sisäisiin laatuvaatimuksiin hyvän rakennustavan määrittelijöinä, ja lisäksi he ilmaisivat usein kokemukseensa perustuvan näkemyksen tietyn rakennusratkaisun hyvän rakennustavan mukaisuudesta. Voidaankin todeta, että asiantuntijatodistajan lausuman sisällön voidaan katsoa vaikuttavan suuresti siihen, kuinka tuomioistuimet käyttävät ratkaisuisaan hyväksi norminannon ulkopuolisia hyvän rakennustavan määrittelylähteitä. Kyseinen havainto onkin linjassa Kuusiniemen havainnon kanssa siitä, että viranomaiset ja tuomioistuimet turvautuvat joustavien normien määrittelyssä usein asiantuntijaviranomaisten lausuntoihin³¹⁷. Yleisen tuomioistuimen ja rakentamista koskevien riita-asioiden yhteydessä asiantuntijatodistajien joukko muuttuu kuitenkin pääosin yksityisistä henkilöistä, usein rakennusinsinööreistä muodostuvaksi.

³¹⁷ Kuusiniemi teoksessa Kuusiniemi ym. 2013, s. 61.

Tutkimieni tapausten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että myös rakentamisen suhteen maallikoiksi luettavat asianosaiset avustajineen osaavat etsiä rakennusalan sisäisistä laatuvaatimuksista hyvän rakennustavan kuvauksia, ja vedota niihin oikeudessa myös omalotteisesti avustajansa välityksellä ilman rakennusteknistä asiantuntija-apua. Tämä on varmastikin nyky-yhteiskunnassa vallitsevan ja koko ajan kehittyvän tiedon haettavuuden ja saatavuuden ansiota. Tutkimieni tapausten perusteella en havainnut eroa asiantuntija- ja maallikko-avustajavetoamisen välillä siinä, kuinka tuomioistuimet lopulta soveltavat rakennusalan sisäisiä laatuvaatimuksia ratkaisuisaan.

Alla olevissa ratkaisulyhennelmien mukaisissa tapauksissa asianosaiset vetosivat hyvän rakennustavan sisällön kuvaajana joko RILiin, RYLLiin, RT-ohjeisiin tai Ratu-ohjekortistoon. Lisäksi vedottiin rakennusmateriaalin valmistajan yleisiin asennusohjeisiin hyvää rakennustapaa kuvaavana ohjeistuksena. Myös hovioikeudet katsoivat perusteluissaan hyvän rakennustavan kuvaajiksi edellä mainitut rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset ja materiaalinvalmistajan yleiset asennusohjeet. RYLLi mainittiin nimenomaisesti hyvää rakennustapaa kuvaavana määrittelylähteenä kuluttajansuojalain esitöitä mukaillen. Hovioikeudet ovatkin katsoneet rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset merkittäviksi vertailukohdiksi rakennussuorituksen virhearvioinnissa ja hyvän rakennustavan määrittelyssä. Ratkaisujen perusteella rakennusalan sisäisille laatuvaatimuksille voidaan katsoa annetun jopa normilähteen rooli pelkän tulkintalähteen aseman sijasta. Tätä tukee erityisesti se havainto, että rakennusalan sisäisiä laatuvaatimuksia sovelletaan yleensä suoraan asianosaisen vaatimuksesta, eikä ratkaisujen perusteluissa yleensä tuoda esiin asiaa koskettavan velvoittavan normiannon sisältöä tai sen mahdollisia aukkoja ja yleispiirteisyyttä perusteena rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten soveltamiselle.

Rakennusalan sisäisiä laatuvaatimuksia sovellettaessa niiden asemaa on pidetty jopa velvoittavien rakennusmääräysten veroisena ja itsestään selvänä. Laatuvaatimuksien käyttö hyvän rakennustavan kuvaajana perustellaan vain harvoin esimerkiksi Rovaniemen hovioikeuden 2.12.2015 antamasta ratkaisusta T 568³¹⁸ ilmenevin tavoin viittaamalla esimerkiksi kuluttajansuojalain lainvalmistelutöihin (HE 360/1992 vp.), jossa hyvän rakennustavan sisällön arvioinnissa keskeinen merkitys on annettu rakennusalan yleisille laatuvaatimuksille (RYL). Hovioikeuksien ratkaisujen perusteluissa siis tuodaan esille hyvin rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset käytettynä oikeuslähteenä, mutta vain erittäin

³¹⁸ RHO 2.12.2015 T 568.

harvoin ratkaisujen perusteluissa esiintyy ratkaisun perusteluilta lisäksi edellytettävät perustelut oikeuslähteiden soveltamiselle³¹⁹. Tutkituissa ratkaisuissa laatuvaatimusten käyttöä ei perusteltu oikeuslähdeopin eikä myöskään yleisten oppien avulla. Yleisten oppien osalta kyseinen havainto vastaakin Tuorin ja Kumpulan ym. toteamusta, jonka mukaan yleisten oppien vaikutusta ja käyttöä ei yleensä kirjoiteta auki ratkaisuihin niiden vaikuttavuudesta huolimatta³²⁰. Perustelemattomuudesta herää kuitenkin kysymys, katsovatko tuomioistuimet rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten aseman niin vahvaksi ja velvoittavaksi, että niiden käytön perustelemista ei katsota tarpeelliseksi?

Hovioikeuksien ratkaisujen pohjalta voidaankin todeta, että rakennusalan sisäisillä laatuvaatimuksilla on merkittävä ja vakiintunut asema hyvän rakennustavan konkreettisena kuvaajana hovioikeuskäytännössä. Koska hovioikeuksien voidaan katsoa antavan rakennusalan sisäisille laatuvaatimuksille huomattavaakin oikeudellista painoarvoa ratkaisutoiminnassaan, katson Määtän toteamuksen mukaisesti, ettei kyseisille soft law -aineistoille voida tällöin antaa vain ei-velvoittavaa asemaa lainopillisia tulkintasuosituksia annettaessa³²¹.

Vaikka Kumpulan ym. ja Määtän mukaisesti yleistysten tekemiseen ympäristöoikeudellisesta oikeuskäytännöstä on suhtauduttava varovaisesti päätösten suuren tilannesidonnaisuuden vuoksi³²², katson Tolosen ja Tolvasen esittämän mukaisesti, että analysoidut hovioikeusratkaisut omaavat kuitenkin vähintäänkin vaikutuksia suhteessa myöhempisiin ratkaisuihin toimien niiden lähtökohtina tai ainakin osana niitä, jokaisen yksittäisen ratkaisun vaikuttaessa ohjaavasti vähintäänkin kyseisen tuomioistuimen tulevaisuudessa tekemiin ratkaisuihin³²³. Hyvää rakennustapaa sovellettaessa tuleekin huomioida, että vakiintuneesta oikeuskäytännön tulkintalinjasta poikkeaminen edellyttää painavia perusteita³²⁴. Tämä korostuu erityisesti joustavaa normia tulkitsevien rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten kohdalla, koska Lappi-Seppälää mukaillen voimme todeta empiirisen aineiston vakiintuneesta oikeuskäytännöstä muodostavan keskeisen oikeuslähteen hyvä rakennustapa -normin soveltamisessa³²⁵.

³¹⁹ Ks. ratkaisujen perusteluiden vaatimuksista Virolainen & Martikainen 2010, s. 369.

³²⁰ Tuori 2002, s. 1; Kumpula ym. 2014, s. 143.

³²¹ Määttä 2005b, s. 449.

³²² Kumpula ym. 2014, s. 105–106; Määttä 2005b, s. 428.

³²³ Tolonen 2003, s. 4–5; Tolvanen 2005, s. 324.

³²⁴ Tolonen 2003, s. 124.

³²⁵ Lappi-Seppälä 1997, s. 201–202.

Helsingin hovioikeus on ratkaisussaan 22.11.2012 T 3177 käyttänyt Ratu-ohjekortin F31-0191 betoniulkoseiniä korjausmenetelmäkuvauksia näyttönä vesihiekkapesu-termin tavanomaisesta työmenetelmäsisällöstä³²⁶.

Helsingin hovioikeus on ratkaisussaan 15.10.2013 T 2724 katsonut pihan asfaltoinnin olleen virheellinen, kun asfaltin ja sen alapuolisten maakerrosten rakentaminen poikkesi RT-ohjekortin (RT 89-10638) mukaisesta ohjeistuksesta. Virhe ilmeni asfaltoinnin halkeilun maan routimisen seurauksena, puuttuneen maan suodatuskerroksen vuoksi.³²⁷

RIL 126-1987 -ohjetta on käytetty Helsingin hovioikeuden 31.8.2015 antamassa tuomiossa T 1207 kuvaamaan vuonna 1992 voimassa olleen hyvän rakennustavan sisältöä koskien rakennuksen salaojien korkeusasemaa suhteessa rakennuksen perustuksiin. Lisäksi RIL-ohjetta käytettiin kuvaamaan rakennusaikana edellytetyt salaojasoran rakeisuusvaatimuksia ja suodatinkankaan käyttövaatimuksia salaojituskerroksen ja luonnonmaan välissä.³²⁸

Helsingin hovioikeus on 11.10.2016 antamassaan ratkaisussaan T 1496 soveltanut rakennuslalla yleisesti käytössä olevaa talonrakennuksen työmaavalvonnan tehtäväluettelon sisältävää RT-ohjekorttia RT 16-10746 selvittäessään tavanomaisen rakennustyön valvontatyön suoritusajan ja siihen sisältyvien tehtävien sisältöä. Hovioikeus onkin ratkaisussaan todennut, että valvontatyön arviointi voidaan tehdä RT-ohjekortin perusteella siltä osin kuin valvontatyöstä annetun tarjouksen tehtäväluettelosta ei muuta ilmene.³²⁹

Itä-Suomen hovioikeus on ratkaisussaan 5.1.2017 T 2 (ei lainvoimainen, ratkaisusta haettu valituslupaa KKO:sta) todennut, että koska aluskatteen ja ruodelautojen väliin ei oltu asennettu tuuletusrimaa metallisia muoto- ja poimulevykatteita koskevan RT-kortin 85-10767 ohjeiden ja kattopeltivalmistajan asennusohjeiden mukaisesti, kysymyksessä oli kuluttajansuojalain 9 luvun 13 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu virhe³³⁰.

Rovaniemen hovioikeus on 6.6.2012 antamassaan ratkaisussa T 470 yhtynyt Oulun kärjäoikeuden 18.2.2011 antamaan ratkaisuun T 11/2894 sekä hyväksynyt kärjäoikeuden perustelut kiinteistön virhettä koskien. Oulun kärjäoikeus on todennut rakennuksen ympärille asetetun roustaeristyksen paksuuden oltua riittämätöntä 50 mm paksuudellaan, kun RT-kortin 81-10590 mukaan eristepaksuuden olisi tullut olla rakennuksen sivustoilla 90 mm ja nurkissa 126 mm.³³¹

Rovaniemen hovioikeus toteaa 2.12.2015 antamassaan ratkaisussa T 568, että kuluttajansuojalain lainvalmistelutöissä (HE 360/1992 vp.) hyvän rakennustavan sisällön arviointiin keskeinen merkitys on annettu rakennusalan yleisille laatuvaatimuksille (RYL). Kun kattorakenteen riittävään tuuletusvälin suuruuteen ei oltu otettu kantaa millimetreinä Suomen rakentamismääräyskokoelmassa eikä asiasta ollut näin olemassa viranomaismääräystä rakentamishetkellä, sovelsi tuomioistuin Suomen rakennusinsinöörien

³²⁶ HelHO 22.11.2012 T 3177.

³²⁷ HelHO 15.10.2013 T 2724.

³²⁸ HelHO 31.8.2015 T 1207.

³²⁹ HelHO 11.10.2016 T 1496.

³³⁰ I-SHO 5.1.2017 T 2, ei lainvoimainen.

³³¹ RHO 6.6.2012 T 470 ja Oulun KO 18.2.2011 T 11/2894.

liitto RIL ry:n Rakennusten veden- ja kosteudeneristysohjeita RIL 107-2000 (korvannut aiemman ohjeen viimeistään 1.1.2002), jossa tuuletusvälin suositukseksi oli asetettu 75 mm. Lisäksi tuomioistuimien sovelsi Parocin esitettä loma-asuntojen lämmöneristyksestä vuodelta 2005, jossa tuuletusväliksi ohjeistettiin 50-100 mm. Oikeus katsoi, ettei 50 mm tuuletusväli ollut vastoin hyvää rakennustapaa rakennuksessa, jonka rakennuslupa oli saatu 11.10.2001 ja rakentaminen oli aloitettu vuonna 2002. Ratkaisuun vaikutti ilmeisesti erityisesti se Lapin käräjäoikeuden ratkaisusta 17.3.2004 T 14/2724 ilmenevä seikka, että rakennusluvan myöntämisen ja rakennuksen rakentamisen aikaan oli meneillään siirtymävaihe, jolloin riittävän tuuletusvälin ohjeistuksessa on siirrytty 50 mm:stä 100 mm:iin.³³²

RT-kortissa 14-10675 kuvattua rakennusten sisäpuolisten betonirakenteiden kosteuden mittaamisessa käytettävää menetelmää on käytetty Turun hovioikeuden 11.11.2016 antamassa ratkaisussa T 1122 (ei lainvoimainen, ratkaisusta haettu valituslupaa KKO:sta) vertailukohtana kosteusmittausten asianmukaiselle tekemiselle. Lisäksi hovioikeus on soveltanut SisäRYL 2000 -ohjeen betonilaatan kosteuden raja-arvoja lattiapinnoitteen valmistajan ohjeiden ohella määriteltäessä sitä, onko betonilaatan suhteellinen kosteus ollut riittävän alhainen ennen lattian pinnoittamista. Hovioikeus on kuitenkin todennut, että koska lattiapinnoitteen valmistajalla on paras asiantuntemus valmistamansa lattiapinnoitteen ominaisuuksista, tulee lattiapinnoitteita asennettaessa ensisijaisesti noudattaa lattiapinnoitteiden valmistajien ohjeistusta SisäRYL 2000 -ohjeen sijasta. Hovioikeus on myös katsonut rakennuksen syöksytörvien suunnittelun olleen virheellistä niiden halkaisijan 50 mm alittaessa rakennusten veden- ja kosteudeneristysohjeen RIL 107-2000 mukaisen vähimmäishalkaisijakoon 75 mm.³³³

Vaasan hovioikeus on ratkaisussaan 4.2.2016 T 58 hyväksynyt Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeuden 11.5.2015 antamassa tuomiossa T 4821 tehdyn näytön arvioinnin ja ratkaisun perustelut. Käräjäoikeus on todennut, että hyvä rakennustapa on edellyttänyt RT-kortin 85-10495 mukaisesti puisen kattoristikon sauvojen tuentaa vaakalaudoituksella sekä vinolaudoituksella. Lisäksi käräjäoikeus on katsonut, että salaojakaivoissa oli virhe, kun niiden lietepesän vähimmäiskorkeus ei ollut RT-kortin 66-10496 edellyttämää 200 mm ja kaivoissa ei ollut RT-kortin edellyttämää pohjaa.³³⁴

6.5 Oikeuskäytäntö käräjäoikeuksissa

Lähes kaikista hyvää rakennustapaa ja sen määrittelylähteiden soveltamista koskeneista käräjäoikeuksien toimittamista ratkaisuista oli haettu muutosta hovioikeudesta, ja tämän vuoksi tarkemmin tutkittavaksi päätyi ainoastaan kolme käräjäoikeusratkaisua. Tutkittujen käräjäoikeusratkaisujen perusteella voidaan todeta, että kyseisissä ratkaisuissa rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten soveltaminen on ollut pääosin yhteneväistä edellisessä alaluvussa kuvaillun hovioikeuskäytännön kanssa, ja siten käräjäoikeuskäytäntöön kohdistuu pääosin

³³² RHO 2.12.2015 T 568.

³³³ THO 11.11.2016 T 1122, ei lainvoimainen.

³³⁴ Vaasan HO 4.2.2016 T 58 ja Etelä-Pohjanmaan KO 11.5.2015 T 4821.

amat huomiot ja johtopäätökset, jotka on mainittu edellisessä alaluvussa hovioikeuskäytännöstä.

Itä-Uudenmaan käräjäoikeus on ratkaisussaan 3.6.2011 T 11/2951 soveltanut RT-ohjekortin RT 81-10791 ohjetta, jonka perusteella oikeus on todennut pieneläinverkkojen asentamatta jättämisen hirsirakennuksen räystäisiin olleen hyvän rakennustavan vastaista. Kyseinen seikka ei ole ollut enää riidanalainen Helsingin hovioikeuden käsittelyssä ja ratkaisussa 28.8.2012 T 2202, jossa hovioikeus myös hyväksyi Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomion kokonaisuudessaan.³³⁵

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus on 16.3.2016 antamassaan asunto-osakkeiden kauppaa koskeneessa ratkaisussa T 16/3064 katsonut lattian laminaatin asennustavan, sisäseinien vinouden sekä listojen ja seinien välisen raon tiivistämisen olleen SisäRYL 2000 -ohjeistuksen vastaisia ja siten virheellisiä³³⁶.

Pirkanmaan käräjäoikeuden 31.12.2015 antamassa asunto-osakkeiden kauppaa koskevassa tuomiossa T 15/42844 oikeus on soveltanut RT-kortin 811.41 ohjetta siitä, että koheesiomaalajille perustettaessa on perustukset aina salaojitettava. Kun tapauksessa rakennukset oli rakennettu savimaalle, katsoi oikeus salaojien puuttumisen tai toimimattomuuden merkitsevän sellaista kaupan kohteen vikaa tai puutetta, joka oli otettava huomioon arvioitaessa asuntokauppalaan mukaista taloudellisen virheen olemassaoloa. Lisäksi oikeus on perustellut rakennuksen alapohjan riittämättömästä tuuletuksesta aiheutuvaa rakennuksen rakennusmääräysten vastaisuutta Rakennusmääräyskokoelman määräysten RakMK-20216 C2 avulla, täydentäen määräyksiä, hyvän rakennustavan sisältöä ja perustelujaan kuitenkin lisäksi RIL 121 Pohjarakennusohjeista sekä RT-kortista 80-10280 ilmenevien ohjeiden avulla. RIL 121 Pohjarakennusohjetta on myös käytetty ratkaisussa sen osoittamiseen, ettei kantavan alapohjan alle jäävässä ryömintätilassa saa esiintyä vettä. Veden esiintyminen tarkoitti vian tai puutteen olemassaoloa.³³⁷

³³⁵ Itä-Uudenmaan KO 3.6.2011 T 11/2951 ja HelHO 28.8.2012 T 2202.

³³⁶ Länsi-Uudenmaan KO 16.3.2016 T 16/3064.

³³⁷ Pirkanmaan KO 31.12.2015 T 15/42844.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Hyvän rakennustapa -normin ja sen määrittelylähteiden muodostuminen erityisesti lainopin perusteella

Katson oikeuskirjallisuudessa esitettyyn kantaan tukeutuen ja siihen viitaten, että voimme ymmärtää hyvän rakennustavan vaatimukseksi, jonka määrittäminen on sidoksissa kulloisenakin aikana voimassa olevaan tietämykseen ja käsitykseen³³⁸ hyvästä ja kunnollisesta rakentamisen työntuloksesta³³⁹ yleisesti hyväksytyjen työmenetelmien ja rakennustarvikkeiden sekä ammattitaitoisen ja huolellisen työskentelyn ja työnlaadun muodossa³⁴⁰. Vaatimuksesta voimme saada Rudangon esittämän mukaisesti tietoa muun muassa yleisesti hyväksytyjen, rakennusalan toimijoiden tuottamien kirjallisuuslähteiden muodossa³⁴¹. Hyvän rakennustavan vaatimus on helppoa todeta Rudangon esittämin tavoin mittapuuksi, jonka avulla muun muassa urakoitsijan suoritusten virheellisyyttä voidaan arvioida³⁴². Olenkin Laineen kanssa samaa mieltä siinä, että riitatapauksissa rakennusalan sisäisissä laatuvaatimuksissa esitettyjen vaatimuksien voidaan katsoa muodostavan vahvan olettamusperustan hyvän rakennustavan arvioimiselle, ja tällöin esimerkiksi rakentajana toimivan urakoitsijan kannettavaksi tulee todistustaakka vaatimuksia huonomman työtuloksen hyvän rakennustavan mukaisuudesta³⁴³.

Mielestäni hyvän rakennustavan vaatimus on erityisen hyvä esimerkki muodollisesti avoimesta hyvä tapa -normista, jonka alakohtaisen sisällön edellytetään määrittävän osin velvoittavan normiannon ulkopuolisten lähteiden ja määrittelytekijöiden perusteella³⁴⁴. Katson, että avoimuudestaan huolimatta hyvällä rakennustavalla voidaan katsoa olevan muun muassa oikeuskirjallisuudesta ja oikeuskäytännöstä tehdyn tulkinnan perusteella varsin vakiintunut ja alan eri toimijoiden hyvin hallitsema normatiivinen sisältö³⁴⁵, ja siten hyvän rakennustavan vaatimus voidaan katsoa jo itsessään riittävän yksilöidyksi kanteen vaatimukseksi³⁴⁶.

³³⁸ Jääskeläinen teoksessa Jääskeläinen & Syrjänen 2010, s. 554; Rudanko 1989, s. 118.

³³⁹ Laine 1993, s. 93.

³⁴⁰ Jääskeläinen & Syrjänen 2010, s. 18; Syrjänen teoksessa Jääskeläinen & Syrjänen 2010, s. 136; Laine 1993, s. 93.

³⁴¹ Rudanko 1989, s. 118.

³⁴² Rudanko 1989, s. 118.

³⁴³ Laine 1993, s. 107.

³⁴⁴ Määttä 2005b, s. 378–379.

³⁴⁵ Määttä 2005b, s. 378–379.

³⁴⁶ Ks. esim. THO 19.08.2014 T 880; Varsinais-Suomen KO 26.03.2013 T 13/9923.

Hyvän rakennustavan norminannon ulkopuolisiksi lähteiksi voidaan oikeuskirjallisuudessa laajasti esiintyvään näkemykseen tukeutuen todeta erityisesti RYL-, RT- ja RIL-ohjeet³⁴⁷. Oikeustieteessä vallitseva mielipide on katsottu kuuluvan sallittujen oikeuslähteiden joukkoon³⁴⁸, ja siksi katson oikeuskirjallisuuden viittauksilla RYL-, RT- ja RIL-ohjeisiin olevan Tolosen oikeustieteelle antamaa hyvää rakennustapaa koskettavan normin tulkinta ja systematisointiarvoa³⁴⁹. Edellä mainitun tulkintakannanoton merkittävyttä vahvistaa myös se, että RYL-, RT- ja RIL-ohjeiden lukemisessa hyvää rakennustapaa kuvaaviksi on kyse lainoppineiden käytännössä yksimielisestä tulkintakannasta³⁵⁰. Mikäli hyvän rakennustavan tulkitsija haluaa saada arvion oman tulkintaehdotuksensa objektiivisuudesta, tulee hänen verrata sitä tulkintaehdotukseen, joka on esitetty edellä mainituissa RYL-, RT- ja RIL-ohjeissa tai niihin verrattavissa aineistoissa, jotka ovat saaneet lainopissa vallitsevan mielipiteen perusteella merkitystä hyvää rakennustapaa kuvaavana lähteenä³⁵¹.

Erilaisten julkaisujen hyväksyttävyyttä ja käytettävyyttä hyvän rakennustavan kuvaajana ei mielestäni voida todeta yleisesti ilman valtiosääntöoikeudellisista kysymyksistä kumpuavaa ja ratkaisuharkinnassa tehtävää lähdekohtaista arviointia, jossa tulee ensisijaisesti pohtia sovellettavaksi esitetyn julkaisun valmistelun perusteellisuutta ja asiantuntevuutta sekä valmisteluprosessin avoimuutta ja riippumattomuutta³⁵². Katsonkin, että oikeudellisessa ratkaisutilanteessa tulee suorittaa sovellettavaksi esitetyn määrittelylähteen kokonaisarviointi, jonka avulla on mahdollista tunnistaa edellä mainittujen tekijöiden mahdolliset vaikutukset teknis-luonnontieteellisten suositusten sisältöön ja sovellettavuuteen. Tehty arviointi tulisi ilmetä oikeudellisen ratkaisun perusteluista.

Edellä mainitun arviointimenettelyn avulla tulee ratkaista Laineen esittämän mukaisesti myös ristiriidat erilaisten ohjejulkaisujen soveltamisen välillä antaen tällöin etusijan julkaisulle, jonka valmisteluun rakennusalan eri osapuolet ovat laajasti osallistuneet³⁵³. Myös joidenkin ohjeiden laaja käytännön soveltaminen rakentamisessa sekä sitä kautta tapahtunut lähteen soveltamisherkkyuden kasvaminen tuomioistuinkäytännössä tulee ottaa

³⁴⁷ Ks. esim. Laine 1993, s. 106–108; Palo & Linnainmaa 2002, s. 32–34; Jääskeläinen & Syrjänen 2010, s. 18; Oksanen ym. 2010, s. 105; Liuksiala & Stoor 2014, s. 119.

³⁴⁸ Ks. esim. Aarnio 1989, s. 220–221; Aarnio 2006, s. 292–293.

³⁴⁹ Tolonen 2003, s. 133–134.

³⁵⁰ Siltala 2003, s. 277–278.

³⁵¹ Aarnio 1989, s. 238–239.

³⁵² Ks. valtiosääntöoikeudellisista ongelmista soft law -aineistolle johdettavissa olevien lainsäädännöllisten normatiivisten reittien ja soft law -aineistojen valmisteluprosessien välillä Määttä 2005b, s. 430; Lötjönen 2004, s. 69–70; Kuusiniemi 1992, s. 356–358.

³⁵³ Laine 1993, s. 109–110.

huomioon lähteiden käytettävyyttä ja merkittävyyseroja pohdittaessa. Lisäksi katson Määtän ja Soinisen tavoin, että ristiriitatilanteisiin tulee soveltaa myös systeemistä tulkintaa ja antaa painoarvoa sellaisille tulkintalähteille, jotka täyttävät mahdollisimman kattavasti eri normien, ohjeiden ja muiden rakennusalan suositusten arvo- ja tavoiteperustan³⁵⁴.

Tutkielmaa tehdessäni olen törmännyt useaan otteeseen oikeuskirjallisuudessa esitettyyn toteamukseen siitä, että ympäristöoikeuden monitieteisyys johtaa joustavien hyvän rakennustavan vaatimuksen tapaisten normien täsmentymiseen usein monitieteisten luonnontieteellis-teknisten soft law -aineistojen avulla³⁵⁵. Luen rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset yksityisten tahojen tuottamina suosituksina ja standardeina soft law -käsitteen piiriin niiden täyttäessä muun muassa velvoittamattomuutensa, kirjallisen muotonsa ja lähteiden oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa tapahtuvan hyödyntämisen vuoksi esimerkiksi Määtän, Rosaksen ja Kumpulan ym. soft law -oikeuden määritelmät, kriteerit ja luetteloinnit³⁵⁶.

7.2 Norminannon ulkopuolisten määrittelylähteiden asema ympäristöoikeuden oikeuslähdeopissa

Erilaisia oikeuslähdejaotteluita tarkasteltuani voin todeta, että niissä soft law -aineistoille annettu oikeudellinen asema on pääosin samansuuntainen soft law -lähteiden toimiessa yleensä reaalisen argumentin roolissa³⁵⁷ tulkintalähteen asemassa ja normilähteiden tulkinnan täsmentämisen välineenä, soft law -lähteiltä puuttuvan itsenäisen ratkaisuperusteen aseman vuoksi³⁵⁸. Katson Määtän tavoin, että soft law -lähteiden tunnustamisessa ja käytön ohjailussa sijaa saa erityisesti Karhun kontekstuaalisen tilanneherkän oikeusajattelun malli³⁵⁹, jossa tapaukseen soveltuvien normien etsintä ja määrittäminen tehdään lähteiden asianmukaisuuden ja tilanteiden erityispiirteiden perusteella³⁶⁰ ratkaisujen ennakoitavuuden ja hyväksyttävyyden vaatimuksien täyttymiseksi³⁶¹. Esimerkiksi hyvän rakennustavan vaatimus sijoittuu luonnontieteellis-

³⁵⁴ Määttä & Soininen 2016, s. 1039–1041.

³⁵⁵ Ks. esim. Kuusiniemi teoksessa Kuusiniemi ym. 2013, s. 61; Määttä 2005a, s. 274.

³⁵⁶ Määttä 2005b, s. 344 ja 447; Rosas 1993, s. 67; Kumpula ym. 2014, s. 98.

³⁵⁷ Ks. esim. Aarnio 1989, s. 220–221 ja 240–241; Aarnio 2006, s. 292–293; Tolonen 2003, s. 50–68; Siltala 2003, s. 279–283, 307–308 ja 897–898.

³⁵⁸ Ks. esim. Määttä & Soininen 2016, s. 1030–1031; Siltala 2003, s. 363; Lämsineva 1995, s. 283; Määttä 2005b, s. 411–413; Vihervuori 1989, s. 196.

³⁵⁹ Määttä 2005b, s. 422.

³⁶⁰ Pöyhönen 2000, s. 199; Karhu 2003, s. 803.

³⁶¹ Kumpula ym. 2014, s. 111.

tekniselle sääntelyalueelle, jossa tapausten erityispiirteet tulee ottaa huomioon asianmukaisen ratkaisun syntymiseksi. Vaikka oma näkemykseni vastaa pääosin edellä mainittua kontekstualistista oikeusajattelua, jonka mukaisesti soft law -aineiston vaikutuksenomaisuus on ratkaistavissa huomattavilta osin vasta kussakin harkintatilanteessa erikseen³⁶², tulee mielestäni ratkaisuharkinnan pohjalla olla kuitenkin jokseenkin perusteltu ja ennakoitavissa oleva käsitys rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten oikeudellisesta asemasta tapaukseen soveltuvien oikeuslähteiden havaitsemiseksi. Kysymys on siis hermennäyttävää koskevan ajattelumallin mieltämisestä tärkeäksi.

Olen Määtän kanssa samaa mieltä siinä, että soft law -aineistolle etenkin perinteisessä oikeuslähteopissa annettu rooli lain tulkinnan apuvälineenä on puutteellinen ja vähättelevä verrattuna usein sen merkittävämpään ja itsenäiseen rooliin ratkaisuharkinnassa, soft law -lähteiden sisältäessä lakia itsenäisesti ja aidosti täydentäviä, lain tulkinnan jälkeen avoimeksi jäänyttä harkintamarginaalia rajaavaa aineistoa. Hyvän rakennustavan laintasoisen vaatimuksen ja sitä täydentävien asetusten ja määräysten jättäessä hyvän rakennustavan vaatimukseen kohdistuvan lainsoveltajan harkintamarginaalin epäselväksi, toimivat rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset suosituksillaan harkintamarginaalin täsmentäjinä, jolloin kyse siis on Määtän mukailleen laintulkinnan sijasta enemmänkin rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten muodostaman vaatimustason tulkinnasta.³⁶³ Joustavien normien yleisyyden vuoksi yksityisten tahojen tuottamia suosituksia soft law -aineistona tulee pitää ympäristöoikeudessa ja erityisesti MRL:n soveltamisessa tärkeinä oikeuslähteinä³⁶⁴. Yhdynkin Määtän esittämään, jonka mukaan viranomaisten ja tuomioistuinten soft law -lähteiden käytännön soveltamisen vuoksi tulisi kyseisille lähteille antaa oman erityisen oikeuslähteen asema alan yleisissä opeissa³⁶⁵.

Katson Aarnion ja Määtän esittämää mukailleen rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten saavan normatiivista merkittävyyttä muodollisen statuksen puuttuessa sisällöllisen hyväksyttävyytensä ja tosiasiallisen tehokkuutensa johdosta³⁶⁶. Rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten saadessa oikeudellista velvoittavuutta sisältönsä perusteella, ei aineiston tuottajan muodollisella statuksella voi olla Määtän esittämän mukaisesti niinkään vaikutusta

³⁶² Ks. esim. Vihervuori 1989, s. 196; Lämsineva 1995, s. 290.

³⁶³ Määtä 2005b, s. 412–413.

³⁶⁴ Ks. esim. Määtä 2012, s. 23–24; Pohjolainen 1998, s. 438–443; Tuori 2004, s. 1213 ja Tuori 2005, s. 85.

³⁶⁵ Määtä 2005b, s. 342.

³⁶⁶ Aarnio 1989, s. 83–98; Määtä 2005b, s. 385–386.

laatuvaatimusten normatiiviseen merkittävyyteen³⁶⁷. Koska laatuvaatimuksia sovelletaan vakiintuneesti tuomioistuin- ja viranomaiskäytännössä sekä kansalaisten keskuudessa, edellyttää vakiintunut soveltamiskäytäntö päätöksentekijää soveltamaan kyseistä aineistoa myös myöhemmissä ratkaisuissa³⁶⁸.

Rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset saavat normatiivista merkittävyyttä myös suoraan tai välillisesti lainsäädännön perusteella. Katsonkin, että MRL:n säätäminen on tapahtunut sen olettamuksen pohjalta, että hyvän rakennustavan tulkintaan on olemassa soft law - tyyppistä aineistoa. Täten rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten voidaan katsoa päätyvän ratkaisuharkintaan Määrän esittämän mukaisesti hyvän rakennustavan kirjaamisella lakiin.³⁶⁹ Hyvän rakennustavan vaatimus normatiivisena reittinä johtaakin siihen, ettei esimerkiksi hyvän rakennustavan normatiivista avoimuutta tule arvioida pelkästään lainsäädännöstä saatavan kuvan perusteella³⁷⁰ lainsäätäjän tunnustaessa määrittelylähteiden olemassaolon ja lainsoveltamisessa esiintyvän merkityksellisyyden lakiin muotoilemansa normatiivisen reitin johdosta.³⁷¹

7.3 Rakennusalan sisäisille laatuvaatimuksille muista oikeuslähteistä johdettavissa oleva asema muiden oikeuslähteiden oikeuslähdeopillisen aseman sekä tulkinta- ja argumentaatiooppien perusteella

Hyvää rakennustapaa koskettavien hallituksen esityksien ratkaisuharkinnassa tapahtuvasta käyttämättä jättämisestä seuraa ratkaisijalle perusteluvelvollisuus³⁷². Katsonkin hyvää rakennustapaa koskettavien hallituksen esityksien tuottavan erityisesti tietyille rakennusalan sisäisille laatuvaatimuksille heikosti velvoittavan aseman hyvän rakennustavan kuvaajana seuraavien hallituksen esityksissä tehtyjen viittausten perusteella. MRL:n lainvalmistelutöissä hyvällä rakennustavalla viitataan sitovan norminannon ulkopuoliseen hyvää rakentamista täsmentävään tietopohjaan ja käytäntöön³⁷³, asuntokauppalain esitöissä hyvän rakennustavan toteutumisen arvioinnin vertailukohtaksi on asetettu rakentamisen yleiset laatuvaatimukset³⁷⁴ ja kuluttajansuojalain esitöiden mukaan hyvän rakennustavan

³⁶⁷ Määttä 2005b, s. 390.

³⁶⁸ Määttä 2005b, s. 386; Aarnio 1989, s. 91.

³⁶⁹ Määttä 2012, s. 24; Määttä 2005b, s. 393–394.

³⁷⁰ Määttä 2005b, s. 393–394.

³⁷¹ Määttä 2012, s. 24.

³⁷² Aarnio 1989, s. 220–221 ja 225–228; Aarnio 2006, s. 292–293.

³⁷³ HE 101/1998, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 17.

³⁷⁴ HE 14/1994, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 4.

sisällön arvioinnissa keskeinen merkitys on rakennusalan yleisillä laatuvaatimuksilla, joilla kuluttajansuojalain lainvalmistelutöissä on nimenomaisesti tarkoitettu Rakennustietosäätiö RTS:n julkaisemien RYL-käsikirjojen³⁷⁵ sisältämiä laatuvaatimuksia³⁷⁶.

Ympäristöoikeuden yleisten oppien voidaan katsoa vaikuttavan muun muassa käsitteiden ja periaatteiden muodossa³⁷⁷ hyvän rakennustavan normin toimintaan ja sen ratkaisuharkinnassa saamaan sisältöön³⁷⁸. Hyvään rakennustapaan kohdistuvat tärkeimmät käsitteet ja periaatteet on lueteltu MRL:n tavoitesäännöksissä. Kyseisten tavoitesäännöksiä avulla hyvän rakennustavan tavoitteellisessa tulkinnassa voidaan tukeutua suoraan muodollisesti velvoittaviin lakeihin. Tavoitesäännösten merkittävyyden ja sovellettavuuden pohdituttaessa oikeudellista ratkaisuharkintaa suorittavaa tahoa, tulee hänen huomioida Määtä toteamus siitä, että muodollisesti velvoittavilla tavoitesäännöksillä on ensisijainen asema laintulkinnan hierarkiassa esimerkiksi suhteessa lain esitöihin.³⁷⁹ Tuomioistuimien on myös hyvä havaita hyvää rakennustapaa sovellettaessa, että oikeusjärjestyksen systematisointityö yleisten oppien avulla kuuluu erityisesti tuomioistuimien tehtävänkuvaan niiden omatessa oikeutta luovaa valtaa muun muassa oikeusperiaatteiden tulkinnan kohdalla, joiden osalta konkreettinen harkinta on tuomioistuimilla³⁸⁰. Yleisten oppien vaikuttaessa hyvän rakennustavan tulkintaan ja siten yleisiä oppeja ratkaisuharkinnassa sovellettaessa, tulisi myös niiden vaikutus kirjoittaa auki ratkaisujen perusteluihin³⁸¹.

MRL:n 1 luvun 1 §:n tavoitesäännöksen hyvän elinympäristön käsite ja kestävän kehityksen periaate tulee ottaa huomioon hyvän rakennustavan säännöstä sovellettaessa argumentaation taustatukena, ja tällöin säännös saa vaikutusta tulkintaa ohjaavana tavoitteena³⁸². Katson, että lainsoveltajalle muodostuu hyvän elinympäristön käsitteen perusteella harkintavalta tulkita hyvää rakennustapaa yli rakentamisen laadulle rakentamista koskevissa yksityiskohtaisemmissa säännöksissä asetetun minimitason, hyvän rakennustavan vaatimuksen ollessa siis MRL:n rakentamista koskevien yksityiskohtaisempien säännösten sekä tavoitesäännöksiä osoittama lopputulema. Mikäli siis rakennusalan sisäiset

³⁷⁵ Rakennustieto 2015, s. 2.

³⁷⁶ HE 360/1992, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 9.

³⁷⁷ Ks. yleisten oppien sisällön muodostumisesta Wilhelmsson 1987, s. 20; Tolonen 1988, s. 177; Jyränki 2003, s. 31; Tuori 2007, s. 158–166; Kumpula ym. 2014, s. 143; Tuori & Kotkas 2016, s. 1–2.

³⁷⁸ Jyränki 2003, s. 8.

³⁷⁹ Määttä 2011, s. 213 ja 219.

³⁸⁰ Tolonen 2003, s. 132.

³⁸¹ Ks. yleisten oppien tematisoinnista ja niiden vaikutuksen esilletuomisesta tuomioistuinratkaisuihin, Tuori 2002, s. 1 ja Kumpula ym. 2014, s. 143.

³⁸² Ekroos teoksessa Ekroos & Majamaa 2015, s. 22 ja teoksessa Kuusiniemi ym. 2013, s. 872.

laatuvaatimukset kuvaavat kulloinkin vallitsevaa rakentamiselta edellytettyä laatutasoa³⁸³ eli hyvää rakennustapaa, katson niiden antavan kuvan hyvän rakennustavan vaatimuksen lainmukaisesta tavoitetasosta, joka voi ylittää esimerkiksi Suomen rakennusmääräyskokoelmassa asetetun minimitason. Tämän vuoksi laatuvaatimuksissa esitetty, tavoitesäännöstä ainakin useimmiten kuvaava laatutaso voi edellyttää ratkaisuharkinnassa velvoittavan normiannon yksityiskohtaisten säännösten edellyttämää laatutasoa paremman laatutason soveltamista. Kestävän kehityksen periaatteen keinovalikoiman muodostuessa muun muassa parhaan käyttökelpoisen tekniikan periaatteesta ja tuotteiden elinkaariajattelusta³⁸⁴, katson periaatteen antavan oikeuslähdetukea³⁸⁵ ja argumenttina tulkintatukea³⁸⁶ hyvän rakennustavan sisältöä määrittelevien rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten soveltamiselle laatuvaatimusten kuvatessa usein teknisesti ja luonnontieteellisesti rakentamishetken kehittyneimpiä ja tehokkaimpia sekä elinkaariajattelun näkökulmasta kestäviä rakentamisen ratkaisuja.

MRL:n 1 luvun 1 §:n mukainen suunnittelun laatua ja asiantuntemuksen monipuolisuutta koskeva vaatimus painottaa pyrkimystä siirtymiseen viranomaiskeskeisyydestä eri tahojen välistä yhteistyötä painottavampaan suuntaan³⁸⁷. Katson, että osallistumismahdollisuuksia turvaava säännös tukee suunnittelun laadun ja vuorovaikutteisuuden sekä asiantuntemuksen monipuolisuuden vaatimuksillaan yksityisten tahojen asiantuntemuksen ja käytännön osaamisen huomioimista hyvän rakennustavan määrittelyssä. Katsonkin säännöksen antavan lainsoveltajalle tukea rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten käyttämiseen hyvän rakennustavan määrittelyssä.

Hyvän rakennustavan ja hyvän välitystavan määrittelylähteiden muodostumiseen kohdistuneen analogiatarkastelun perusteella katson, että kun kyseessä on hyvä tapa normi, jonka konkretisoitumisessa merkittävää roolia saavat vakiintuneet yksityisten tahojen tuottamat kuvaukset hyvän tavan sisällöstä³⁸⁸, vaaditaan suosituksien osoittaman tulkinnan sivuuttamiseen painavia perusteluja, kuten Kasso on esittänyt hyvää välitystapaa koskien³⁸⁹. Voimme siis havaita myös muiden hyvien tapojen konkretisointimekanismeina toimivan

³⁸³ Kuten Rakennustieto RTS on itse esimerkiksi RYLLien osalta todennut, SisäRYL 2013, s. 3–4.

³⁸⁴ Ks. kestävän kehityksen periaatteen muodostumisesta Kuusiniemi teoksessa Ekroos ym. 2010, s. 21–22 ja teoksessa Kuusiniemi ym. 2013, s. 85.

³⁸⁵ Tuori 2007, s. 155.

³⁸⁶ Kumpula ym. 2014, s. 117.

³⁸⁷ Haapanala teoksessa Hallberg ym. 2015, s. 28–29.

³⁸⁸ Hyvän välitystavan osalta ks. esim. HE 61/2000 vp, s. 9–10 ja 15; Edilex 2016; KVKL 2016, s. 5.

³⁸⁹ Kasso 2014, s. 55.

rakennusalan sisäisiin laatuvaatimuksiin rinnastettavia yksityisten tahojen tuottamia suosituksia. Hyvän rakennustavan määrittäminen osittain rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten avulla on siis linjassa myös muun lainsäädännön kanssa.

Ympäristöoikeuden tilannekohtaisuudesta huolimatta ympäristöoikeudellinen oikeuskäytäntö vaikuttaa systeemisenä argumenttina lain tulkintaa ja sillä on vahva tulkintalähteen asema³⁹⁰. Hyvää rakennustapaa ja rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten soveltamista koskettava oikeuskäytäntö muodostuu pääosin hovioikeus- ja kärjäoikeustasoisista ratkaisuista korkeimman oikeuden myöntämien valituslupien harvinaisuudesta johtuen. Korkeimman oikeuden hyvää rakennustapaa koskettavien ratkaisujen vähäisestä määrästä sekä iäkkydestä ja täten ratkaisujen perustelujen suppeudesta johtuen korkeimman oikeuden tuoretta kantaa rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten velvoittavuuteen on vaikeaa päätellä muutoin kuin osittain sen seikan perusteella, että KKO ei ole myöntänyt valituslupia hovioikeuksien ratkaisuihin, joissa rakennusalan sisäisille laatuvaatimuksille on annettu merkittävä asema hyvän rakennustavan kuvaajina. Korkeimmalla oikeudella ei ole ollut siten tarvetta korjata ratkaisuja ainakaan kyseisiltä osin ottaen tätä havaintoa rajoittavana seikkana huomioon kuitenkin asianosaisten valitusten kohdistumisesta johtuvat rajoitteet asian käsiteltäväksi ottamiselle KKO:een. Tutkittujen korkeimman oikeuden ratkaisujen KKO:1993:52 ja KKO 1984 II 187 perusteluista voidaan kuitenkin havaita rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten vaikutus KKO:n ratkaisujen lopputuloksiin, ja näin korkeimman oikeuden voidaan tosiasiallisesti katsoa pitäneen kyseisissä ratkaisuissa määrittelylähteiden mukaisia laatutasovaatimuksia hyvää rakennustapaa kuvaavina.

Tarkasteltujen hovioikeuksien ja kärjäoikeuksien ratkaisujen perusteella voimme todeta, että rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten soveltaminen oikeuskäytännössä hyvän rakennustavan kuvaajana on yleistä, niitä sovelletaan pääosin asianosaisten vaatimusten mukaisesti ja laatuvaatimuksiin viittaaminen tapahtuu yleensä asiantuntijatodistajien toimesta. Laatuvaatimukset on katsottu oikeuskäytännössä merkittäviksi vertailukohdiksi rakennussuorituksen virhearvioinnissa ja hyvän rakennustavan määrittelyssä. Niillä voidaan katsoa olevan lähes normilähteen asema niiden suoran soveltamisen sekä niiden käytön ja oikeuslähdeopillisen aseman ratkaisuissa tapahtuvan perustelematta jättämisen vuoksi, sekä sen vuoksi, että ratkaisujen perusteluissa laatuvaatimukset rinnastetaan usein velvoittaviin

³⁹⁰ Määttä & Soininen 2016, s. 1043–1045.

rakennusmääräyskokoelman määräyksiin ja niiden asemaa pidetään lähes itsestään selvänä. Oikeuskäytännössä hyvää rakennustapaa kuvaavina rakennusalan sisäisinä laatuvaatimuksina pidetään erityisesti RILliä, RYLLiä ja RT-ohjeita. Myös Ratu-ohjekortistoa sovellettiin hyvän rakennustavan määrittelylähteenä.

Oikeuskäytännön pohjalta voidaankin todeta, että rakennusalan sisäisillä laatuvaatimuksilla on merkittävä ja vakiintunut asema sekä huomattavaa oikeudellista painoarvoa hyvän rakennustavan konkreettisena kuvaajana oikeuskäytännössä. Täten katson Määtän toteamuksen mukaisesti, ettei kyseisille soft law -aineistoille voida tällöin antaa vain eivertoitavaa asemaa lainopillisia tulkintasuosituksia annettaessa³⁹¹. Rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten oikeuslähdeopillista asemaa pohdittaessa tulee ottaa huomioon myös Tolosen toteamus siitä, että vakiintuneesta oikeuskäytännön tulkintalinjasta poikkeaminen edellyttää painavia perusteita³⁹². Koska rakennusalan sisäisiä laatuvaatimuksia sovelletaan oikeuskäytännössä vakiintuneesti ratkaisutoiminnan johdonmukaisuusvaatimuksen täyttymiseksi, tulee kyseinen aineisto katsoa osin heikosti velvoittavaksi oikeuslähteeksi Määtän ja Soinisen esittämää mukailleen. Kyse on siis laatuvaatimusten tulkintalähdeaseman tunnistamisesta ja tunnustamisesta.³⁹³

Oikeuskäytännön analyysin perusteella totean rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten soveltamisen olleen maankäyttö- ja rakennuslain, kuluttajansuojalain ja asuntokauppalain mukaista, koska laatuvaatimuksia on sovellettu kyseisten lakien lainvalmistelutöiden edellyttämällä itsenäisellä tavalla hyvän rakennustavan kuvaajina. Ratkaisujen perusteluiden kattavuutta tulisi kuitenkin parantaa, ja esimerkiksi laatuvaatimusten oikeuslähdeopillista asemaa, MRL:n tavoitesäännösten vaikutusta ja laatuvaatimusten valmisteluprosessin laadukkuuden vaikutusta laatuvaatimusten soveltamiseen ja käytettävyyteen tulisi arvioida ratkaisujen perusteluissa. Katsonkin, että kyse on myös lainsoveltajan rohkeudesta ratkaisujen kattavaan perusteluun pelkän vakiintuneen soveltamiskäytännön noudattamisen sijasta.

³⁹¹ Määttä 2005b, s. 449.

³⁹² Tolonen 2003, s. 124.

³⁹³ Määttä & Soininen 2016, s. 1050.

7.4 Kokonaiskäsitys rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten sitovuudesta

Katson rakennusalan sisäiset laatuvaatimukset erityisesti RYLLien, RT-ohjeiden ja RILlien osalta lainvalmisteluaineistoista, oikeuskäytännöstä sekä ympäristöoikeuden yleisistä opeista ja siten MRL:n tavoitesäännöksistä niille johdettavissa olevan tuen vuoksi osittain heikosti velvoittaviksi. Tämä merkitsee Kumpulan ym. mukaisesti sitä, että laatuvaatimukset tulee ottaa huomioon ratkaisutoiminnassa niiden ollessa merkityksellisiä hyvän rakennustavan toteutumisen arvioinnissa.

Laatuvaatimukset voidaan siis perinteisen oikeuslähdeopin mukaisesti ottaa sallittuina oikeuslähteinä yleisesti huomioon ratkaisuharkinnassa, ja erityisesti oikeuskäytännössä ja lainvalmisteluaineistoissa tukea saaneet lähteet tulee niiden heikosta velvoittavuudesta johtuen ottaa huomioon ratkaisutoiminnassa³⁹⁴. Koska perinteisen oikeuslähdeopin mallin mukaisesti heikosti velvoittavista oikeuslähteistä voidaan poiketa vain perustellusta syystä ratkaisun muutoksenhaussa tapahtuvan kumoutumisen uhalla, tulee hyvätasoisessa hyvän rakennustavan vaatimusta koskevassa ratkaisussa hyödyntää rakennusalan sisäisiä laatuvaatimuksia niiden soveltuessa tapaukseen³⁹⁵. Havaitusta lähes normilähdetasoisesta lainsoveltamisesta huolimatta rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten voidaan kuitenkin katsoa toimivan reaalisen argumenttina tulkintalähteen asemassa, niiden saadessa viimekätisen oikeutuksensa hyvää rakennustapaa koskevasta lainsäädännöstä.

Vaikka oikeudellinen sitomattomuus ei merkitse Sendenin mukaisesti oikeudellisen vaikutuksellisuuden puuttumista³⁹⁶, yhdyn Määtän ja Pohjolaisen ajatukseen kyseisen määritelmän riittämättömyyteen soft law -aineiston, ja tässä tapauksessa rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten oikeudellisen aseman määrittämisessä³⁹⁷. Mielestäni rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten oikeudellisen aseman määrittelyyn sopii hyvin Määtän toteamus, jonka mukaan oikeudellisia vaikutuksia omaavalla aineistolla tulisi olla myös jossakin määrin esiintyvää oikeudellista velvoittavuutta sekä sallittua asia-argumenttia velvoittavampi asema ratkaisuharkinnassa³⁹⁸. Tätä tukee kokonaiskäsitykseni rakennusalan sisäisten laatuvaatimusten velvoittavuudesta, johon vaikuttaa erityisesti laatuvaatimusten

³⁹⁴ Kumpula ym. 2014, s. 98–99.

³⁹⁵ Aarnio 1989, s. 220–221; Aarnio 2006, s. 293; Lötjönen 2004, s. 33–34.

³⁹⁶ Senden 2004, s. 25.

³⁹⁷ Määttä 2005b, s. 382; Pohjolainen 1998, s. 439–440.

³⁹⁸ Määttä 2005b, s. 382–383.

käytännön merkitys, soveltamiskäytäntö sekä koko oikeusjärjestykseltä saatava systemaattinen tuki laatuvaatimusten soveltamiselle.